

To su bili nepoznati ljudi, oni koje sam znao nisu tukli. Znao sam dva nogometaša iz Omarske. Oni su se korektno ponašali. Sjedili su, a tu je bio i jedan kojeg su zvali "M.". Mislim, da taj nikog nije ubio. (...) Mislim, da nitko u Omarskoj nije poginuo od metka. Svi su ubijeni maljem i sl. sredstvima. Isljednici koji su bili tu, ne da su znali, nego su i oni tukli. Gledali su kako nas tuku. Nas je oko 1000 bilo poredano na pisti, izabrali bi njih oko 10 da trče po nama. Dok su ovi trčali isljednici su se smijali.

Kad smo selili na Manjaču, nisu nam dali da sjedimo na sjedištima, nego smo morali ležati na podu. Drugi koji su dolazili sjedali su po nama. Tukli su nas dok nismo došli gore. (...) Sutradan kad smo bili primani, tukli su nas. Nekorektno se prema nama ponašala policija iz Prijedora. Tako su se ponašali prema nama u putu i sutradan dok nismo ušli u logor. Manjača je bila rehabilitacija iza Omarske. Tu je bio... Radio je u Tomašici kao električar. Tu je bio i... Kad je prepoznao mene, natjerao me da se oko 4 sata klanjam na nasipu. Svi smo klanjali, tako da smo morali klečati na tom pjesku po 4 sata. To je bilo nešto najzloglasnije što smo mogli doživjeti i što smo doživili, od Omarske do Manjače.

U Omarskoj je bilo oko 3000 ljudi. Međutim, koliko god su ubijali toliko su ih i dovodili. Tako je broj zatvorenika uvijek bio isti. Mene su izvodili 6 puta. Uzeli su od mene novce, sat, prsten i sve ostalo. Trenere su tukli oko 4 noći. Golmana D. su izvodili i tukli. Od nas su tražili da sakupimo novce, da im kupimo pivo.

U Karlovcu, 9. travnja 1993.

- and83

GODINA ROĐENJA: 1961.

PREBIVALIŠTE: Donja Ljubija

NACIONALNOST: Musliman

Živio sam u Donjoj Ljubiji, općina Prijedor, do 02.06.1992. kada su me paravojne formacije (tzv. Republike Srpske) odvele u SUP u Prijedoru. Znao sam da moram proći kroz taj pakao. To sam znao jer sam bio pripadnik stranke SDA, a ujedno sam ispred stanke radio u općini Prijedor.

Dana, 02.06.1992. otišao sam u Ljubiju, odakle su nas petoricu priveli u SUP. Tu je bio i F. P. koji je bio uhapšen jer je bio kapetan u bivšoj JNA, a učestvovao je u borbama u Lipiku i Pakracu. Kad je vidio šta se događa, napustio je tu vojsku. Zbog toga je bio uhapšen i priveden. Odmah su nas počeli tući. Morali smo im čistiti cipele. Tu

sam dobio prve batine. Do tada me nitko nije toliko udarao. Kad su saznali da je F. bio kapetan i da je napustio vojsku morao je ljubiti čizme tim vojnicima. Kako se sa-
gnuo da poljubi te čizme, oni su ga udarali nogom u lice.

Tu su nas potrпали i otjerali u logor Keraterm. Keraterm je bio u samom gradu na cesti od Prijedora prema Banja Luci. Sa nama je išao i jedna vojnik. Kod izlaza iz Prijedora, kod podvožnjaka, taj vojnik me pogodio iz automatske puške sa pola metra udaljenost. Pitao sam ga: "Zašto si to učinio?" On je podigao pušku prema mojim grudima i htio je pucati. Sigurno bi to učinio da nije bilo ovih ostalih vojnika koji su bili s nama. Oko 20:30 došli smo u logor, smjestili su nas u poseban ugao, jer su smatrali da smo mi učestvovali u napadu na Prijedor. Metak koji je prošao kroz moju nogu, zadržao se u nozi F. P.

Tu su nas počeli tući. (...) Nisam se mogao spustiti na koljena jer mi je sve bilo razneseno. F. je ponovno izveden. Rekao je: "Kapetane, dođi da pjevaš." Naredio je da nas petorica pjevamo srpske pjesme. Tamo sam vidio mnoge ugledne ljude koji su radili u općini i sudu. Tu su bili: N. Š. - predsjednik suda, S. M. koji je bio moj kolega u općini, privatne ugostitelje i sl. Nitko se nije usuđivao pomoći. B. Z. mi je donio kanister da se napijem vode. Tu noć su i njega izudarali. Tu su nas zadržali do oko 2:30. Poslije toga sam zamolio jednog vojnika da mi doda zavoj. On je rekao: "Ušutil!" Kasnije je ipak donio zavoj. Naredio je F., da me previje. Na to mu je F. rekao: "Pa, i ja sam ranjen." Dao je i F. zavoj. Poslije toga oko 2:30 poslije ponoći odveli su nas u bolnicu.

Kad smo došli u bolnicu vidio sam dosta vojnika u šarenim uniformama, policajaca. Tu su nam prvo na rendgenu slikali nogu, a onda smo išli na previjanje. Mene su zadržali u bolnici zbog rane. Rekao mi je da su mi rasječene tetive i da ne mogu ići. F. su vratili nazad u Keraterm. U bolnici sam bio do 23.06.1992. Poslije toga su me ponovno vratili u Keraterm. Od 03.06. do 23.06.1992. već je počela podjela između liječnika. Ranjene Muslimane i Hrvate liječili su samo liječnici i med. sestre muslimanske nacionalnosti. Srbe su liječili na 3. katu. Njihovi ranjenici odlazili su na liječenje na taj kat. Već tada su počeli iskazivati šta su osjećali prema nama. Navečer su znali upadati pijani vojnici, iako su bila po dva policajca na svakom katu. Tu su pripadnici tzv. srpske vojske upadali i tražili njima poznate ljude iz Kozarca. Kad bi prepoznali te ljude, psovali bi im majku ustašku i tražili da ih zakolju i da ih jednostavno ubiju zato što liječe te ljude. Ulazili su pod pratnjom ovih policajaca koji su nas čuvali. Ti policajci su ih kao tjerali iz soba ili hodnika, a oni su uz njihovu dozvolu to i radili. Tu su liječnici i med. sestre, med. osoblje koji su na neki način nama pomagali. Zamolili smo ih da ponekad nazovu kućama i da jave da smo tu. Tako je moja supruga došla

tu. Nju je iz Ljubije (koja je bila opkoljena) doveo ... On je jednom došao kod mene i pitao me: "Šta ti treba?" Zamolio sam ga da mi donese pribor za brijanje i nešto donjeg veša. Sutradan je doveo suprugu, a poslije toga je nisam vidio do 20.01.1993. Doktor H. R. i E. B. su dva divna i izvrsna kirurga. Oni su pružali sve od sebe, da bi ublažili bolove unesrećenim, ranjenim i pretučenim.

Vidio sam dr.E. B. u Omarskoj. Njega su optuživali da je kao pripremao ratnu kirurgiju za Kozarac, da je pripremao potrebnu opremu za to. Mislim, ako je to i pokušao, da bi pomogao, nije mogao. Tu su me zadržali do 23.06.1992. kad sam otpušten iz bolnice, navodno da idem na kućno liječenje. Došla su dvojica pripadnika VP i ispitala me. Oni su me pitali tko sam. Rekao sam: "Mene su tražili pod imenom H. F., a ja sam F. H." Tako su me njihove sestre uvijek odbijale. One ne da nisu htjele izići u susret, nego su bile dovedene u zabunu. Tu su me pitali odkale sam? Gdje sam radio? Tu su dali prijavu i odveli me u Keraterm.

U Keraterm sam došao 23.06.1992. oko 15:00. Tamo sam vidio mnoštvo ljudi kako izviruju iz onog skladišta. Tu su bile četiri prostorije u kojima je bilo skladište vatrostalnog materijala. Tu je bilo puno ljudi. Bilo je i mojih susjeda koji su me bljedogledali, kad sam došao. Oni su bili blijedi, neobrijani, krvavi. Bili su iznenađeni i prestrašeni. Od mojih susjeda tu su bili: B. B., E. D., S. D., N. D., H. K., E. H., S., A. B., M. D., Š. ... Tu je bilo dosta ljudi iz rudnika, iz Gornje Ljubije. Iz samog mjesta Ljubije, bilo je nas oko 120. Mislim da je tada u Keratermu bilo oko 1000 ljudi. Tu su bile četiri prostorije, a u tim prostorijama je bilo po oko 200 ljudi, u razdoblju od 23.06. do 04.07.1992.

Druge noći prisustvovao sam ubojstvu D. T. - policajca. Dok su ga tukli govorili su: "D., da vidimo koliko si ti Srba prebio! Šta misliš boli li ovo kad tučemo?" Nisam vidio tolike batine, ne znam da li itko može podnijeti tolike batine. Kad smo ga uniželi, umro je od izljeva krvi. Te noći prebili su i E. I. (takođe je radio u stanici policije u Ljubiji). Oko 24:00 (poslije ponoći) tražili su da iziđu prva četvorica koja su ležala do vrata. Tada sam izišao i ja. Trebali smo kao da unesemo ove prebijene. Tada smo izišli: B. B., E. I. i ja. Kako sam izišao van, tako me netko udario čizmom. Kako sam bio nestabilan na nozi, pao sam, a oni su me počeli udarati. Poslije toga sam bio u krvi i nisam ni znao što se događa. Te noći ubili su D. T. i J. R.

J. R. je bio iz Ljeskara, bio je Srbin, a glasovao je za SDA. On je bio član izvršnog odbora na Hambarinama. Zbog toga je doveden u zatvor. Na njegovoj kući i ogradi bile su izlijepljene slike Fikreta Abdića i Alije Izetbegovića. Kad su ga tukli govorili su: "Sad ćemo da te režemo kao prase. Nećemo kao prase, nego kao janje kad Muslimani pripremaju za Bajram." Tukli su ga neposredno iza vrata. Ta vrata nisu imala

stakla, nego su bile samo rešetke. Tako smo vidjeli kako ga tuku. Kasnije su ga ubacili u taj hodnik. Pao je do mojih nogu. Umirao je u najstrašnijim mukama. Dok je umirao zvaio je braću i svu svoju rodbinu. Govorio je: "Upalite svjetlo, ništa ne vidim."

B. i E. I. su te noći dobili takve batine da to pamtim i danas, iako sam prošao i Omarsku. Bilo je grozno! Kad smo ustali ujutro, sve u hodniku je plivalo od krvi. Kako sam naslonio glavu na zid, vidio sam trag od krvi na zidu. D. je ležao u krvi, E. I. je bio toliko pretučen da smo se čudili kako je ostao živ. E. smo nekako mogli pomoći, a D. i J. su već bili mrtvi. E. je bio toliko deformiran da smo mu samo mogli stavljati obloge na glavu. On je ležao cijeli dan i nije znao što se događa oko njega. Svaku noć se događala ista scena. Oni su izvodili, kako su nazivali te prostorije, iz jedinice, dvojke, trojke, četvorke. Nisu gledali kuda udaraju, neki su govorili: "Čuvajte, ne udarajte ih po glavi!"

Sutradan su doveli ljude iz Ališića. Natjerali su ljude da tuku svoje susjede. Ako bi netko udario slabije, on to nije brojao. Brojao je samo jače udarce. Tu je bilo ljudi kojima su slomljeni prsti, zglobovi... To je bilo strašno! Kad bi svanulo odahnuli bi, od 7:00 do 18:00, dok ponovo nisu zatvarali vrata tih skladišta. Tada samo živjeli i pregovarali, a navečer pa do 7:00 ujutro je bilo pitanje hoćeš li dočekati jutro. Scene tih ubojstava stalno su se ponavljale.

Nažalost, svi govore o strašnom logoru Omarska, a težina logora Keraterm je u tome što se on nalazi u samom gradu. Nitko od tih njihovih snaga nije pokušao spriječiti to ubijanje. Mislim da su oni ljudi koji su živjeli u neposrednoj blizini, ako su htjeli čuti, čuli te jauke i zapomaganja kad je počinjao «ples smrti». To sve je trajalo do 04.07.1992. kad su sve Ljubijce muslimanske i hrvatske nacionalnosti popisali i poslali u Omarsku.

U Omarsku smo došli oko 15:00, vidio sam veliki broj ljudi kako leže na pisti ispred upravne zgrade. Kad su nas prislonili uza zid gledao sam te ljude. Oni su ležali potrbuške, nisu smjeli ni glavu okrenuti. Nas su prozivali i u grupama odvodili u te prostorije. Ja sam sa grupom od 30 do 40 mojih susjeda prebačen u jednu malu prostoriju. Tada nas je prozivala ta njihova policija. Kako je bilo ljetno doba, imali su kratke majice, policajci su nosili plave košulje. Ovi pripadnici srpske vojske imali su šarena odjela. Pored oružja i palica imali su i neke drvene palice. (...) Kad bi tim udarali, to je pojačavalo bol.

Ušli smo u te prostorije i malo odahnuli. Tražili smo od njih vode, kad su nas pustili donijeli smo dvije boce. Ležao sam do B. B. i D., podvukao sam se pod stol da mi netko ne bi stao na nogu.

Tu prvu noć ušla su dvojica, bili su u crnim majicama i šarenim hlačama. Kad su došli rekli su: "Dobra večer! Kako ste. Šta ima? Došli ste ovdje da se odmorite." Poslije toga su izišli. Kasnije su prozvali jednog, dali mu rudarsku kacigu i rekli: "Sakupite sve dragocjenosti: zlato, prstenje, lančice, novce i sve što imate!" Na tim vratima nije bilo brave, dok je ovaj kupio, oni su gledali tko daje taj novac. Ja nisam imao ništa jer su mi sve uzeli u bolnici. Tako su ljudi neoprezno davali. Kasnije su se opet vratili i rekli: "Hoćemo još!" Tražili su cigarete, šibice...

Te noći sam odveden u trećoj grupi. Sa mnom je bio B. B., odvedeni smo u susjednu prostoriju. Kad su nas tamo doveli tražili su njemačke marke. Počeli su ispitivati. Uzeli su od B. novčanik i vidjeli nekakve slike. On je u novčaniku imao sliku od kćerke, sina i žene. Pitali su: "Gdje su ti djeca?" B. je rekao: "U Zagrebu studiraju." Na to mu je ovaj rekao: "Jebem ti majku ustašku! Poslao si ih tamo da rade ustašama, da se tamo pripremaju i nas ubijaju." Kasnije sam rekao B.: "Što si baš rekao da su u Zagrebu? Mogao si reći da su u Banja Luci ili Sarajevu." Rekao mi je: "Nisam se ni sjetio." Ja nisam ni smio reći gdje sam radio. Rekao sam da sam radio u Ljubiji u rudniku. Pitao je: "Gdje?" Rekao sam: "U Ljubiji." Tako da me nisu pitali. Tu su nas prebili. B. su ubacili u prostoriju. Mene su zadržali i rekli: "Ako za 3 minute ne nađeš 100 DEM ode ti glava!" Tada su me udarili nogom u leđa i ubacili u tu prostoriju gdje smo ležali. Kad sam upao tamo rekao sam: "Ljudi molim, čuli ste." Na to su oni počeli govoriti: "Hoće vražiju mater! Sve su pokupili od nas." Kasnije su oni došli i pitali: "Ima li?" Rekao sam: "Nema, ja sam sve pretražio." Tada me gurnuo među ljude. Te noći su pretukli oko 20 ljudi. Za neke su to bile prve batine, koje su na takav divljački način dobili.

Poslije toga je počelo ispitivanje. Mene je ispitivao inspektor. Mladić, moje godište, znao sam ga iz viđenja. Radio je u kriminalističkom odjelu. Mi koji smo pripadali nekoj stranci, bili smo politički krivci. Odmah je počeo sa ispitivanjem i optužbama da sam falsificirao rezultate izbora referendumu u ožujku 1992. Govorio je da sam falsificirao biračke popise. Pokušao sam objašnjavati da nisam, da su ljudi pred sam referendum dolazili da daju svoj doprinos stvaranju države BiH. Objašnjavao sam po zakonu o biračkim popisima tko ima pravo i na koji način upisati se. Na to mi je rekao: "Kolega pazi, i ja sam pravnik, znam i ja zakon o biračkim spiskovima!" Ja sam ga samo blijedo gledao. Znao sam da on nema pojma o onom što sam govorio. Tu su bila dvojica, jedan je bio u šarenoj uniformi. Dok su me tukli pitali su: "Tko je bio još od članova?" Znao sam da znaju to sve. Svi Muslimani intelektualci koji su radili u Prijedoru dobili su zadatke u siječnju i veljači da rade na tim pripremama. On je od mene tražio da mu kažem imena svih grupa. To sam i zaboravio, znam tko je radio ali tko je bio u kojoj grupi to sam zaboravio. Rekao sam mu: "Gospodine inspektore,

ja sam to već i zaboravio. Prošlo je oko četiri mjeseca i ne pamtim tko je bio u tim grupama.” Međutim, to mi nije pomoglo. Rekao mi je da skinem cipelu i počeo me udarati palicom po desnom tabanu. To me tukao ..., a ovaj me tukao kablom koji je dugačak preko pola metra. Nakon toga je rekao: “Sad ćemo te tući po ranjenoj nozi!” Zamolio sam ih i rekao: “Nemojte me tući. Molim vas.”

Kasnije je ovog inspektora zvao jedna da iziđe, a ovaj u šarenoj uniformi me pitao: “Znaš li kad je iz Bosanske Dubice čovjek otišao na odsluženje JNA?” Rekao sam: “Ne znam!” Tada me udario automatskom puškom preko cijelih leđa. Tako me udario da je ispao okvir i meci. Rekao je: “Majku ti jebem! Prvi čovjek na odsluženje vojnog roka iz Bosanske Dubice je otišao 1961.” Rekao sam: “Pa, ne znam! Ja sam rođen 1961. otkud sam ja mogao... I ja sam služio tu JNA. Bila mi je čast da služim kad smo svi bili zajedno.” Na to mi je on rekao: “Ma, ne! Majku vam jebem muslimansku i vama i Hrvatima. Jeste da vas ima više, ali vi ste mlada nacija. Vi ćete tek doći na svoje. Ali, mi ćemo se za to potruditi da ne dođete na svoje.” Nisam znao što da mu kažem, pa sam šutio.

Poslije toga je došao inspektor i rekao: “Sad kad smo to završili hajde da pređemo na tvoju Ljubiju. Tko ti je bio u izvršnom odboru? Tko je švercao oružjem?” Rekao sam mu za one ljude koji su bili u šumi. Rekao sam za te ljude jer su bili u šumi i znao sam da do njih ne mogu doći. Kasnije je pitao: “Gdje je tvoje oružje?” Rekao sam da nemam oružje. Tada me počeo tući visokonaponskim kablom, da priznam. Opet sam mu rekao da nemam oružje. Kad sam mu to rekao izbacio me na hodnik.

Na hodniku su me dočekala petorica pred vratima i počeli tući. Pao sam na pločice i onda su me tukli. Ne znam šta je bilo jer sam počeo gubiti svijest. Gurajući izbacili su me na stepenice. Jedan me udario aluminijskom šipkom. Kako me udario tako se njegova šipka prelomila. Tada mi je rekao: “Majku ti jebem! Vidi šta si mi učinio od šipke!” Bježeći ispred njega izletio sam na pistu i pao. Ovi što su bili na pisti dodali su mi jednu bocu s vodom. Ta voda je bila topla, popio sam malo samo da dođem sebi. Ležao sam na pisti dok nisam došao sebi. Poslije su me moji Ljubijani prebacili u sobu br. 26, da ne idem uz stepenice. Ta soba br. 26 bila je veća prostorija u kojoj je bilo smješteno oko 250 do 300 ljudi. Nisu imali pravo otvarati prozore. Dva puta se dobivala voda. Nisu imali pravo ići u WC kad su htjeli. Toliki broj ljudi morao je vršiti veliku i malu nuždu u vrećice, čizme ili bilo kakvu posudu. Kasnije smo čekali da se otvore ta vrata, da to iznesemo. To je strašno smrdilo jer je bio mjesec kolovoz. Nismo se mogli ni okupati. Jednom su nam rekli: “Idete na kupanje!” Uzeli su velika crijeva i priključili na industrijsku vodu koja je bila u rudniku. Otvorili su na najjači mlaz a među nama je bilo pretučenih i onih koji su imali rane po tijelu. Uperivali

bi mlaz vode prema nama, tako da su ovi slabiji ljudi padali pod tim mlazom vode. Pošto je to crijevo puklo na jednom mjestu otišao sam do stražara i zamolio ga da se malo umijem. Nisam se smio kupati zbog rane.

Jelo smo dobivali jednom u toku dana, ako stigneš na to jelo. Dobivali bi 1/8 ili 1/4 kruha i ako ima nekakvog kupusa i sl. To smo dobivali ako stignemo dok ima hrane, ako ne bi stigli na to dobivali bi samo kruh i u trku smo morali bježati. Kad b izlazili udarali bi nas. Udarali su svim i svačim ili bi zaustavljali ljude i tukli. To je bilo grozno, tako da čovjek nekad nije ni želio otići na ručak.

U noći 27. ili 28.07.1992. ubacili su grupu od oko 250 ljudi. Te ljude su doveli kad je bilo čišćenje Rakovčana, Rizvanovića, Hambarina i Biščana. Kad su njih doveli taj dan su nama naredili da legnemo potrbuške i stavimo ruke na glavu. Koliko sam čuo od ovih kad su došli, priveli su oko 3 ili 4 autobusa ljudi i odveli ih u "Bijelu kuću". Jednog starijeg čovjeka počelo je hvatati ludilo. Stalno je hodao po sobi. Rekli smo mu: "Sjedi dolje." Reкао je: "Neću da sjednem! Pustite me! Ja imam pištolj." Kasnije je došao jedan stražar i reкао: "Lezi dolje!" Ovaj mu je reкао: "Neću!" Stražar je izišao i kasnije došao sa još trojicom, da odvede tog starog. Stari im je reкао: "Ne prilazite mi ja imam pištolj!" To je govorio iako nije imao nikakvog pištolja. Stražar je jednostavno ispalio metak i pogodio starog u desno plućno krilo. Metak je prošao i odbio se o metalnu ogradu i prošao kroz staklo. Starac je pao na koljena. Kasnije su izveli starca van i čuo se samo još jedan pucanj. Kasnije smo doznali da ga je ovaj stražar pogodio u glavu. Taj stražar se zvao M. Bio je visok, krupan, crn.

U logor Omarska privedeno je oko 35 žena. Te žene sam poznavao. Radilo se o sutkinjama osnovnog suda Prijedor, liječnicama iz mog mjesta, zatim odbornica ispred SDA N. S., E. A., J. H., V. M., T. ... Bilo je strašno gledati te jadne i izmučene žene. One su nam dijelile ručak, tako smo prolazili redom nijemo. Dok smo tako prolazili gledali smo se očima. Tako smo pokušavali mi njima ili one nama nešto reći očima. To je bilo sve što smo mogli reći. Navečer je bilo grozno slušati te ljude! Kad su nas puštali na vršenje nužde na jednu baru koja je bila udaljena oko 25 metara od upravne zgrade vidjeli smo gdje su ostavljali mrtve. Kad smo prolazili vidjeli smo kako leže pored jedne živice. Neke smo prepoznavali, a neke nismo mogli prepoznati.

Tako je do mene ležao jedan mladić iz Prijedora. Taj mladić se zvao G. K. On je doveden u Omarsku pod optužbom da je švercao oružjem. Imao je kafić u Prijedoru. Ležao je tu, bio je cijeli plav, nije mogao ništa jesti, samo je pio vodu. Reкао sam mu: "G., morat ćeš nešto jesti. Reкао je: "Nemoj F, ne mogu ništa. Evo tebi sve što dobijem." Nakon dva ili tri dana je umro. Umro je pred ručak, otvorenih očiju gledao je u nas. Gurnuo sam ovog pored sebe i reкао: "G. je umro." Pozvali smo stražara, oni su

ga jednostavno izbacili pored te živice. Tamo smo ga vidjeli na suncu taj dan. Poslije toga ga nismo vidjeli. Većina tih ubijenih, po mom uvjerenju, završila je u kipama samog rudnika u odlagalištima jalovine. Mislim, da je ogroman broj ubijen... Tu su ubijeni svi viđeniji ljudi Prijedora. Ubijeni su ljudi koji su na bilo koji način surađivali sa strankama HDZ i SDA. Znam da je tu nastradao i predsjednik HDZ-a S. S.

Ništa nismo mogli saznati. Stanje smo saznavali od novih koje su dovodili u logor. Saznavali smo da ubijaju i pale na terenu. Nismo znali kad je upala TV (ne znam da li je BBC ili CNN). Vidio sam da su upali i slikali, mnoštvo vojske i policije. Mislili smo: Što se ovo događa, pomišljali smo da ćemo ići na raspuštanje. Kasnije je to prošlo. Počeli su raditi neke popise, čitali su se ti popisi, prebrojavali. Na kraju nisu ni znali: koliko je ljudi ubijeno, koliko ih ima živih... Mislim, da su oni svoju evidenciju vodili (...) neuredno. Ti ljudi koji su tu radili bili su bez srca ili duše, odnosno maloumnici. Sami popisi su i prije rađeni, tako da se nije znalo koliko ima jednih, a koliko drugih nacija.

Kad su bile razmjene odlazili su u sobe i tražili ljude po listama. Neki su govorili idete u razmjenu, neki su govorili idete u Trnopolje u sabirni centar. Tako mi logoraši nismo znali šta se događa. Jedne noći odveli su cijelo rukovodstvo općine Prijedor koje je bilo u tom logoru: predsjednika godpodina M. Č., S. M., M. Č. i stranačke lidere po mjesnim zajednicama. Poslije toga nitko za njih ništa ne zna. Mislim, da su oni svi pobijeni. To je trajalo do 06.08.1992. kad su nas potrpali u autobuse. Oni “najekstremniji” odvedeni su na Manjaču.

Pošli smo oko 15:00, a put do Manjače je bio grozan. Potrpali su po oko 100 ljudi u autobuse. Gazili smo jedni preko drugih. Npr., pokvari se autobus, a oni sve njih potrpaju u ostale. Zatvorili su prozore i nisu dali da ih otvorimo. Kad smo prolazili kroz Banja Luku prolazili smo pored “gimnazije”. Neki ljudi su prestrašeno gledali taj konvoj, neki su pokazivali preko vrata kao da nas treba sve poklati, djeca su izlazila kao hoće da nas pobiju. Virio sam kroz prozor i nisam mogao vjerojati da se to događa. Taj dan je sunce grijalo.

Na Manjaču pred logor smo došli oko 20:00 ili 20:30. Ostavili su nas u autobusima, iako je bio kolovoz i vruće. Nekima su ostavili upaljeno grijenje. I ja sam bio u jednom od tih autobusa. Neki ljudi su krišom otvarali prozore da uđe zraka. Na nama odjeća je bila mokra. Vode nam nisu dali. Kako se uhvatila rosa po prozorima, prstom smo skidali tu rosu, samo da smočimo usne i da dođemo sebi. Mnogi su imali dizenteriju, neki su vršili nuždu tako da se nije moglo izdržati. Z. T. je umro od srca jer nije mogao izdržati stanje u tim autobusima. Čuo sam da je tu noć ubijeno od 12 do 18 ljudi. Tu je ubijen D. C. vlasnik jednog restorana u Prijedoru. To je bio

jedan human čovjek koji je htio svima pomoći. Ubijen je i N. K. Govorili su da ih je iz Kozarca dosta ubijeno. Neki ljudi su umrli u putu. Bili su ukočeni kad su ih iznosili iz autobusa.

Ujutro, sam prvi put vidio taj logor Manjača. Vidjeli smo žice okolo, zgrade, štale. Nismo znali što se to događa, niti šta će se događati. Prvo su prozvali grupu od oko 186 ljudi u kojoj sam se našao i ja. Odveli su nas do jedne nadstrešice koja im je služila za ostavu poljoprivrednih strojeva. Vidjeli smo dosta traktora, probušenih stakala, guma... Naredili su nam da se skinemo do gaćica i počeli nas pregledavati. Oduzimali su dokumentaciju i bacali na jednu stranu, uzimali su remenje, cigarete... Prvo je došao taj komadant logora i naredio da nam se da voda. Svi smo se bijedno osjećali. Odatle su nas raspoređivali po logorima. Mi smo bili u drugom logoru, okruženi žicom. Kad sam došao u štalu i kad sam legao, to je bilo carstvo. Unutra su bili logoraši iz Sanskog Mosta koji su nam dali vode. Tako su nam na bilo koji način pokušali pomoći. Ti logoraši su pitali: "Ima li itko cigaretu? Mi smo ovdje od početka lipnja."

Tu sam zaspao. Kad sam se probudio ujutro, odveli su nas na doručak. Ti logoraši koji su kuhali tamo skuhalo su grah. Taj grah je bio neslan, ali nam je bio sladak kao med. Jeli smo na brzinu, oni ljudi koji su bili tu gledali su kako mi jedemo kao životinje. Bojali smo se! Oni su nam rekli: "Jedite polako, nitko vam neće ništa." To nismo mogli vjerovati poslije onoga što smo proživjeli u Omarskoj. Dobili smo šnitu kruha i prepun tanjur graha. Za nas je to bila premija, nismo vjerovali svojim očima. Takvo stanje je trajalo oko 20 dana. Dobivali smo dvije šnite kruha, za doručak i ručak, jedna pašteta od 350 grama dijelila se na 6 ljudi. Iz jedne štruce kruha morala se izvući 21 šnita. Svi od nas su mislili da nas ne voli onaj što je to dijelio. Tu su ljudi tijelesno i duhovno oslabili. Jednostavno, idu, idu i padnu u prašinu. Za mene je to bio "raj" kad sam vidio zelene boriće i travu. Ne znam šta je to predstavljalo, da mogu izići u WC ili prohodati, a da ne dobijem batine. To je tako trajalo sve dok nas predstavnici Međunarodnog crvenog križa nisu registrirali. Podjelili su nam one kartice. Počeli su nas hraniti. Taj dan mi se urezao u sjećanje. Vidio sam kako iznose štruce kruha, paprike, paradajiz... To je bilo da čovjek ne vjeruje svojim očima. Napredni intelektualci srpske nacionalnosti zaslužni su što je došlo do ovoga. Oni su doprinjeli svojim postupcima i svojim radom. Nitko nije mogao vjerovati da je Prijedor ostao najduže gdje je vladao mir.

Dana, 30.04.1992. od srpske strane preuzeta je općina Prijedor, sve važne institucije. Mislim, da se to već i ranije događalo. Kako se događalo u cijeloj BiH, tako su oni primjenjivali i u samom Prijedoru. Kako nije radila skupština BiH, tako nije radila ni skupština Prijedor. Npr., sam SDS nije mogao rješavati nikakve probleme ko-

ji su se događali u općini Prijedor. Sama komunalna struktura koja je bila potrebna jednim i drugim, nisu ništa mogli riješiti. Svi smo očekivali od općine da to riješi. To smo očekivali od listopada, kada nije došlo do saziva skupštine općine Prijedor. Ta skupština nije funkcionirala od svibnja. U skupštini je bio samo nerad, takav nerad je bio i u vladi. Čim bi trebalo riješiti nekakvo delikatno pitanje, oni to ne bi rješavali. Napuštali su sjednicu, kasnije je opet ta sjednica zakazivana i sl. Zločini u općini Prijedor su bili od same stranke SDS koja je bila pod velikim uticajem Banja Luke. Nažalost, veliki broj srpskih intelektualaca je otišao s njima.

Možda i njima u početku nije bilo jasno što se događa. Međutim, kad je došlo do pada općine Prijedor, znalo se šta će se dogoditi. Poslije napada srpskih snaga na Kozarac, Hambarine... Kasnije dolazi do otvaranja rudnika. Smatram da je to i ranije pripremljeno. Toliki broj ljudi je tamo zatvoren, pa je moralo to biti pripremljeno. (...)

Npr., sami direktori firmi, koliko mi je poznato bilo ih je 108. Tu je bilo 5 ili 6 Muslimana i Hrvata, a ostalo su sve bili Srbi. Prema mojoj procjeni veliki broj ljudi je nestao ili je ubijen ili raseljen. (...)

U Karlovcu, 9. travnja 1993.

- and84

GODINA ROĐENJA: 1941.

PREBIVALIŠTE: Ljubija

NACIONALNOST: Musliman

Poslije prvih višestranačkih izbora opredjelio sam se za reformske snage. Smatrao sam da je tu vrijeme budućnosti za razvoj privatne inicijative, razvoj ljudskog bića. U podsvjesti sam podržavao svoj narod. Smatrao sam da je muslimanski narod dosta zaostao u svom obrazovnom dijelu. Na taj način, bi mogao dati neki svoj doprinos. Bio sam i odbornik ispred svog mjesta u skupštini općine Prijedor, ispred reformskih snaga. Tako sam dolje zastupao svoje mjesto. Poslije izbivanja rata u Sloveniji, a kasnije i u Hrvatskoj, odmah sam bio protiv JNA jer sam vidio da ne radi u interesu naroda. Od ranijih ustava koje sam doživljavao od JNA i od srpskog naroda, još više me potaknulo da budem protiv njih.

Po izbivanju rata u BiH u ožujku 1992. mi u Ljubiji počeli smo razmišljati o tome, počeli smo praviti organizaciju rada u tim okolnostima. U drugoj polovici travnja

na zboru građana, narod je predložio da oformimo jedan krizni štab. Taj krizni štab koji će biti krizni štab mira. Taj štab se trebao boriti za mir. Svi poslovi u tom našem štabu bili su usmjereni u tom pravcu. Bilo je priprema za tu obranu. Međutim, nismo imali oružje. Bilo je pojedinaca koji su imali oružje. Za to oružje nisam znao. Ako je bilo nešto organizirano, to je bilo u sklopu stranke SDA. Ljudi koji su bili u toj stranci imali su nekakvo nepovjerenje prema nama. Oni nisu htjeli ili nisu znali nama iznijeti neke svoje zaključke. Iz njihovih istupa koji su bili polu skriveni, polu javni. Osjećao sam da se oni boje ovih drugih stranaka, jer su oni sebe vidjeli u nekim rukovodećim položajima.

I ja sam bio na referendumu, kao i mnogi moji prijatelji iz SDA. Svi su bili osim 100 Srba koji nisu došli na taj referendum. Bilo je nekoliko ljudi Muslimana koji su išli glasati sa Srbima. Išli su glasati na plebiscit koji je bio prije. Glasali su protiv BiH, odnosno glasali su za Jugoslaviju. Kako smo radili u tom kriznom štabu, glavni posao nam je bio prikupljanje hrane, pripremanje skloništa, ako bi došlo do bombardiranja. Bilo je dosta naznaka da bi moglo do toga doći pošto smo gledali kako se rat razbuktava u BiH od ožujka, travnja, a posebno u svibnju 1992. kad je rat buknuo u više od polovine BiH. Savjetovali smo ljudima šta bi bilo najpotrebnije. Govorili smo da ljudi pripreme hranu i ostalo najpotrebnije. Tako smo počeli pripreme: ljudi su čistili podrume, pripremali, i sl.

Ja sam bio zadužen za CZ. Taj posao sam organizirao uz pomoć: E. D. i A. H. - poručnik bivše JNA. A. je napustio JNA kad je vidio šta se događa u Bosni. Uključili su se I (...) Bilo je tu i Srba... Tako smo imali i zadovoljenu strukturu, da bi dokazali da želimo mir. Pred njima neke stvari nismo ni smjeli govoriti što se ticalo borbenog djelovanja. Od oružja smo imali samo 16 pušaka, među njima bila su i dva ruska automata, koji su bili oružje TO. Naš rad u kriznom štabu pratili su ti Srbi. U školi gdje sam radio bili smo svi prijatelji i to jako "iskreni". Na dan kad smo izlazili na referendum, Srbi su se od nas odvojili. Kako su dani prolazili oni su bili sve odvojeniji od nas. Tako da smo i mi pazili šta ćemo govoriti. Tu se posebno u ekstremnim istupima isticao (...)

Dana 22.05.1992. oni su naišli autom na punkt koji su držali Muslimani iz Hambarina. Među njima je bio i A. A. Oni nisu htjeli stati na znak stop, nego su prošli 5 do 10 metara od punkta. Dolje su stali i vratili se nazad. Svi su bili pijani i otvarali su vrata. A. im je prišao nenaoružan i pitao: "Zašto ljudi ne stajete?" Tada je s druge strane dolazio S. Ovi iz auta su otvorili vatru i ranili ga oko nogu. Poslije toga su ovi sa punkta zapucali, mislim da su jednog ubili, a dvojicu ranili. Tada se A. bacio u stranu tako da se spasio. Nakon par minuta iz pravca Prijedora stigao je oklopni

transporter. A. S. koji mi je ovo ispričao, išao je s njima na pregovore. Oni su u njega uperili PAM sa transportera. Morao je držati ruke u zraku. Tražili su da izruče A. A. je rekao da mora pitati svoje ljude. Kasnije je došao do njih i rekao da njegovi ljudi ne daju A. Oni su se vratili na pola puta do polja. Odozdola su zahtjevali da im se A. preda. Postavili su ultimatum do 16:00. Ukoliko se A. ne preda da će početi pucati. Poslije 16:00 počeli su pucati. Jedan tenk je bio postavljen na aerodromu "Urija", minobacači su bili na Topića brdu, na Karani su bili topovi i iza benzinske crpke na novom Rudarevom igralištu. Tako su počeli rušiti centralni dio Hambarina. Poslije toga su naišli tenkovima i pješadijom. To su bili specijalci iz Niša, koji su imali pancirne košulje. Pošto su ovi imali pancirke, a naši su bili amateri morali su bježati u susjedno selo. Pobjegli su u Kurevo koje se nalazi blizu Ljubije. Gađali su i tenkove, govorili su kad pogodi zolja jednostavno se odbije i ne eksplodira. Te zolje su kupovali od JNA, bile su školske. Od tog trenutka ta šuma, planina Kurevo bila je puna žena, djece, staraca, neprofesionalnih vojnika iz Hambarina, Čarakova i Rizvanovića. Prema nekim procjenama tu je bilo oko 5000 ljudi. To su pretežno bili civili. U Ljubiji smo pristupili organiziranju prihvata tih ljudi koji su došli u naše mjesto. Posao nas u kriznom štabu bio je zaštita svoga mjesta. To smo morali jer su poslije Hambarina, u večernjim satima, tenkovi pošli prema Ljubiji. Nismo im nikakav otpor pripremili, a nismo s čim ni imali.

Pozivali smo štab, S. K. i J. - komadanta VP u Prijedoru. Sa njima je direktno razgovarao F. S. i F. H., mi ostali smo se nalazili u toj prostoriji. Još dok je trajala borba na Hambarinama, rekli su nam da ne pucamo. Oni su mislili da mi imamo 5 topova. Rekli smo im da mi nećemo ni jedan metak ispaliti. Jednostavno, smo ih "blefirali" da ne bi došlo rušenja mjesta Ljubija. Tu bi došlo do masakra i rušenja, a mi ne bi imali s čim da se obranimo. Oni su došli do Ljeskara i tamo stali. Jedan tenk je otišao prema Kurevu, na susjedno brdo Hasanovci. Drugi tenk je zaustavljen u Ljeskarama. Čuli smo da je taj tenk zaustavio ... Srbin i rekao da ne idu u Ljubiju. Moguće je da su još neki Ljeskarčani intervenirali. Tako je taj dan Ljubija spašena. Navečer su tražili da jedna delegacija dođe k njima na pregovore. Tada je otišao H. B. - hodža iz Donje Ljubije, a odvezao ih je V. B. sin H. Odvezao ih je sa svojim fićom, jer je našao malo goriva. S njima je otišao i B. B. sin A. - trgovac po zanimanju. Oni su bili kod samozvanog vojvode, koji je rukovodio cijelom operacijom na ovom terenu Ljubije. On se mnogo pitao kod srpskih vlasti. Srbi su govorili da to nisu pregovori nego samo ultimatum da mi moramo predati oružje. Oko pola noći otišla je još jedna grupa i tada je išao ovaj hodža.

Čuli smo kasnije da je hodža ubijen. To sam čuo u logoru. Njega su odveli na Hambarine, da vidi kako su Hambarine porušene. Rekli su da će se to i nama dogo-

điti, ako ne predamo oružje. Kasnije su i nama javili da predamo oružje TO. Mi smo to i predali u stanicu policije. Oni su zahtijevali da im predamo i ilegalno oružje. Mi to nismo napravili. Nešto oružja je bilo ali oni nisu do toga znali doći. Cijelo vrijeme su zahtijevali topove i na tome su istrajali. Koliko sam znao da tih topova nismo ni imali. Tog trenutka sam shvatio da ćemo svi, osim Srba, ići u logor. Oni su krajem svibnja naredili da se ljudi hapse. To još u Ljubiji nije počelo, nego su ljudi vođeni na neke razgovore. Već tada se počelo pričati o Keratermu, Omarskoj. Shvatio sam da ćemo svi mi morati ići u te logore.

Možda sam i mogao negdje pobjeći, ali nisam htio ostaviti svoje mjesto. To nisam htio napraviti jer je Ljubija bila puna izbjeglica koji su stigli iz: Agića Gornjih i Donjih i sela koji su se nalazili u dolini Japre. Oni su bili protjerani odatle i napadnuti od JNA. U Ljubiju je stiglo oko 1000 ljudi, žena i djece. Jedan veći dio primili smo 13.05.1992. u svoje mjesto. To je bilo prije napada na Hambarine. Jedan dio je otišao u Hambarine, a drugi dio prema Prijedoru. Tako smo ih morali hraniti. Pošto sam ja bio zadužen za taj posao tu sam i ostao. Poslije su u Ljubiju došli ljudi sa Hambarina, Rizvanovića, Čarakova. Tako da je u Ljubiji jedno vrijeme bilo oko 2000 do 3000 izbjeglica koje je trebalo hraniti.

Zahtjevali smo od Crvenog križa iz Prijedora da nam pošalje nešto. Međutim, nikad ništa nismo mogli dobiti. Čak, dok se moglo ići u Prijedor, prije napada na Hambarine, išao sam kod Z. koji je vodio to. On mi je obećavao, ali od toga ništa nije bilo. Govorio sam mu da u Ljubiji ima žena i djece kojima je potrebno mlijeko u prahu, kruh, šećer... Tada mi je rekao: "Upravo se tovari kamion za tebe." Zahvalio sam mu, poslije toga su prošla 3 ili 4 sata. Kasnije mi je netko javio da je kamion Crvenog križa prošao u rudnik Ljubija. Odmah sam nazvao M. I. - inženjera koji je radio u srpskom kriznom štabu u rudniku Ljubija. Rekao mi je: «Jeste! Greškom je stiglo do nas.» Rekao je da su oni skoro sve istovarili i kao da će nama poslati nešto. Poslali su mi 40 kg kruha i 10 konzervi mlijeka u prahu. To je bilo sve što smo od njih dobili. Znači da je to svjesno poslano gore. Još u dva navrata smo dobili po 50 kg kruha. Poslije toga smo se sami organizirali za hranu. Npr., jedna ulica kuha taj dan za izbjeglice koji su bili smješteni u školi. Tako smo organizirali da ulica po ulica hrani te ljude koji su u školi. Bilo je devet tih ulica koje su osiguravale hranu. Svako devet dana po jedna ulica je dolazila na red.

Nazvao sam C. - inače je direktor "Same". Pitao sam da nam ustupi restoran u "Same". On nam je dopustio i rekao onog trenutka kad dođe bilo koja vojska da to uzme da mi to ne dozvolimo, odnosno da mi zaključamo, a oni ako provale neka provale. Rekao je da se samo mi služimo s tim i da to održavamo. To smo jedno vrijeme i radili.

Dana, 14.06.1992. došlo je do pretresa Ljubije. Oni su rekli da će pretresti i vidjeti da li itko od nas ima oružje. Rekli su da se ne bojimo da to neće biti ništa opasno. Taj dan u jutranjim satima probudila me neka buka. Oko 6:00 čuo sam neku buku. Kako je moja žena već ustala izišla je i otvorila vrata. Kad je otvorila vojska je bila na vratima. Kako su lupali ustao sam i ja. Kad su me vidjeli rekli su: "Brzo se oblači! Daj oružje! Gdje je puška?" Jedan je otišao pregledati na tavan, a drugi je ostao pored mene. Obojica su bila s automatima. Ovaj mi je rekao: "Brzo se oblači!" Obukao sam se i izišao napolje. Moja žena je ostala sama unutra. Kasnije su mi rekli da idem dolje niz ulicu. Mislio sam da su oni došli po mene. Međutim, kad sam vidio da dolje ide dosta ljudi shvatio sam da je to taj "pretres". Pošto sam radio u kriznom štabu govorio sam tim ljudima: "Ne bojte se, ovo je samo pretres. Mislim da ćemo danas biti svi pušteni." Odatle smo pošli dolje prema Prijedoru. Kod prelaza, na mostu gdje se spaja nova i stara ulica, ugledali smo tenk. Na tenku je bilo ljudi, bila je i jedna M. - moja učenica iz Ljeskara. Ona je sjedila na tenku kao njihova medicinska sestra. Stali smo dolje, nitko nas nije poznao. Vidio sam J. E., koji je samo prošao pored mene. Dolje smo se skupljali, a oni su na okolnim brdima trčali, palili, smijali se, ovi ostali su sjedili na tenku i pili. Poslije toga pošli smo za tenkom prema rudniku. Oni su išli za nama sa automatima i puškama. Među njima je bilo i Prijedorčana u toj jedinici. (...)

Kad smo došli do moje kuće stali su i počeli pregledati dalje. Došli su do jednog mog susjeda, jedan je ušao u tu kuću i prepoznao tu ženu s kojom je radio u "Celu-lozi". Kako je nju prepoznao, automat mu je opalio i ranio se u nogu. Sreća je bila jer je rekao da se sam ranio. Da to nije rekao kuća bi bila spaljena. Njega su dolje otje-rali. Ulazili su i u kuće koje su bile zaključane. Kad su ulazili unutra, negdje su traži-li oružje. Gdje god bi ušli, glavno pitanje im je bilo: "Gdje držite novac? Gdje držite zlato?"

Stare žene su pregledali. Npr., moju mamu su cijelu pregledali. Ona je stanovala u susjednoj kući sa još jednom ženom. Ova susjeda je spavala s mojom mamom jer je bila jako stara. Taj dan su opljačkali jako puno zlata. Zaplijenili su oko 16 automobi-la, rekli su da će se to svima vratiti. Međutim, nitko im nije dao nikakvu potvrdu da su to uzeli. Uglavnom su uzimali automobile koji su trošili naftu.

Tako smo išli za tenkom, negdje blizu doma u Donjoj Ljubiji. Tu su doveli jednog M. - učitelj iz Agića za kojim su izdali potjernicu. Uхватili su ga u Ljubiji jer se kod nas skrivao. Svezali su ga preko vrata i ruke na leđima, a bio je bos. Njega su odveli u jednom kombiju za kojim je otišao tenk. Kad smo stigli do "čaršije", tenk je polupao izloge od privatnih firmi. Na jednoj lipi, koja je bila tu u sredini objesili su srpsku zastavu. Slike od Alije Izetbegovića, Titovu i sliku od Fikreta Abdića su prikucali na

tu lipu i probili ih nožem. Tada su otišli sa tenkom prema rudniku, a mi smo morali ubrzanim maršem za njima. Dovedi su nas do igrališta gdje smo bili do oko 15:00 ili 16:00. Izvršili su kontrolu i pregledali nas. Tu su zapisivali ime i prezime, a imali su nekakav popis sa kojeg su tražili. Uglavnom, skoro su nas sve pustili kućama.

Vidjeli smo da to neće na tome stati. Već je počelo odvođenje ljudi. Neke iz našeg mjesta su čak imali na popisu. To su pretežno bili mlađi ljudi koji su već pobjegli u šume. Među njima su tražili K. A. sin od U., A. Z. - rezervnog poručnika, A. B. - predsjednika i odbornik ispred SDA i još mlađih ljudi za koje su oni nešto sumnjali. Nas ostale su ostavili na miru. Međutim, ja sam znao da ću i ja doći na red, kao i mnogi drugi.

Dana 20.06.1992. u ranim jutarnjim satima, probudilo me lupanje na vratima. Izgovarali su moje ime. Kad sam ustao bilo je oko 5:20. otvorio sam vrata pred kojima se nalazio ... Pred ulazom je bio jedan kombi. Rekli su mi da se spremim i da idem s njima, da su oni došli po njega greškom, pa je on došao s njima da mene probudi (to je bilo zbog toga jer imamo isto ime i prezime). Vjerovao sam da je to tako, a kasnije u logoru sam čuo da je on nas dosta izdao. Kasnije smo čuli da su njegovu kuću opljačkali i da su ga jako istukli u kući. Mislim da je u listopadu pretučen.

Mene su odveli u stanicu policije u Ljubiju, zatvorili su me u jednu prostoriju širine 1,5m i dužine 5 ili 6m. Tu sam bio sam do oko 7:00, kad su doveli još jednu grupu. Tako da nas je bilo oko 15 u toj prostoriji. Oko 8:00 prošao je netko i pitao: "Da li ste doveli...?" Ovaj što nas je čuvao rekao je: "Jesmo!" Na to mu ovaj kaže: "Dovedi ga gore!"

Ja sam odmah izišao. Odveli su me gore na kat u jedan ured. U taj ured je ušao G. i sjeo nasuprot mene, izvadio je pištolj i stavio ga na stol. Jedna bomba je stajala u zidu, a automat je bio pored njega. Počeo je upisivati moje podatke na jedan papir. Pitao je ime, prezime, ime oca i pitao da li znam zašto sam uhapšen. Rekao sam: "Vjerojatno što sam radio u kriznom štabu." Kasnije me pitao: "Gdje je puška?" Rekao sam da ne znam i da je nisam ni imao. Međutim, on mi nije vjerovao pa je pitao: "Tko još ima pušku?" Nisam mu ništa rekao osim za K. A. da ima "pumparicu" jer su oni znali za nju.

Prije našeg zarobljavanja došli su D. i jedan što je bio pedagog u osnovnoj školi. Kad su došli rekli su nam što da radimo mi koji smo bili u kriznom štabu. Na tim pregovorima je bio K. i imao je tu pušku.

Na ispitivanju ovaj me pitao: "Je li K. imao pušku?" Rekao sam: "Jeste." Pitao je: "Da li je I. Z. imao pušku?" Rekao sam: "Nije imao pušku." To sam rekao iako sam

znao da I. ima pušku. Rekao sam da je on ponekad nosio puške od TO, po mjestima gdje je trebalo držati stražu. Pitao me još neke stvari koje su bile sasvim nevažne. Kasnije me izveo u hodnik i postavio da stojim uza zid. Kasnije je uveo još nekoliko ljudi. Uveo je V. Č. i N. J., a ostali su pušteni.

Navečer su izveli nas sedmoricu u kombi. Tu su bili bivši policajci i jedan sa Brda. Odatle smo odvedeni u SUP u Prijedoru. Tu smo morali sjediti u kombiju, nismo izlazili nikako oko pola sata. Poslije toga smo odvedeni u Keraterm. Tu smo izašli svi osim Z., kojeg su odvezli negdje dalje, a od tada za njega nikad nismo čuli. Mene su poslali u prostoriju br. 4, a sa mnom je otišao i V. Č. Nas dvojica smo našli jedno mjesto u malom hodničiću. Nakon oko dva sata došli su D. T. i E. I. Do vrata je spavao Č. do njega sam bio ja, E., pa D. Poslije podne došla je još jedna grupa među kojima su bili S. S. i E. Dž. I njih smo doveli do nas, jer su govorili da je ta prostorija najsigurnija i da je tu najbolje spavati. Nakon dan ili dva došao je I.Đ., kasnije je došao i F. H. koji je došao iz bolnice. Tako da nas je bilo oko 9 u tom hodničiću.

Oko 16:00 sati, prvi dan, dobili smo ručak, a bio je grah i dvije male šnite kruha. Počeo sam jesti, pojeo sam jednu žlicu, kad sam htio pojesti drugu žlicu graha vidio sam neke crve (žiža) unutra. Tu je bilo mnogo tog žiška, tada mi se to jako zgađilo. Međutim, sljedeći ručak sam morao pojesti jer sam bio jako gladan. To je bilo 20.06.1992. Taj dan mi je mnogo pomogao J. Š. - B. On je bio od ranije tu, dao mi je neku podršku jer je taj prvi utisak bio jako težak.

Sutradan, iz Ljubije je doveden J. R., A. B., M. i još neki. Kad su doveli J., "K." - vođa smjene udario ga je po glavi i rekao da će ga tu večer ubiti. Čuo sam da je kod njega bila cijela dokumentacija od SDA sa Hambarina. On je spavao u susjednoj prostoriji i čuli smo kad su ih tukli sljedeće noći. Užasno je plakao i molio. Kasnije su se otvorila vrata naše sobe i njega su ubacili. J. je pao do mojih nogu, nekako smo ga u onom mraku uhvatili, a nas su zaključali. Nitko nikom nije smio pomagati, a to su nam rekli ovi koji su tu bili od prije. Mogli smo pomoći, ali jako tiho jer su oni znali premlaćivati i one koji pomažu.

Kad su oni zaključali, tiho smo mu davali vode i polijevali ga vodom. Njega su pretukli oko 11:00, a izdahnuo je oko 5:10. Cijelo to vrijeme dozivao je svoju braću. Zvao je: "Z.! L.! M.!..." Z. je njegova žena. Govorio je: "Dajte mi rakije, skuhajte mi kavu." Nešto malo smo mu olakšali jer smo ga polijevali vodom. Tako je buncao cijelo vrijeme. On je izdahnuo u teškim mukama.

Tu noć kad su njega ubacili, prozvali su D. T. Rekli su mu da stane uz vrata. D. je bio zdrav, bio je izuzetno snažne građe. Kasnije je došao ovaj iz vana i rekao: "D. lezi ne trebaš nam." Legao je ponovo. Sutrdan, cijeli dan je ležao i čitao nekakvu knjigu

“spremanje zimnice”. Navečer oko 11:00 su ga oštro prozvali. Iz mraka je jedan glas prozvao: “D. T.!” On je rekao: “Ja!” Na to mu je taj rekao: “Izlazi!” On je brzo obukao policijsku bundu i izišao. Mislio je da će mu ta bunda bar leđa zaštititi. Izišao je van-ka, a vrata je ostavio otvorena. Vidio sam ispod oka. Tamo ga je jedan zagrlio i kao štipao po obrazu govoreći: “Gdje si kume?” Kroz stisnuta usta. D. je rekao: “Nisam ja ništa kriv!” Na to mu je taj rekao: “Ne boj se kume. Neće tebi kum ništa.” Poslije toga sam čuo užasan D. jauk. Poslije toga je počela tuča. Vidio sam njihove sjene, udarali su D. kao bijesni psi. Odzvanjalo je kao po praznoj mješini. On se derao i govorio: “Nemojte!” Molio ih! U jednom trenutku je smogao hrabrosti i rekao: “Nemojte dirati E., on je dobar čovjek i nije ništa kriv.” Jednog trenutka je počeo ujednačeno stenjati, a ovi su ga i dalje tukli. Osjetio sam i čuo, kao da je iz korica nož izvučen. Po sjeni kako sam vidio, mislim da je to mogao biti B. M., čupav, duge kose. Poslije toga su rekli: “Hajde da ga malo kupamo.” Tu smo imali jedno plasitčno bure vode odakle smo se izjutra umivali. Tada sam mislio kad ga okupaju, da ga neće više dirati. Međutim, oni su polili vodu po njemu i jedan od njih je rekao: “Sad još 100 udaraca!” On je ležao i neprekidno ujednačeno ječao. Tada su počeli brojati, ali na svaki broj je bio po 4 ili 5 udaraca. Tako su brojali, a to je užasno bilo za slušati.

Kasnije su izveli i E., kad je izišao počeli su i njega tući. Njega su tukli jako kratko. Poslije toga se ništa nije čulo osim ujednačenog D. stenjanja. Kasnije su rekli: “Prva četvorica, izlazite napolje!” Ja sam bio od vrata šesti. Tada sam vidio kako ovi bježe preko mene. Tada se u meni nešto dogodilo pa sam mislio: Ako i ja počnem bježati, bježat ćemo svi pa će opet doći na mene red. Jednostavno sam riješio: Pa neće valjda dugo trajati i izišao sam. Tamo me dočekao jedan čovjek i pitao: “Što ne izlazite?” Rekao sam: “Nisam mogao brzo da iziđem.” Tada me udario nekakvom palicom. Ta palica je bila debela, mislim, da je od kuhane gume. Udario me po bradi i po uhu, udario me po glavi i rasjekao mi glavu. Međutim, nisu to bili jaki udarci. To su bili više poluudarci. Tada je iz mraka izišao jedan čovjek visok oko dva metra. Rekao je ovom: “Nemoj bez veze tući ljude!” Ovaj mu je rekao: “I ti ne zafrkavaj.” Tada me pustio na miru.

Po njihovoj priči sam shvatio da je to bio mesar ... ubojica (...). Kasnije je ovaj rekao: “Unosi tu đubrad unutra!” Kako je bio mrak vidio sam samo bure, a njih nisam ni vidio. Pošto ih nisam vidio pitao sam: “Gdje su oni?” Rekli su mi: “Tu su ispred!” Našao sam jednog i kad sam pokušao da ga unesem, vidio sam da je to D. On je bio snažne građe, čvrst. Međutim, nisam ga mogao dići, jer je njegovo tijelo bilo kao mrtvo. On je i dalje stenjao. Rekao sam: “Može li mi netko pomoći?” Netko mi je pomogao da ga unesem. Kad smo ga unijeli unutra, ovaj mi je naredio: “Izlazi

i po drugog!” Tog trenutka ovaj što mi je pomagao, zaplakao je i rekao: “E. brate!” E. je izgledao kao mrtav. Nije davao nikakve znake života. To je bio E. I., od E. brata sin. Unijeli smo i E. Tog trenutka sam ostao sam u tom hodniku. Pošto smo mislili da je E. mrtav pomagali smo T. On mi je govorio: “Skinu mi tu jaknu.” Pokušao sam mu skinuti jaknu. Dok sam je skidao pazio sam da ne padne na leđa jer bi ga to ugušilo. Stalno sam ga držao sa strane da ne bi umro. On mi je ispadao.

Vrata su bila zaključana, ali sam čuo glasove i tupkanje cipela. Molio sam ga da tiho govori, da oni ne bi ušli i počeli ostale tući. Tiho sam molio ljude da mi dođe pomoći. Nitko mi nije prilazio. Kad sam mu to skinuo, prepoznao me. Tada je počeo da govori: “B. brate, pomoz!” Kad sam mu to skinuo, dao sm mu vode i polijevao ga. Tako je stenjao i po neku riječ izgovorio. U mraku je netko meni prišao. Tom što mi je prišao rekao sam: “Vidi šta je sa E.” To je bio E. Dž. Kad je E. dirnuo E., E. je počeo buncati. Izgleda da je imao mali potres mozga i buncao je. Međutim, bilo mi je drago da je živ. Tog trenutka D. se jednostavno otrgao. Shvatio sam da je umro. Ipak, opipao sam mu puls lijeve i desne ruke po nekoliko puta. Tada sam rekao: “D. je umro!”

To mi je bilo najteže u životu. Skoro nikad u životu mrtvih ljudi nisam ni vidio, a D. mi je umro u naručju. Spustio sam ga, a drugi su prišli i pomagali E. Pošto sam već dosta klonuo rekao sam: “Ja ću malo leći.” Legao sam pored D. na jednu dasku, na kojoj smo inače i spavali. Međutim, opet sam pomislio: Ko zna možda je D. i živ. Uzeo sam mu ruku da opipam, a ruka je bila vruća. Šapnuo sam E.: “E., izgleda da je D. živ.” Kasnije sam mu opipao puls, puls sam osjetio. Tada sam vidio da je E. ruka pala na D. i da sam njegovu ruku napipao. Tada sam napipao D. ruku i uvjerio se da je mrtav. Cijelu tu noć nismo spavali. Kad je svanulo, D. je ležao blijed, a E. je u predjelu očiju bio potpuno plav. E. desno oko je bilo potpuno zatvoreno i oteklo, a lijevo se samo malo vidjelo. Pokazivali smo mu prste da bi vidio da li vidi. Kako smo mu pokazivali prste brojao je, znači da je vidio. Kasnije smo mu otvorili i drugo oko i uvjerali se da i na njega vidi.

Nakon sat vremena, kad su naišli vojnici i šef sobe je otišao i rekao da je jedan umro. Došli su oni i pitali: “Od čega je umro?” Rekli smo: “Vjerojatno se razbolio.” Nikad nismo smjeli reći da je netko ubijen, nego smo govorili da se razbolio ili da se udario. Kasnije smo ga na deci i iznjeli napolje. Tek tada sam vidio da je bio proboden nožem. Na deci na kojoj je D. ležao bila je velika lokva krvi. To je bila moja deka koju mi je žena poslala drugi dan po mom dolasku. Moja žena je poslala tu deku po policajcu. On je često puta donosio hranu.

Kad smo D. iznjeli napolje, taj dio hodnika gdje smo mi bili bio je pun krvi. Moj džemper i traperice bile su potpuno mokre od krvi i od vode. B. i još jedan su mi po-

mogli da ga odvezemo nekim malim kolicima. Odvezli su ga na smeće i tamo su ga ostavili. Svaki dan, dolje je odvoženo najmanje 4 ili 5 ljudi. Po mojoj procjeni, za tih 15 dana koliko sam bio u Keratermu, mislim da je ubijeno oko 400 ili 500 ljudi. To-liko je po onom što smo mi vidjeli. Možda ih je ubijeno i više, što mi nismo vidjeli. Tamić od «komunalnog» ih je negdje odvezio.

Tako su prolazili dani tamo. Svaku večer su bile užasne tuče. Nije bilo noći da ni-su tukli, cijelu noć, pola noći, a sat vremena ili pola sata bi se odmorili i opet tukli. Oko 23:00 sata dolazili bi iz grada pijani. Izvodili bi, jedne bi tražili novaca, druge bi izvodili i tukli. Uglavnom, ljude su ubijali, a oni koji su se vraćali bili su pretučeni. Previjali smo se tom vodom, ručnicima ili našim košuljama. Tako da se nismo imali vremena opustiti, osim po danu. Bilo je u toku dana i nekih priča. Promatrali smo susjednu ulicu, koja je išla Banja Luka - Prijedor. Svaki dan su provozili na trakto-rima raznu robu: namještaj, stoku iz pravca Kozarca. Svaki dan smo vidjeli kako je zapaljena nova kuća.

Jednog dana vidjeli smo kako prevoze na traktoru i komplet drvenu vikendicu. Do mene je sjedio jedan čovjek i počeo je plakati. Rekao je: "Eno moje vikendice! Netko je odvozi." Mislim, da je u Keratermu bilo oko 1100 zatočenika maksimalno. Taj broj je uvijek bio isti. Ono što bi ubili, dovodili bi nove. Tu su bile četiri prostori-je: u jednoj je bilo oko 200 do 250 ljudi, u drugoj je bilo oko 400, u trećoj je bilo oko 200 do 250 ljudi i u mojoj prostoriji je bilo oko 200 ljudi. To je bilo zbijeno kao šibica. Spavali smo na paletama, ako je netko imao deku prostirao bi ispod sebe. Higijena je bila nikakva. Tu su bile tri smjene. Jedan, visok oko dva metra, bio je pravo osvježe-nje za nas po danu. Međutim, po noći njegova smjena je najviše zvjerstava učinila. To mi je bilo jako čudno. Vjerojatno im je bila neka maska. Uglavnom ljudi su dolazili, a on je rekao: "Ja vas ne mogu spašavati. Ima da iziđete koga prozovu." Tukli su i onog koga ne prozovu, a tukli su svim i svačim. Znali su vezati ljude za automobile i voziti ih onim krugom. Dok su ih vozili tukli su ljude, dok ne bi izdahnuli. To je bilo kao u kaubojskim filmovima kad su ljude vukli s konjima. Uglavnom su tukli bogate ljude pa su tražili novce, ili visoko obrazovane ljude.

Dana 04.07.1992. rekli su da svi Ljubijci naprave popis. Taj popis je napravio M. A. - N., govorili smo mu ime i prezime, godinu rođenja, ime oca. On je napravio po-pis od 100 i dodali su još nešto ljudi iz Prijedora. Tako da su puna dva autobusa nato-warena. Bili smo kao sardine u tim autobusima. Ljudi su se radovali jer su nam rekli da idemo kući. Rekli su da ćemo ići u Ljubiju na igralište, pa onda kući. Međutim, sumnjao sam u to, iako sam kasnije i ja mislio da ćemo kući. Kad su došla dva auto-busa oko 12:00 sati iz njih su izišli ljudi u crnim uniformama. Rekli su mi da su to

specijalci. Tada mi je bilo jasno da ne idemo kući, jer oni nikog ne vode kućama. Ušli smo unutra i autobusi su pošli. Morali smo držati glave dolje. Ispod oka smo gledali gdje će autobus desno ili lijevo. Ako ide desno idemo kući, a lijevo idemo u Omarsku. Međutim, mi smo pošli prema Omarskoj. Bilo je grozno vidjeti da idemo prema Omarskoj jer smo o njoj čuli najgore stvari.

Kad smo došli gore izbacili su nas ispred jedne garaže na samom početku tih upravnih zgrada i radiona. Pola nas istjerano je u tri reda na asfalt, a polovina je stala uza zid sa tri prsta (morali su se okrenuti prema zidu i prisloniti se rukama na taj zid sa tri prsta). Počela su dobacivanja i maltretiranja. Ja sam sjedio na suncu u ovoj grupi, a ovi koji su stajali morali su pjevati srpske pjesme. Pjevali su o Srbiji, o Vuku Karadžiću... Kasnije su došla njih trojica i počela popisivati imena i prezimena. Popisali su nas i ubacivali nas u jednu garažu. Kad su ubacili nas oko 120 u garažu (ta garaža je bila toliko velika da bi mogla dva veća auta stati unutra) nije se moglo ni stajati, a kamo li sjesti. Sa nama je bio i U. A., otac od K. A. kojeg su oni tražili. U. je počeo luditi jer su ga jako tukli, zato što je on otac od K. Jednom su došli neki i rekli: "Idemo izvući njih pola da ne budu svi unutra." Među tim što su izišli bio sam ja i E. Rekao sam: "idemo i mi možda ćemo doći na bolje mjesto." U toj prostoriji je bio beton i nije se moglo leći. Odatle su nas odveli u Hangar, gore iznad u jednu prostoriju. Ta prostorija je bila 8 sa 6. Tu nas je bilo oko 70. Legao sam uza zid, drugi od kuta. U kutu je bio ranjeni F., do njega sam bio ja, treći je bio E. Dž., četvrti A. A.,... Tada su nas zatvorili i nisu nas ni dirali.

Tada nam je došao jedan mladić, vidjeli smo da je to neki logoraš. On nam je rekao da kao noćas dolazi najgora smijena. Reкао je ako budu od nas tražili novac ili cigarete, da im ništa ne damo. Reкао je: "Ako bilo šta date, gotovi ste!" Tako smo čekali, a taj dan ništa nismo jeli. Imali smo nešto malo vode, a imali smo oko 4 ili 5 flaša vode. Oko 19:00 došla je ta smjena, počeli su udarati nogama u željezna vrata. Mi smo sjedili i čekali što će biti. Ušao je jedan u crnoj majici, imao je vojničke hlače, vojničke čizme i policijsku palicu. Kad je došao rekao je: "E, sad svi da skupite 6 cigareta!" Vjerojatno su njih trojica bili vani pa da imaju zapaliti. To nam je rekao prijatno. Kad je izlazio rekao je: "Doći ću ja za minut ili dva." Kako smo zaboravili na savjet onog mladića, sakupili smo to. Kad je došao dali smo mu to. Na to nam je rekao: "Baš ste vi fini ljudi." Tada je izišao. Nakon par minuta ušao je unutra i izveo S. Nakon par minuta ušao je S. sa okruglom kartonskom pločom i počeo čitati: "Za razbijeno staklo svi da damo po 700 dinara, za razbijenu WC školjku 1000..." Rekli su ako to ne sakupimo da će S. izvesti i tući, a kasnije će tući sve redom. Počeli smo skupljati i skupili smo oko 40.000, ali to nije bio ni deseti dio od onog što su oni

tražili. Za oko 5 minuta su došli i pitali: "Jeste li?" Rekli smo koliko smo sakupili i da nemamo više. Nakon toga su opet došli i tražili 100 DEM. Našli smo i 100 DEM kod jednog A. S.

Kad je bio pretres u Ljubiji, silovane su dvije žene. Zamolile su nas da im imena ne spominjemo, a te žene znaju tko je to učinio.

A. je dao tih 100 DEM i rekli smo da više nema. Poslije toga su rekli: "Sad je prozivka." Izvodili su i tukli, a kasnije bi te ljude samo ubacivali. Kasnije su prozvali mene i F. H. Uveli su nas u jednu prostoriju i pitali imamo li novaca. Rekao sam: "Nemamo." Pitali su F. šta je po zanimanju. F. im je slagao šta je po zanimanju. Pitao je mene, rekao sam da sam učitelj. To sam rekao jer sam mislio da učitelji nemaju novaca. Na to mi je rekao: "O, baš vi imate novaca!" Njih dvojica sjedila su za stolom, a treći je hodao s automatom. Ovaj što nas je pitao je onaj u crnoj majici. Rekao mi je: "Ti baš imaš novaca, vi uvijek imate." Rekao sam: "Pravim kuću pa sam istrošio, a imam i kćerku koja studira." -"Gdje ti kćerka studira?" -"U Zagrebu ima 4 godine." -"Što baš u Zagrebu? Što nije u Banja Luci?" Rekao sam da nije bilo te struke, a bliže je bilo u Zagrebu. On se zadovoljio odgovorom. Kako je F. bio bliže, udario ga je dva ili tri puta po prsima palicom. Naredio nam je: "Okrenite se!" Ja sam bio do kuta i digli smo ruke. Tada sam imao u džepu novčanik i osobne dokumente. Onaj što je sjedio rekao je: "O vidi, ovaj nešto piše! Daj da vidimo šta piše." Sreća je bila jer u novčaniku nije bilo ništa.

Što god sam napisao, to sam sakrio. Oni su uzeli sve moje dokumente i pregledali. Među svojim dokumentima imao sam slike od žene, kćerke i sina. Moj sin je bio u vojsci do 1991. u Puli. Tada sam ga izvukao uz pomoć zeta i poslao u Njemačku. Pitao me: «Ko ti je ovo?» Rekao sam: «Sin.» -»Gdje ti je on?» -»I on studira u Zagrebu već 3 godine.» Na to mi je rekao: «Vidi malog ustaše!» -»On nije ustaša!» Rekao je F.: "Skloni der se da malo ovog..." F. se sklonio. Tada me udario po licu i svugdje. Kasnije mi je F. rekao da me tukao šakama. Tukao me palicom po prsima. Odmaknuo bi se oko 2 ili 3 metra, pa skakao po leđima u predjelu bubrega. Tada sam izgubio dah. Kad je to vidio ovaj drugi rekao je: "Pusti ga malo da odahne." Pustili su me, kad sam udahnuo malo zraka, ovaj je ponovo počeo skakati po nogama. Stajao sam, a on me udario. Kad bi me udario napeo bi mišić i nije mi bilo ništa. Tada je rekao: "Vidi, koliko ga udaram, a on ne pada." Kasnije se opet zatrkao da me udari. Kako se zatrkao skočio je i okliznuo se. Kako se okliznuo pao sam, a pao je i on. Njemu je bilo drago što me srušio. Tada mi je sve opsovao i ubacili su nas unutra. Ubacili su nas unutra, a ostale su nastavili izvoditi. Izveli su ih oko pola, a ostale nisu stigli. Međutim, oni su bili i sa tim zadovoljni.

Dok su me ispitivali pitao me: "Znaš li ti karate kida?" Rekao sam: "Ne znam!" Taj momak je rekao: "Sad ćeš ga upoznati." i počeo je skakati po meni. Tog momka znam po nadimku, a on je užasno tukao ljude u Omarskoj. Tu noć smo pili onu vodu. Poslije tih batina žeđ je bila jako velika. Ta tuča mi je došla kao rasterećenje. Mislio sam da tu tuču nikad neću preživjeti. Shvatio sam da moram živjeti logoraškim životom. To sam shvatio još u Keratermu. To sam shvatio čitajući knjigu "Smrt je moj zanat" iz Prvog i Drugog svjetskog rata. Iz te knjige sam shvatio da treba biti neupadljiv i skloniti se u stranu. Tako sam i postupao, možda me to i spasilo. Moji prijatelji koji su tu bili, isto tako su postupali. Poslije toga nismo imali problema, osim kad su nas za ručkom tukli u špaliru. Kad god je bila tuča u špaliru, mene bi uvijek zakačili. Međutim, to nisu bili jaki udarci. Više smo osjećali strah nego te udarce. Kad smo silazili niz stepenice, oni su svezali jednu žicu. Tu žicu su svezali na vrhu stepenica, na visini od pola metra. Tako smo morali preskakati to. Ako bi zapeli slomili bi vrat. Ako bi pali, oni bi nas dočekali i tukli. Na mjestima gdje smo morali malo usporiti stajala su bar po dvojica, sa drvenim palicama, bejzbol palicama, policijskim palicama, sa debelim kablom. Nekad bi posipali vode po tim pločicama. Kad bi izišli van, postrojili bi se uza zid, a išlo nas je po 30 na ručak. Do tamo smo morali trčati šprintom. Na ulazu bi nas čekali, nekad bi srušili aparat za gašenje, okruglu cijev, stavljali bocu tako da su ljudi padali. Kad bi pali oni bi došli do nas i premlačivali bi. Nekog bi ubijali, nekog premlačivali, smijali se. Čak smo razgovarali kao: Mi bi njih lako mogli pobjediti i sve razoružati. Međutim, sve okolo na oko 100 ili 200 metara bili su koncentrični krugovi njihovih mitraljeskih gnijezda. Možda je tako bilo sve do Prijedora. Ako bi to i napravili bili bi svi pobijeni. Tako da smo shvatili da ne bi imalo nikakvog smisla to napraviti. Zbog toga smo radije trpili.

Pošto mi iz Ljubije nismo bili ni ispitani, odozgo su nas prebacili u garažu u kojoj smo bili kad smo došli. Nismo se smjeli miješati sa ostalima, da nam ne bi rekli šta su ih ispitivali. U utorak su nas prebacili, a u subotu smo stigli iz Keraterma u Omarsku. Kad su E. Dž. ispitivali u Ljubiji rekao mi je: "Oko tebe se sve vrti u Ljubiji!" To me jako preplašilo jer sam smatrao da sam već osuđen. Od naših Ljubijaca ja sam bio zadnji ispitivan. Kad sam ušao unutra ugledao sam bilježnicu našeg kriznog štaba. Tu su bili jedan T. ispitivač i jedan M. M. je meni bio okrenut leđima, a T. je gledao u mene. Taj ured je prva soba lijevo iznad restorana. Vidio sam da oni znaju sve ono što je tamo zapisano. Isitivanje je bilo takvo da su oni imali jedan podsjetnik na papiru i po tom podsjetniku su ispitivali. Odgovarao sam ono što sam znao i što sam smio, nešto sam negirao i nisam htio priznati. Nisam ništa ni na koga htio natovariti. Uglavnom, puno su teretili A. B., K. A., A. Z., za njih su pitali. Njih nisu doveli, a

tražili su ih. O njima su tražili mnogo podataka. Rekao sam im samo ono što su oni znali. Za K. sam rekao da ima "pumpericu" jer su je vidjeli, za A. sam rekao da ima pištolj jer su ga vidjeli. Pitali su da li Z. ima "pumpericu". Rekao sam da nema, iako sam znao da je ima.

Z. je jedno vrijeme bio u kriznom štabu. (...) Tada je on uperio u mene "pumparicu". Poslije toga mi je jedan policajac rekao da oni znaju za to. Kasnije me taj pitao: "Jesi li imao ikakvih problema u kriznom štabu?" Rekao sam: "Mogu li da ne odgovorim na to pitanje?" Rekao mi je: "Odgovori!" Pošto sam znao da oni znaju za to rekao sam: "Pa, imao sam sa tim Z." - "Šta je bilo?" - "Uperio je pušku u mene, ali to je u njega tako trenutno bilo." - "Kakva je puška?" Tada sam se pravio nevješt u tome i rekao sam: "Ma, one nove puške." Mislim da je rekao poluautomatske. Počeo sam mu objašnjavati kako izgleda ta puška, govorio sam: "Sa onim nožem..." - "Zar' nije bila neka druga?" Rekao sam: "Ne, nije!" - "Dobro!" Vidio sam da je bio zadovoljan, još me pitao neke stvari. Kasnije sam ga pitao: "Da li bi mogao nešto privatno reći o Z.?" Tada sam mu rekao: "Z. je izuzetno dobar čovjek, ali je nagao. Reagira instiktivno, a kasnije se uvijek kaje za ono što je učinio." Na to mi je rekao: "Iziđi napolje i reci im da te izvedu." Izišao sam, a jedan policajac je došao. Kad sam vidio tog policajca rekao sam: "Rekli su da me negdje izvedete." Izveli su me na pistu.

Z. je već ranije bio uhvaćen, pretučen i doveden tu. Otišao sam tamo, a na toj pisti je bilo već onih mojih prijatelja. Pitao sam ih šta je? Kako je? Kad sam prvi dan došao tu govorio sam: "Ne bih volio tu doći!" Međutim, došao sam na tu pistu. Tada sam vidio da je na toj pisti bilo bolje. Gore u prostorijama tukli su cijelo vrijeme. Tražili su novac, tukli. Na tom asfaltu smo ležali po cijeli dan. Ponekad bi dozvolili da idemo vršiti malu nuždu na obližnju njivu. Sjedili smo i pričali, davali su nam vode u bocama koje smo imali. Ručak bi tako dočekali oko 15:00. Trčeći smo išli na ručak, a obično je trajao oko 1 ili 2 minute. Za ručak smo dobivali 1/8 kruha i malo nekakvog graha, rijetkog krumpira, makarona i sl. Imali smo vremena staviti jedan zalogaj kruha u usta i taj grah popiti. Kruh smo nosili tamo i jeli. Nikad nisam pojeo cijeli kruh odjednom. Uvijek sam ostavljao malo za kasnije. Gledali smo kako ljude na otvorenom tuku. Svakim danom smo nalazili po jednog, dvojicu ili trojicu mrtvih ljudi. Svako jutro ispod oka sam gledao ima li tko od poznatih. Uglavnom svaki dan je odvoženo 5 ili 6 ljudi. Po noći je bilo masovnih ubojstava. Npr. Đ. A. - D. (brat od K. A.) rekao je da je jednu noć natovario 32 mrtva na kamion.

Tako su dani prolazili u našem preživljavanju u tom logoru. Negdje oko 8. ili 9.07.1992. pojavio se jedan helikopter i kružio je iznad nas, kasnije se spustio na pistu pored nas. Iz njega je istrčalo oko 10 specijalaca sa automatima i potrčali su pre-

ma nama. Tada nam nije bilo jasno što žele od nas. Nakon pola sata rekli su: "Sjedite!" Oni su uzeli trake iz tog rudnika i otišli prema Banja Luci.

Dana 16.07.1992. jedna grupa je ušla u hangar i čuli smo kako su cijeli dan radili. Predveče, poslije ručka rekli su nam da ćemo svi ući unutra. Sa piste su nas postrojili i uveli unutra. Unutra je bilo vode, blata, ulja debljine oko 2 ili 3 cm. Poredali su nas u redove, mi smo se postrojili jedan uz drugog. Na polovini tog hangara bila su dva reda žice. Sa druge strane je bio jedan otvor, širine oko 3 metra. Prije nego su izišli, naredili su nam: "Lezi!" Tko je imao išta prostirao bi i legao na to. Tko nije imao legao bi u odjelu. Moja grupa je imala dvije deke i jedno šatorsko krilo. To smo izvadili još u Keratermu ispod nekog mrtvacu, pa smo ga nosili sa sobom. Kako smo tu legli, pokupili smo na sebe. Već sutradan to je bilo suho.

Po noći su dolazili, prozivali pojedince. Izvodili su ih napolje i tukli. Kako smo bili tu nismo imali struje. Kasnije su nam stavili jedan reflektor koji je svijetlio cijelu noć, a dobivao je struju od agregata. Pošto je taj agregat radio, lupao je cijelu noć. Ispred nas je bio jedan demper i na njemu je postavljen jedan stražar. Ispod galerije su sjedila njih po 4 ili 5 i pili pivo. Kad ne bi imali novaca, ne bi pili. Cijelu noć su vrištali, derali se. Jedan vrišti i baca komade željeza na hrpu željeza. Ovaj drugi mu kaže: "Daj, nemoj ljudi spavaju." Tako su provocirali. Ulazili bi unutra i naređivali da legnemo potrbuške. Nikad nismo znali tko nas pretražuje. Oni su pretežno organizirali logoraše da za njih pretražuju. Pretežno su uzimali satove "Seiko", novac, dobru hranu, cigarete... Dobra hrana za njih je bila: paketi kekisa ili salame i sl. Ovo domaće što smo mi dobivali od kuće pogače, maslenice to nisu dirali. Često su nas tukli, jednom prilikom sam dobio udarac u leđa, jednom u nogu.

Jedne noći su došli i tražili M. T. - u općini šef uprave prihoda. On se javio i nije htio izići jer je bio u sredini hangara. Oni su ga zvali i opkolili nas sve. On im je rekao: "Neću!" i počeo plakati "Ja u vaše ruke neću, ja ću sebi rezati žiletom vene. Ali tamo ne idem." Kasnije su nama naredili da svi legnemo, a on da ustane. Kad smo mi trebali leći htio je i on ali nije uspio. Htjeli su kao pucati, ali nisu. Kasnije je jedan došao do njega i izveo ga. Nije se više vratio. (...)

Jedan dan su iz Keraterma dovedena dva autobusa ljudi. Ti ljudi nisu ni izišli, nego su ih ovi pobili iza "Bijele kuće". Njih su odveli u Žune jezero br.1 i bacili ih u živo blato. To sam čuo u Banja Luci od E. V.

Jedne noći, prozvali su oko 150 do 200 ljudi i rekli: "Svi idete kućama!" Odveli su: dr. J. P., dr. R. S. i još oko 15 ljudi koji su prozvani iz hangara. Izvedeni su na pistu, odakle su ih vodili kućama. Međutim, njih su proveli okolo i odveli iza hangara gdje

su vršena ta masovna ubojstva. Čuli smo i motore od dva autobusa. Poslije toga smo čuli rafalnu paljbu. Kasnije smo od ljudi čuli da su oni pucali na njih.

Uglavnom, u tom hangaru je bilo jako teško živjeti. Imali smo tu sanitarni čvor, to su koristili radnici prije. Uvijek smo morali paziti da ne idu jedan ili dvojica, jer oni odnekud dođu i prebiju tamo ljude. Moralo se paziti da nas bude po 10 unutra. Međutim, ljudi su dobili dizenteriju, pa su morali ići više puta u WC, tako da je dobio batine. U tu prostoriju gdje smo bili instalirali su zvučnike i puštali neke kasete. Nekad smo čuli i vijesti, a nekad smo čuli i Zagrebačke vijesti. Kasnije bi te Zagrebačke vijesti u pola prekidali, jer bi se sjetili da i mi to slušamo. Na toj kazeti, koju su oni puštali bile su kombinacije pjesama, vrištanja, mučenja ljudi, stenjanja. Pjesme su bile uglavnom srpske: "Tko to kaže, tko to laže Srbija je mala"; "Čoban tjera ovčice, čoban tjera ustaše"; "Hvala tebi Karadžiću Vuče, naša djeca ćirilicu uče". Tako je bilo po cijelu noć. Znali smo zaspati po sat vremena. (...)

U "Crvenoj kući" mesar, proćelav, krupan, jak, po danu je bio jako prijatan. Međutim, po noći je vodio ljude u tu "Crvenu kuću" i tjerao ih da piju prerađeno ulje. Ljude su davili čeličnim žicama. Stavljali su u škripac glave od ljudi i stezali dok glava ne pukne.

U "Bijeloj kući" je bio moj susjed H. B. i izveli su ih napolje iz kuće po noći. Naredili su svakom od njih: "Hajde trči do onog drveta da vidimo za koliko možeš otići i doći." Koji god je potrčao, taj je bio ubijen. Naredili su i H., međutim, on nije htio trčati, šutio je i stajao. Tada su njemu rekli: "A, ti ne voliš da trčiš! Hajde malo gimnastike. Napravi 20 sklekova!" Kad je on legao da napravi te sklekove, oni su ga počeli tući. Tukli su ga, on se malo vratio i izvukao se. Rekli su mu da bježi u kuću.

Jedan događaj je doživio V. B. - nastavnik u Ljubiji. Rekao je da je u jednoj sobi bilo oko 40 ljudi, sve su ih pobili jedan dan. Drugi dan su trebali pobiti ove iz druge sobe. V. B. je bio u drugoj sobi. Pošto je u toj sobi bilo dosta ljudi, jednu grupicu od oko 10 ljudi su izbacili u sobu u kojoj su već prije pobijeni. On je bio u toj grupi, a sutradan su ove iz njegove sobe pobili. (...)

Vođa treće smjene je bio K. On je volio pokazivati svoje mišiće uvijek je bio zavrnutih hlača, nosio je palicu u ruci i majicu kratkih rukava. Nekad je nosio policijsku palicu, a nekad drvenu. On je ubio jednog u "Bijeloj kući", jednostavno je pucao u njega sa udaljenosti od 1 metar. To je napravio jer je taj čovjek izgubio živce, a ovaj ga je jednostavno ubio. Jedan mladić nije mogao izdržati maltretiranja dok smo trčali na ručak pao je, a oni su ga tukli. Uspio je uzeti pušku od jednog stražara, ispaljen je i jedan metak. Međutim, oni su njega brzo savladali, a njega su polili benzinom i zapalili.

Bila je tu i jedna mršava, plava, visoka J., ružna žena. Njoj je jedan stražar dodao nož, a ona je zaklala jednog logoraša. Međutim, nož joj je ispao i ostao u vratu. Taj stražar joj opsovao i završio to. (...)

Dana 06.08.1992. počeli su nas prozivati. Prozivali su grupu po grupu. U hangaru je ostala 1/3, ... je rekao: "Nemoramo vas ni prozivati, jer ćete biti i kasnije popisani." Trčecim korakom smo izišli u autobus i sjeli. U prva dva mjesta nitko nije sjeo. U autobusu gdje sam bio bilo je oko 150 ljudi. Čekali smo što će biti. Kad smo pošli morali smo držati glavu dolje. Unutra su ušla trojica koja su sebe nazivala vojvodama. Prijetili su nam, ponekad su i tukli one bliže. U toku puta do Manjače koji je trajao oko 5 sati, djeca su bacala kamenje na nas, ljudi su govorili: "Dajte, izbacite nam ustašu da ga zakoljemo!" Tako je to bio užasan strah. Oni su dolazili po nas u autobus, gazili su po nama. Jednostavno, morali smo dolje ležati, nisu nam dali vode ni ništa. Jedan je počeo moliti: "Daj vode!" Moja boca vode je bila kod E. Rekao sam E. da mu je doda, on mu je dodao. Međutim, boca do njega nije ni došla ljudi su je razgrabili i popili.

Na Manjaču smo stigli oko 22:00, zatvoreni smo bili u autobusu. Od njih smo tražili vodu, morali smo dati sve novce, remenje, ostalo. Pošto nismo imali vode lizali smo rosu sa prozora.

U Zagrebu, 2. travnja 1993.

- and85

GODINA ROĐENJA: 1937.

PREBIVALIŠTE: Prijedor

NACIONALNOST: Musliman

Mi smo pošli na poziv radio Prijedora. Oni su rekli da trebamo izvući žene i djecu. Kad smo došli pred neboder vidjeli smo da gore zgrade. Preko puta nebodera je skladište. Tada je gorila Muharema Stojanovića ploča na njegovoj kući. Radio Prijedor je dao program i javili su oko 10:00 sati da mi stavimo bijele zastave. Kasnije su rekli: "Onda uzmite svoje žene i djecu da ih mi možemo smjestiti na sigurno." To se odnosilo na Muslimane. Oni su nam zaprijetili da će sve srušiti i nas sve pobiti ako se zastava ne izvjesi. To je bilo oko 11:00, a bilo je u ulici Avde Ćuka. To je odmah pored tržnice u centru grada.

Na samom izlazu iz Avdine ulice vidjeli smo 6 ili 7 leševa. Ti leševi su se nalazili na raskrižju. Sve to su bili civili, nitko od njih nije imao pušku niti kakvo drugo

oružje. Kasnije sam doznao da su to bili neki Albanci. To su bili mladići i stariji ljudi. Došli smo pred neboder, tada sam zamjeniku komandira stanice policije K. rekao da je kod mene u kući ostalo oružje. Ja sam bio lovac imao sam karabin sa snajperom, dvije lovačke puške, pištolj. Na to mi je on rekao: "Ne treba ništa. Ti samo izjavi da to imaš i nema problema." Nitko od nas nije znao da će za Omarsku.

Oni su odatle natovarili 6 ili 7 autobusa žena, djece i odvezli. Mene, sina, brata i još oko 50 ljudi smjestili su u jedan autobus. Odvezli su nas pred SUP, odatle su nam rekli da nemaju goriva. Odvezli su nas pred autotransport. Tamo su morali ručno ulijevati gorivo jer nije bilo struje. Ovaj V. (vozač) vratio nas je pred SUP. Pred SUP-om su nam rekli da idemo u Omarsku. Tu je izišao C. - B. On je pitao malog prometnika T. i T. je njega izveo. Tako da je C. jedini koji je ostao.

Prošli smo pored gimnazije i išli prema tenisu. Pošto sam bio na prvom sjedištu, imao sam najbolji pregled. Vidio sam leševe pred Kanafinom pekarom. Tu su bili: M., M. brat, jedno dijete i još dvoje ljudi. Tada sam pomislio: Šta je ovo Bože dragi! Pogledao sam prema trgovini do pekare i vidio da je sve razbijeno i pokradeno. Odatle smo išli lijevo prema tvornici "Celuloze", a to je Partizanska ulica. Pogledao sam prema kući H. - mesara i vidio da kuće ne gore. Pred H. kućom ležao je H., H. sin i od sestre sin. Do njegove kuće gorila je kuća Omera Ekimovića, do Omerove kuće Salihova kuća je bila u plamenu. Odatle smo došli do gostione "Obala". Pred njom sam vidio još ubijenih civila.

Vidio sam kod civila bijele trake oko ruke. Ti civili koji su imali te trake nisu imali oružje. Među tim civilima sa trakama bio je i jedan moj susjed L. R. On je otišao snahi i zetu na Pećane.

Kad smo došli u Busnove pošli smo lijevo prije pruge. Došli smo skoro do kapije rudnika Tomašice. U Omarskoj je autobus ušao u krug, kako smo stali tako se začuo rafal. Prije nas bio je jedan autobus koji je dovezao ljude iz Rudničke ulice. Pogledao sam van iz autobusa, vidio sam krv i mrtve ljude. Jedan dečko je pucao iz automata. Ispalio je cijeli šaržer na trojicu ili četvoricu zatvorenika. Jedan je gluhonjem, a njemu je metak prošao kroz petu od čizme. Tada je došao K. koji je održavao. Prebacivali su te leševe i vozili do "Bijele kuće". Tamo su ih istresli jednog, drugog pa trećeg... Kasnije su uzeli šmrkove i to sve oprali. Kad su to oprali došli su do nas i rekli: "Izlazite!" Oko sat vremena smo bili u autobusu.

Izlazili smo po osmorica, a ja sam bio među prvima. Kako je koji od nas izlazio tako su ga oni pretresali. Pošto bi te pretresli rekli bi: "Ulazi unutra!" Nekog su zapisivali, a mene nije nitko zapisao. Oko 44 dana sam bio u Omarskoj, a da me nitko nije zapisao. Nakon ta 44 dana došao je S. što je prodavao kokoši i upisao nas u jednu

debelu knjigu. Smjestili su nas u garderobu gdje su se majstori iz rudnika presvlačili. Tu je bilo 6 ili 7 ljudi. Bio je predsjednik općine M. Č. Kad me vidio pitao je: "Otkud ti?" Izvadio sam cigaretu jer nije imao cigareta i dao mu. Smršavio je, imao je bradu, izgledao je kao nekakav prošnjak. Malo sam s njim popričao, a svi su ga izbjegavali jer su se svi bojali. Tu večer su nas izveli van na pistu. Na toj pisti bili smo 24 dana. Za ta 24 dana nije bilo dana, a da nisu dolazili kamioni, autobusi. Odvozili su, dovozili, tukli...

Ovaj čovjek koji je pucao na one ljude imao je oko 30 i nešto godina. Malo manji je od mene. Čuo sam da je njegov brat poginuo u Prijedoru. Uzeli su ga, komadant logora ga je sjeo u auto i drugi ga je odveo za Omarsku. Ovaj komadant mu je dao saučešće, a za ove ljude koje je pobio nije bilo bitno.

Nas su na pistu izveli jer nije bilo mjesta unutra. Tada je počela tortura. Jednog trenutka nas je bilo oko 735. Ta prostorija je bila oko 25 širine i 15+10 metara. Bila je jedna mala prostorijica u kojoj je bio Z. C., H., dr. S., K. i njegova dva sina, P. J. i sin mu M. Kasnije su nas izbacili van. Izišli smo van, a stalno su stizali autobusi. Tražili smo da nas ubace, ali oni nisu mogli.

U utorak brojao sam ljude. Išlo je po 30 ljudi na ručak. Pošto smo sjedili na toj pisti, a tu su bile cigle, uzeo sam čavao i kad je koja grupa ušla stavljao sam crticu tako da sam u utorak napisao 139 crtica. Nakon 7 ili 8 dana napisao sam oko 155 crtica. Znači da je bilo oko 4 do 5 tisuća ljudi. Uz to su svaku večer dovozili i odvozili.

Ujutro bi išli u WC i vidjeli bi tih leševa. Nitko od nas nije znao tko su. Najviše je bilo Kozarčana. Najviše leševa je bilo jedno jutro kad smo A. i ja išli na jednu ledinu, bilo ih je oko 15. Glave su im bile okrenute dolje, ni jedan nije bio okrenut licem.

Kasnije sam saznao kako su oni te ljude prozivali jer me to najviše interesiralo. Svaki dan je dolazilo 28 inspektora iz Prijedora da nas ispituju. Oni su poslije 17:00 sati jeli i svaki je na svom stolu ostavljao ceduljicu. Na toj ceduljici je bilo pet ili šest imena ljudi. Kad bi bila smjena oko 19:00, komandir bi ušao i pokupio te ceduljice. Kasnije su prozivali po tim ceduljicama. To mi je rekao S. koji je to pisao. To sam doznao kad sam izišao iz logora. Tražio sam od njega da mi vidi brata i od sestre sina. Međutim, nije mi ništa htio reći.

Tamo su bile tri smjene. Najgora smjena je bila od P. zvanog "P.". U njegovoj smjeni je bio jedan koji je izvukao R. V. i sina mu. Taj što je izvukao R. je najviše tukao. U toj smjeni je stradalo najviše ljudi i zbog toga je bila najgora smjena. Oni su ljude izvodili od 21:00 pa do ujutro oko 3:00 ili 4:00. Došli bi i pitali ima li taj i taj. Svi oni su imali nadimke tako da nikad nisi mogao doći do njegovog imena i prezimena. Mi

smo njega zvali M. Đ. On je jednu večer toliko isprovocirao D. C. ... Kod njih je mogao svak doći, izvesti čovjeka, ubiti ga ili otetiti.

Oni su izvodili dva ili tri puta A. K. i dvojicu C. Sa njima je dolazio jedan nepoznati čovjek i razgovarali su vani po dva ili tri sata. Kako su razgovarali pokušavali su ga u nešto uvjeriti. Međutim, nije im uspjelo. Kasnije bi dolazili drugi, odvodili ga i tukli. On je ječao po tri ili četiri sata. Ne znam od čega je bio taj čovjek. Znam da je išao doktoru M. i davali su mu injekcije, dobivao je infuziju...

Iz naše sobe su vodili: Š., N. ... Oni su od N. tražili da prizna da je P. bio na tim izborima i da je on... Međutim, N. im je rekao da on ne može potpisati takvu izjavu. Kasnije je odveden i nije vraćen. Nakon toga smo saznali da je ubijen metkom. To smo saznali od vozača hitne pomoći u Omarskoj, po izlasku iz Omarske.

Mi smo bili dolje u prostorijama, a oni su tukli gore. Nevečer bi nas ovi tukli, a preko dana smo odlazili na ispitivanje. To ispitivanje je trajalo ujutro od 8:00 pa do 17:00. Stalno su tukli.

Gledali smo kako su tukli S. Š. Izveli su ga van i tukli pred vratima. Poslije par dana je umro. Kasnije su inspektora koji je radio u banci istukli i nakon dva sata je i on umro. Njemu su oštetili jetru. On je iz Puharske, a zove se Ć. P. Kad je on umro i njega su izbacili van.

Mene su dvojica iz Banja Luke ispitivala. D. R., prije je bio direktor, a kasnije je predavao likovni u školi. Inače mi je bio susjed. Dolazio je D. Ž. - sudija. Dolazio je M. R. sin. Najcrnji za prijedorčane je bio R. Ukoliko vam kažu da možete ići i vi pođete tada vas čekaju četiri ili pet ljudi u hodniku, koji bi vas prebili. Ukoliko hoće da vas provedu, onda bi pozvali policajca koji bi te izvodio. Meni su pozvali policajca i rekli: "Idi tamo!"

Slučajno sam imao partijsku knjižicu, vozačku dozvolu i lovačku knjižicu. Kad je vidio kod mene zelenu knjižicu stavio je ruku na moj novčanik. Rekao sam: "Izvolite!" Kad je on to vidio, vidio je da je lovačka knjižica. Ovaj iz Banja Luke je prema meni bio fer. Tada sam ga zamolio da ispita mog sina i brata. Mog sina je ispitao, a brata nisu. Bratu su slomili tri rebra.

Oko 5:00 sati, 16.07.1992., pošto sam imao dizenteriju, zamolio sam stražara da me pusti. Rekao mi je da idem. Kad sam ušao unutra za mnom su ušla dvojica i zatvorili vrata. Vidio sam da je jedan bio nizak, a drugi visok i bez zuba. Kad sam vidio da ću pasti jer sam dobio 30 ili 40 udaraca, tada sam bacio kantu koja je bila tu i istrčao kroz vrata. Kako sam istrčao tako sam pao, a oni su mi se počeli smijati. Tražio sam S., ali njega nisam mogao dobiti, dobio sam M. C. koji me izvukao.

Ja sam već bio prozvan da idem kući. To je bilo prije raspuštanja logora, a logor se raspustio 5.10.1992. Ja sam u Trnopolje došao 24.07.1992., nas 99 je došlo oko 10:15 sati. (...)

Z. B. i ja smo spavali i jeli kad je on dobio paket. Njemu sam davao apaurin koji smo dobili. Kasnije su njega prozvali jednom pa drugi put i treći put sve dok ga nisu izbacili iz stroja. Prije nego smo mi pošli njega su izveli iz stroja, jednostavno su mu rekli: "Ti! Vrati se u svoju prostoriju!"

Oni su pretežno imali maskirne, obične uniforme i policijske. U jednoj smjeni je bilo ljudi u raznim uniformama. Npr., bilo ih je sa vojnim, maskirnim i policijskim uniformama. Nikad nismo znali tko, šta, kome i kako zapovjeda. Oni su to tako isplanirali... Npr., jedan stražar prozove danas, drugi sutra, treći... Nikad nije prozivao čovjek iz jedne smjene. Tako je bilo svaki dan osim vikenda i praznika. Tako su radili svi ispitivači osim ove dvojice iz Banja Luke. Njihovi uredi su bili na katu, a gore su i žene spavale.

Svaki dan na ručku smo mogli vidjeti žene. One su čistile, prale, dijelile hranu... Bile su u lijevom kutu, a bilo ih je 34. Bile su: susjeda Z., S., zubarica, C., M., od M. D. kćerka, a bio je i njen sin. Čuo sam da su svaku večer njih prozivali i odvodili. Najvjerojatnije da su nad njima vršili preljubu. To je bila normalna pojava kod njih.

Njima je dolazio kamion pića. Oni su nama prodavali pivo. Ako nam prodaju cigarete, nakon sat vremena bi dolazili i pitali cigaretu. Uzimali su satove, zlatni zub, prsten i sl. Ulazili bi ujutro oko 5:00 sati i rekli: "Hoću za 5 minuta 300 DEM!" (...)

Ovaj grozni je dolazio autom iz Prijedora. On je bio Hrvat, naređivao je da legnemo na trbuh. Tako smo znali i po sedam sati ležati na trbuhu, a glavu nisi smio dignuti. Jedan iz Tukova koji je radio u vodovodu, samo je okrenuo glavu kad je naišao stražar. Tada ga je stražar 4 ili 5 puta udario cipelom tako da mu je sve razbio. Ispitivačima nije bilo ništa udarit čovjeka. Npr., mi stojimo, on naiđe i kaže: "Sjedite!" Sjeli smo, tada je naredio ovom čovjeku da sjedne i istog trenutka ga počeo šamarati.

Prebačen sam 24.07.1992. u Trnopolje, ne znam da li je netko za mene intervenirao. Potrpali su nas 99 u autobus i odvezli za Trnopolje. Tamo smo došli oko 10:15 sati. Došao je komadant logora u Trnopolju S. K. i ponovo je pročitao popis. Rekao nam je da ne smijemo iz žice, da ne smijemo biti sa ovim Kozarčanima, da ne smijemo nigdje izlaziti. Poslije S. došao je B. koji je radio u veterinarskoj stanici. Govorili su nam: "Šta napraviše vaši Muslimani? Neće vas Alija, neće vas nitko!" U Omarskoj nam je došao jedan mladić i rekao: "Najvjerojatnije da ćete ići u Srnetiće u logor."

Kad smo došli u Trnopolje, B. nam je rekao: "Sad jedna brigada ide na izgradnju rovova!" Međutim, kad su vidjeli da smo svi iscrpljeni i mršavi, odustali su od toga. Pošto sam srčani bolesnik, tražio sam od njih da me puste kući. Nakon osam dana su me pustili. Išao sam kod liječnika i on me pustio, a pregledao me dr. I.

Tog petka navečer oko 12:00 sati ležali smo gore: D. Z. i otac i sin M. iz Kozarca. Prozvali su njih trojicu. Jedan T. je došao i prozvao ih i rekao: "Dođite ovamo trebamo vas!" Nakon 5 minuta čuli smo rafal. Dotrčao je D. i rekao: "Ubiše Antu i sina mu!" Pitali smo ga: "Gdje!?" Reкао je: "S one strane pruge." Tada je došao Z. i rekao: "Tko vas bude prozivao, ne odazivajte se!" Nakon sat i po, kad je jedan čovjek izišao u WC, oni su ga pretukli i počeli klati. Nešto kasnije je utrčao Z. i rekao: "Dajte deku da ga odnesemo doktoru!" Ova četvorica mlađih ljudi su izišla i svi oni su se plašili da ih ne ubiju jer nije bilo svjetla. Odnijeli su tog čovjek koji je i ostao u tom stacionaru. Gore je bio 6 ili 7 dana i kasnije se vratio. Mogao je jesti i pričati ali sve mu je bilo zašiveno. To je jedan Prijedorčanin, a radio je kao vodoinstalater.

Dan poslije Antine smrti došla je D. mama koja je bila Srpkinja. On je sve ispričao mami, a D. žena je bila srpkinja. Kasnije su ga njih dvije izvukle iz zatvora. Čim su ga izvukli iz zatvora, nekako su ga prebacili u Austriju.

Antu i njegovog sina zakopali su tek nakon osam dana. Ti leševi su bili u procesu raspadanja. Prije nego što su ubili Antu i sina rekli su D.: "Da tebe ne stigne metak... Briši!" D. nam je rekao: "Samo što sam se okrenuo rafal je ispaljen." Najviše sam se plašio Ž. T. jer me uvijek gledao ispod oka.

Imao sam i dizenteriju, tako da sam sa 116 kg spao na 63 kg. Kad sam došao kući bio sam kao smrt. Na debelom mesu sam imao rane. U Trnopolju mi je žena počela donositi mast, tako da mi je bilo malo bolje. (...) Ja sam samo ležao, oni su me stalno iznosili van. Kasnije mi se stanje pogoršalo jer sam tamo pojeo meso, a to nisam smio. Nakon toga su mi stalno kuhali čajeve. Toliko sam bio bolestan da me žena morala odvesti do doktora i zbog toga su me pustili. Sreća je bila jer sam tamo imao prijatelja koji su mi pomogli.

Od stražara u Omarskoj nije bilo stražara koji se mogao izdvojiti, osim S. On je bio jedini koji je bio tih i miran. On je vodio popise. On nam je htio pomoći, ali nije mogao. Čak nam je jednom donosio hrane od svoje kuće.

Kući u Prijedor došao sam u kolovozu 1992. Kako sam pravio kuću 1992. u travnju sam uselio. Ostala mi je zanatska zadruga u Prijedoru. (...) Tada sam rekao ženi da proda moj i sinov video rekorder. To je bilo nedjelja i ponedjeljak 4. i 5.10.1992. Tada je ona prodala ta dva video rekordera po 120 DEM. U ponedjeljak oko 21:30

netko je pokucao na prozor. Pitao sam: "Tko je?" Rekli su: "Patrola! Otvori!" Čim sam otvorio vrata on je stavio nogu i postavio mi kalašnjikov pod vrat, ženi i djeći je naredio da legnu na trbuh. Tada je meni rekao: "Hajde ti pod stepenice!" Kad sam došao pod stepenice rekao je: "5000 DEM!?" Rekao sam: "Nema ljudi, pretresite sve..." - "1000 DEM!?" Rekao sam: "Nemam, jesam juče i danas prodao dva video rekordera za 240 DEM." (...)

Poslije toga sam počeo malo izlaziti u grad jer je N. T. prolazio pored mene. Tada sam počeo raditi za "Žitopromet". Svako malo M. B. je dolazio po mene i odlazili smo na piće. Njega je dosta toga zanimalo ali nisam ništa htio reći. M. je rekao: "Eto i mene su proglasili ratnim zločincem." Tada je N. T. rekao: "I mene su." Tada je došao B. i rekao: "Proglasili su mene i ženu!" Oni su tražili od mene da im nešto kažem ali im ja nisam imao što reći. Cijelo vrijeme dok sam bio u Prijedoru događala su se ubojstva.

Najgore ubijanje je bilo 5. ili 8. 01. 1994., bacali bi bombe ljudima na kuću. Mom susjedu I. A. bacili su bombu u kuću. Došao je kod mene jer je i on izišao iz Omarske. Nakon tri ili četiri dana ubijeni su Idriz i žena mu. Najvjerojarnije je to napravio E. M. sin. Kasnije je to počelo masovno.

Meni su u četvrtak 30.03.1994. oko 12:10 sati bacili bombu. Sutradan sam otišao odjaviti radionu i preko Crvenog križa tražio da bježim. U Crvenom križu radio je jedan dečko iz Žepča kojem sam morao dati dosta novaca da mi osigura izlazak. Dao sam mu u vrijednosti oko 1000 DEM.

U srijedu, kad sam trebao dobiti potvrdu, kad sam došao dolje rekli su da mu komanda ne dozvoljava. Svakih dva ili tri puta se išlo. U subotu oko 11:00 kad sam u kovertu stavio novac, od sestre kćerka je otišla i stavila mu to na stol. U tu plavu kovertu sam stavio 1000 DEM. Tada je za tri minute potpisao. To je bio S. B. Stalno je govorio mojoj sestri i od sestre kćerki: "On nam treba i ne možete dobiti! Moram ići pitati komadanta." Tako, tek kad sam dao novce, pustio me.

Kuće od ljudi koji su otišli ranije su naseljavali, rušili, otvarali radionice. Kako sam vidio, oni bi pokupili sve stvari, izvukli bi ono što bi mogli i prelazili na drugu kuću. Prije svega bi bacili unutra bombu, klali su i ubijali. To ubacivanje bombe je radila policija jer su meni ubacila bombu dva policajca.

U Varaždinu, 23. lipnja 1994.

- and92

GODINA ROĐENJA: 1958.

PREBIVALIŠTE: Donja Puharska

NACIONALNOST: Musliman

(...) Dvojica su me dovela tu, imali su u mjesnoj zajednici tu bazu u Tukovima. Zovni su, došo je šef s autom i odveo me u SUP. Kad smo došli u SUP ostavio me tamo. To je bilo 12.06. Odveli su me u SUP, tražili su me kartu, dao sam im. Rekli su mi: "Čekaj tu! Sjedi!" Došo je još jedan. Dovedi su još jednog inženjera, slijep je bio (Muslimani). On je bio inženjer, mislim da nije radio jer je slabo vidio. Došo je milicioner K. pokupio njega i mene i u Keraterm nas odveo. Na ulazu u Keraterm uzeli su nam "ličnu kartu" i sve što smo imali po džepovima. Odveli su nas tamo, tamo smo vidjeli masu ljudi zatvorenu u hangarima. To je za Keramiku rađen neki pogon pa je bilo prazno, paleta je bilo drvenih. Ljudi su ležali na paletama, bilo ih je svakakvih. Neki su prebijani, hodali su ljudi. Bio sam tu sat vremena. Vidio sam tu svog jednog kolegu, sav je prebijen. To je bio Š. N., bio je sav prebijen. Kaže: "Ja sam mislio da si ti zbriso. Kud ćeš vamo, Ž. te tražio!?"

Taj Z. Ž., zna ga već i Bog i narod. To je jedna okorjela budala kojeg su oni koristili, jednostavno vlada ga koristila dok im je trebo. Radio je najprljavije poslove, on je sam najvjerovatnije, samo koliko znam pobio masu Muslimana. Međutim, u taj sat vremena dok smo mi bili tu, vratio se taj K. s autom. Prišo tom i pito: "Tko je došo s tobom?" Taj inženjer se zvao Ibro, mislim da je on strado. Došo je taj K. s "LADOM" i vratio nas nazad u SUP. Kad smo se vratili već je prikupito ljudi, jedan autobus. Došo je i potrпали su nas i odvezli za Omarsku. Išli smo preko Tomašice, ovamo okolo nismo mogli kroz Kozarac. Išli smo preko Tomašice, Maričke i gore. Kad smo došli u Omarsku bilo je 14:00, 15:00 sati. Uzeli su tamo spiskove, napravili su spisak ko je šta i zove nas gore. Počeli su odma' tući sa batinama. Utjerali su nas u 15-esku gore na spratu isto to limeni ležajevi. To su bile najvjerovatnije radničke presvlačionice jer je bilo tu još radničkih tih ormara i kupatilo, umivonik i tako te stvari. Bilo je tu ljudi koji su došli i ranije. Onda sam pitao njih šta se dešava i kako. Onda sam se kasnije i sam uvjerio. Onda su nas odatle iz te sobe odmah odveli na ispitivanje.

To je bilo 12.06.1992., kako se moglo zaključiti po ručku, oko 30 ljudi je išlo na ručak. Vidjelo se prilično i sa prozora, moralo je biti između 5 i 6 tisuća ljudi. Bilo je i tamo drugih hangara, bila je jedna velika soba i dvije manje. Ovamo je bila "bijela kuća", mi smo je zvali bijela, a ona je bila crvena. Ovamo gore je bilo isto 4, dolje dvije velike. Po 7, 8 stotina ljudi nabije. Tako da je bilo preko 5 tisuća ljudi.

Odatle su nas zvali na ispitivanje. Ispitivali su, od Prijedorčana koje ja poznajem: D. R. - on je bio profesor, u posljednje vrijeme je bio direktor nacionalnog parka mislim da je bio jedan od vodećih tu, pa onda ljudi koji su radili u SUP-u: Z. L., jedan M. - stariji bio je penzionisan pa su ga aktivirali. Tako da sam ja zapo na ispitivanje kod tog L. i kod tog M.

Pošto su oni znali da sam ja radio ovdje u Hrvatskoj, znali su da nisam mogao bit umješan ni u šta. Tamo sam baš radio privatnu kuću kod jednog Srbina, znali su tačno podatke, praćeno je to od prije dok nije još ništa počelo. Ja sam tačno znao, osjeti se to od prije. Sve su starije milicionere poskidali, stavili mlađe. Ovi stariji su hodali u civilu i bilježili ko se gdje kreće itd.

Tako da su oni imali sve podatke, gdje sam radio, kod koga sam radio, gdje sam se kretao. Na ispitivanjima je bilo strašenja, ali na ispitivanju nisam dobio ništa batina. Da nije bilo M. možda bih i dobio. Vidio sam kako viče iza leđa da me ne diraju. Onda su me iz hodnika vratili nazad i poslali na pistu. Na pisti je najviše bilo ljudi koji nisu bili optuženi ni za što. Dok smo mi tu bili na pisti bilo je pogodno pratit sve daljne kretanje. Sve prostorije se moglo vidit, moglo se vidit sve šta se dalje dešava.

Bilo je ljudi koji su išli na ispitivanje, premlate ga i iznesu ga, živi par sati i podlegne. A u onoj "bijeloj kući" koga su god poslali tamo... To je bio užas slušati! Čitavu noć tuče smjena. Od ovog jednog bivšeg milicionera K., njegova smjena je bila najužasasnija. On je bio šef te smjene. Ne znam kako se K. zove (to mu je bio nadimak). On ti nije ništa radio što se tiče tih stvari.

Ja sam bio tučen poslije to je najvjerojatnije zahvaljujući mom pravniku. Mi smo imali ovako neki verbalni duel u firmi. U vezi poslovnih stvari dok sam još radio u firmi ("Žitopromet" u Prijedoru), a on je bio pravnik... Postrojili su nas na ručak sa piste, postrojili i okrenuti smo bili prema zidu. Njima kako se svidilo on je govorio: Ovaj red ide ili onaj red ide. Ja sam bio zadnji ovako, a kako smo se bili okrenuli ispalo je da sam prvi u redu. B. je došo iz Prijedora, iz kojih razloga to ja ne znam. Došo je u Omarsku, imo je uniformu (vojnu). Pogledi su nam se sreli, pozno on mene i ja njega, mi smo radili 5, 6 godina zajedno. (...)

Ovaj što je bio dežurni, „P.“ su ga zvali, on je bio najgori što se tiče maltretiranja i batina. Ne znam kako mu je ime, znam da je iz Krivaje. Dolazio je traktorom na poso, čuo sam da je iz Krivaje. On je mojih godina, oko 32 do 35 godina. Češljo je kosu nazad, samo što je malo svjetlije puti. Nosio je milicionersku uniformu. On ti je gori bio najrigorozniji, tući do smrti! Zaskoči se, koliko može skočit i skoči čovjeku na leđa. Natjera nas da legnemo, ležali smo potrbuške na asfaltu. Ležali smo ovako po 6, 7 sati. Znao se kakve su onda bile vrućine, lijepi se koža, odjelo bilo šta. Znao se

zaskočiti čovjeku na leđa. On ti je čim sam ja izišo s ručka, odma' mi je prišo i pitao: "Jesi li ti...?" Nemaš šta drugo reći nego da jesi i reko' sam: "Jesam." Pozvao me po imenu i znao sam da je to... On nije znao po imenu nikoga, to mu je Š. najvjerojatnije rekao. Kaže: "Zvat ću te kad ti završi ručak." Otišo sam nazad tamo, završio se ručak i komanda je da legnemo potrbuške. Kad smo legli potrbuške on je prozvo' mene, da stanem tamo u stranu. Prišli su još dvojica stražara koji su bili na desnoj strani malo dalje. On je bio onde na ulazu u restoran, lijevo od tog ulaza je bila jedna mala sobica, 3 sa 2. Tu je bio stol ovako jedan. Tu je reko da legnem dole i tukli su me palicama. Rekli su da legnem, njih dvojica su me tukli palicama. P. me tuko non stop po glavi, jedan me tuko stalno po leđima i ovaj drugi. Kasnije su znali udariti i kundakom puške. Kad sam ustao glava mi je bila crna. Otečena ova lijeva strana, ova je bila dolje do betona, a palica je non stop udarala. Možda bi i podlego da je još koji minut bilo.

Zamjenik komandira logora je bio ovaj K. Prije mene su tukli 6 ljudi i svih 6 je podleglo, bacali su ih tamo. Valjda je i njemu dosadila ta krika, otvorio je vrata i reko': "Dosta je! Sunce vam jebem!" Tako da su me pustili. Reko mi je P.: "Diži se! Izlazi napolje!" Ustanem 'nako vruć još, izišao sam ispred kuhinje, možda 10 ili 15 m i pao sam, nisam mogao dalje ić. On je zovno': "Dvojica malo jača!" Poslali su dva, tri momka. Nosili su me, malo su me odveli u hlad, to je sreća bila, a to je bilo uveče oko 18:00, 18:30 sati i njima je smjena bila uveče oko 19:00. On je došao kod mene i opalio jednom nogom u rebra. Rekao sam: "Majku ti jebem! Još nisam umro P." Sutra ili preksutra kad je došo' na poso' pito' je ljude za mene. Međutim dosta je ljudi podleglo, tako da su rekli da sam i ja podlego'. Poslije smo prebačeni sa piste u hangare gdje su bili demperi, ogradili su bodljikavom žicom i ubacili nas unutra. To je ona jalovina od dempera bila, oni su to još pokvasili vodom i ubacili nas unutra, nas oko 800. Tu smo bili, poslije dan, dva to se osušilo pod nama. Tako da je on to i zaboravio. Međutim, jednom čovjeku su naredili da popiše imena i prezimena. Ja sam slago' ime i prezime, koje mi je bilo palo na pamet, ne bi li malo zameo trag. Poslije toga dolazio je i on gledat, gledao je na spiskove, najvjerojatnije da me pronašao na spiskovima, da bi me opet izveo.

Poslije izvjesnog vremena bilo nam je naređeno da se obrijemo, ono kad su novinari dolazili. Onda smo se obrijali, a oni su nabavili žilete i aparat. Jedan ili dvojica naših ljudi su brijali, a njihov jedan stražar je bio 5 ili 6 metara od nas i sjedio s puškom. Mi smo izlazili tamo, ondje na hodnik i brijali. Ali uvijek njihov jedan čovjek je bio blizu njih. (...) U jednoj smjeni je bilo 15 do 17 ljudi. Bio je jedan gore na ploči, na ulazu, sa mitraljezom M54 tzv. šarcom. On je bio gore dok smo mi još bili na pisti i poslije.

Taj dan kad sam dobio batina jedno dva dana, kad je on bio u smjeni nisam smio ić' jesti. Hrana je bila nikakva, splačine. Grah su znali skuhat', nit je zapržen ni ništa. To je na vodi, ostave po dva dana vrije, nije bilo slano, bez začina bez ičega. U početku smo dobivali šnitu kruha, nediljom smo dobivali 1/4. Hrana je bila ništa. Sve to je većinom bacano.

F. je umro u najvećim mukama. On je bio momak sportista, fin dečko miran, mislim da je imo' i pojas u karateu. Četiri, pet naših ljudi su natjerali da se tuku između sebe dok god su mogli. Onda poslije, grizli su jedan drugom jaja (spolni organ). Fikret je osto' sam, njega su prebili željeznim štangama, od malih prsta od nogu, tako je i ruke. Tako su ga ostavili, umiro je 24 sata. Bio je izdržljiv ali... Trpali su mast u usta, tukli otiračima od onih dempera, ključem, nema čim nisu. Gore kad sam išo' palicama za bejzbol, bičeve su imali na ispitivanju. Stoje kraj vrata, to je dugačko, kancelarija s jedne i druge strane. Neki je imo palicu, neki... Svačega je bilo! Jednog dečka su vješali, nije da mu se stegne omča oko vrata da ga ubiju, nego samo da ga dignu da visi. (...)

Bio je pontonac, dnevno su vozili. Baš jedan moj susjed D. P. On je radio u jednoj, a jedan R. u drugoj smjeni. Jedan dan su radili jedan nisu, tako da je uvijek jedan tu. Tako da oni najvjerovatnije znaju gdje su odvoženi mrtvi. Ali to je blizu, ode za 15 minuta i vrati se. To je tu negdje najvjerovatnije u jalovini (blizu rudnika) ili u samom rudniku. Oni nisu bili u uniformi, oni su bili kao bravari i vozili su taj pontonac. Išli su u Omarsku po kruh i tako te stvari radili. Oni su odvozili to svakodnevno.

Ujutro, kad hoćemo ić' vršit' nuždu, brojo' sam namjerno, po 25 leševa ubiju po noći. To je sve na zdravo umrlo, kad vidite mlada čovjeka punog 20 ili 21 godinu. Rumeni se, a namjerno ga skinu, leđa sva plava. To sve da nas zastraše. Sve uza živicu, natjeraju nas da pišamo (mokrismo). To je preko noći bilo 25 do 30 mrtvih, plus još sa ispitivanja ili neko nekoga pozna iz osvete ili nečega. To je automatski ubijano.

Imo' sam jednog vojnika, on je bio u toj srpskoj vojsci, nosio je uniformu. Bio je mirne naravi, poznavo sam ga, ne baš da smo bili prijatelji, ali poznavali smo se. Vidio sam, osjetio sam da je čovjek blag, nikog gore nije dirao. Pitao sam ga: "Kako?" On kaže: "Nema rješenja bez političkog rješenja. Neće niko nikoga van dok ne bude... Čuti krij se, a po noći kad te bude neko zvao, prozivao nemoj izlaziti, nemoj se javljati da si tu i zdravo." Tako je i bilo do tada kad su se novinari probili.

Ja sam bio na ručku i s ručka smo išli i jedan me novinar zbog snalažljivosti oduševio. Uzeo je jedan tanjur kuhanja od njih i četvrt kruha. Izišo je vani, nosio je aparat, odnio je tanjur pred raj. To je nagradno bilo... Namjerno je spustio da vidi

koliko je raja gladna, to se počeputalo za ona zrna dolje i za onaj kruh. On se samo izmako. To je otišlo u svjet.

Četiri ili pet dana poslije toga Omarska je rasformirana. Sve što je optuženo, otišlo je na Manjaču, jedino nas 800 je otišlo za Trnopolje, koji nisu imali optužbe. Ostalo je oko 100 ljudi koji su teže prebijeni... Oni su namjestili poslije krevete i za svoju TV snimali gdje su bili logoraši. (...)

U Trnopolju smo zatekli ljudi, to je isto bio logor prije, dok nisu osnovali taj sabirni centar. Tu je bilo nekad tuče, ali manje, bilo je kretanja, ipak je Vojna policija držala, Međunarodni crveni križ je dolazio. (...)

Kad su nas vratili kući, onda je isto bila potraga i ubijanje tih logoraša, očevidaca. Onda su se poslije dosjetili da im je možda to greška. Gdje god su našli kojeg logoraša to su preko noći makli ili ubili. Sa ulice te pokupi... Ja sam moro bježat' iz tog stana kod svog brata. Bio sam u Ljubiji gore. U Ljubiji slabije dolaze, gore ima jako malo Srba, većinom Hrvati i Muslimani. Onda su kasnije ušli u hrvatsko selo, utjerali su strah ljudima, tako da su se morali nasilno obući u njihovu vojsku. Tako da su manje likvidirali i manje je bilo žrtava, jedino ako neko nekog zna pa mu dođe u kuću i ubije ga. Cijelo vrijeme poslije logora sam bio u Ljubiji. Gore je bila blizu šuma... Nisam nikuda smio izlaziti. Otišla bi njegova ili moja žena po hranu. Ja sam dobio papire za izlazak, otišo sam i odjavio se dolje kod njih u SUP-u, oni su mislili da sam ja već otišo.

Kad sam pošo' iz Prijedora reko' sam da idem za Banja Luku, pa ću na Travnik tako da se zametne malo trag. Bilo je poslije potražnje kod mog oca, dolazili su u Prijedor njemu i pitali: "Đe ti je sin? Ubit ćemo tebe i njega!" Ja sam bio u Ljubiji, a on je reko' da sam otišo. Nisam smio šetat po gradu, izbjegavo sam svako uniformirano lice dok sam došao do autobusa, na rizik. Bio sam očevidac, ovaj jedan je dobio 1/4 kruha, a ovaj drugi njegov kolega koji je zatražio malo kruha, ovaj je reko: "Bujrum." Baš taj P. ga ubio. Odmah tu je počeo govoriti: "Ovdje govoriš Bujrum." Odmah ga je počeo tući i gazio ga tu pred masom, ubio ga tu. Njemu je bilo ime Rizo, a njega je ubio P.

Bio sam očevidac kad je čovjek bio malo skreno od toga svega. Nije se znao braniti, prebacili su ga u "bijelu kuću", bio sam očevidac kad ga je isto čovjek srezao po nogama rafalima, umiro' je dan, dva. Nije mu pružena nikakva pomoć. Može se komotno računati da je u Omarskoj u toku 24 sata ubijano 25 do 30 ljudi. Svako jutro je dolazio "TAM-ić" i odvezio u ranu zoru. Bilo je i masovnijih ubistava, ja to nisam vidio, ali sam čuo. (...) Gledao sam čovjeka S. što je pucao na tom prvom punktu kad je to počelo u Prijedoru. On je bio ranjen pa su ga poslali u bolnicu, a kasnije su ga doveli u Omarsku. Gore su ga tukli, u njega je glava pukla. Imo' je dužu kosu i onda je vezo', kako je on god zagrne ono curi. To je zagrnuo sve, a ono curi pozadi. To sam

vidio i ja, a vidio je svak živ, i on je otišo sa tim autobusom. I taj drugi što je imao na leđima od batina. Odpala mu je koža, same su kosti bijele i ona voda pilji, bijeli se ko' papir. Nije mogo ništa stavit na sebe, majicu ili nešto. To je bilo ružno za gledat! Bilo je svakakvih slučajeva. Prebijani, ruka, noga. Čovjek na štapu je hodo, ubiše ga tu 10 minuta samo što je tražio da ide u WC. Vratio se i podlego' M. Z. koji je imao lokal, ubili su ga batinama. Imo' je svoj lokal, ubili su ga na moje oči. (...)

Ovi gore nisu spečevali to maltretiranje. Znali su se, zadnji' dana kad je to bilo, znali su se i skupit' svi na prozore i gledat. Baš taj dan kad sam ja dobio batina i kad je ovih šest pobijeno, skupili su se svi (ti ispitivači) na prozore i gledali. Svi izašli na prozore, one stepenice, stakleni ulaz je bio. Kad sam pao ja nisam svijest izgubio, ali sam bio nemoćan. Sve jednog sam vidio, među njima je bio i taj L. i R. i svi su tu bili.

Dana, 1994. kad je bio masakr u Prijedoru. UNHCR nije to dobro objavio, oni su objavili cirka 19 ubijenih ljudi. Među kojima su dva Hrvata, a ostalo Muslimani. Međutim njih je 55 pobijeno. Samo u jednoj kući je pobijeno njih devet u kući kod F. što je držo' praonu auta, kod željezničke stanice. Pobijeni su mala djeca, njegova svekrva, komplet porodica. Onda u zgradama gdje je po 23 zaklano. To je cifra bila koju znaju ljudi. To nije bilo sve u jednoj noći, nego kroz tri noći.

Ne može se znat točno počinitelj jer je to rađeno sa njihovim kriznim štabom. To je sve u saradnji. To je bila osveta za 12 milicionera koji su poginuli na Doboju. Oni su jednostavno znali, kad čovjek prijavi i zovne njih, oni dođu kad sve bude kasno.

Početkom 5. mjeseca, 3. 05., sam došao ovdje.

U Varaždinu, 22. rujna 1994.

- and93

GODINA ROĐENJA: 1930.

PREBIVALIŠTE: Bišćani

NACIONALNOST: Muslimanka

Izgubila sam muža, tri sina, dva unuka, brata i tri bratića. Oni su poginuli u selu. Tu smo ih pokopali prije nego što smo krenuli. Napad je počeo 20.07.1992. Mi smo se bojali granata. Ujutro smo pokrenuli da spremimo jelo da pošaljem sinovima koji su čuvali stoku. Poslali smo po mužu hranu i poručili im da ne dolaze kući. Računali smo ako bacaju granate, da ih bacaju gore na selo, a ne dole bliže Prijedoru. Ako naiđe, jer i to se je govorilo, pretres, lakše im se skloniti dole kod Sane. Međutim oni

to nisu htjeli poslušati. Taman kad su stoku vratili i povezali je, oni su naišli, četnici. Mi smo otišli, ja i snaha, u komšijsku kuću u kojoj je bilo sklonište. Bili su u raznim uniformama, neki nose i rukavice, maske, naočale. Bilo ih je i koje smo poznavali, bilo je i komšija. Ljudi su bili pošli bježati, ali najstariji sin, on je bio komandir TO, imao je čin strajjeg vodnika. On je bio '61. godište. On je bio pri mjesnoj zajednici. I tako da su oni njega svi slušali. On je rekao: "nemojte bježati, jer ako svi krenemo, pobit će nam ovo žena i djece, 'ajdemo svi svojoj kući pa ako nas odvedu u logor doći ćemo, neće nas valjda pobiti."

Već su poneke ljude odveli u logor ali nisu redom. Međutim sve se je vratilo svojoj kući. I moj sin onaj najmlađi je sjedio na balkonu, a onaj srednji i sin mu su u kući sjedili. Onoga mog ugledao radni kolega i zove ga: "E. dolazi ovamo" da mu sunce. Moj E. skoči sa balkona, on je mislio da će ga spasiti kad ga poznaje, odletio tamo k njima. Oni su nekoliko puta pitali gdje su "beretke" i onda ga samo pred jednu kuću, nije bila dovršena i ubili ga. Ispucalo u njega. Bio je '65. godište. Onda su krenuli kupiti tu gdje su njega ubili, tu su skupili još 5-6. On je prvi tu poginuo u tom našem... Onda je za kućom 7-8 pobijeno. Kad su došli u kuću u kojoj smo mi bile: "Gdje su vam ljudi, majku vam jebem." Rekoh: "Brate, moji su kod kuće, mogu li ja ići sa vama kući?" Kaže: "Ovoga puta ne." Sve mi je bilo jasno dok mi je rekao ovoga puta ne. Rekoh gotovo pobit će ih. Oni su nas istjerali iz kuće. Ruke u vis, uza zid, postrojilo nas i tu ženu u čijoj smo kući bili. Ovamo jedni oštre noževe i kaže: "Šta ćemo, hoćemo li klati ili strijeljati?" Naiđe neki brko i veli: "Pustite žene i djecu u kuću". "Marš u kuću!" Mi u kuću, oni za nama sve po dvije u sobu. Daj zlato i pare. Pregledaše, pretresaše, nema. Izadoše. Krenuše gore dolje. Onda su te poubijali.

Imali su kape i kokarde. Šta viču, samo: "Ovo su 'Arkanovci' majku vam jebem da možemo dokazati Aliji Izetbegoviću šta 'Arkanovci' rade." Jesu li to 'Arkanovci' mogu vikati šta god hoće ima tu dosta komšija. Kao da su došli sa strane. Moj je sin bio vodoinstalater. Kad je njega zvalo imenom, njih 6-7 vodoinstalatera, zovnulo imenom izvelo i ubilo. Po tome znam da su kolege radne. To je njegovo društvo bilo, njihove radne kolege. Sviju su ih ispred kuće zovnuli po imenu i pobili. To su E. kolege. I tako su krenuli gore dolje i ubijali. Ubili su S. muža, rođenog 15.3.1930. Bio je penzioner. I kad su oni krenuli dolje mi onamo ne znamo što se radi. Samo vidim nema nikog. Oni su progrmili, pucaju, psuju i viču. Noć je došla, nama nikog nema, nit mi smijemo izaći. Oni već idu, pljačkaju, kupe, pale kuće. Mi smo se skupile iz 3-4 kuće žene u jednu kuću da nam je lakše, dosta je male djece. Ko god od njih uđe, kaže 'djeca' i ode.

U Karlovcu.

- and100

MJESTO ROĐENJA: Ljubija

NACIONALNOST: Hrvat

Mogu da kažem da je 14. lipnja izjutra odvelo moga brata i zeta, brata J. M. i zeta M. I. i svećenika S. Š. Od tada ja sam mislio da će i mene povesti. Oni su kasnije prošli kroz logore, a ja sam očekivao. Mene je tek nakon šest dana, to jest 20. lipnja privelo u miliciju pod optužbom da sam prevezio stranke na sastanak HDZ i SDA. U međuvremenu kada sam se pravdao Đ. mi je, kao da ne bi išao odmah u logor, rekao da on čeka za treću smjenu i da mene ne bi trebalo slati na ispitivanje i tako su me oslobodili.

Ali, 6. srpnja su me ponovo uhapsili radi toga što su na ovo dodali da sam prevezio oružje kada je iz milicije pod izjavom da je u svojoj izjavi podnio ..., milicajac, da sam ja te noći kao prevezio oružje za SDA iz stanice milicije u Ljubiji u Donju Ljubiju. To ja nisam radio, nego takva je bila optužba na ovo sve nakalamito. Tako je po mene došao jedan moj radni kolega, u srpskoj policiji sada. Dolje me je saslušao zamjenik kapetana milicije. Z. je prijetio pištoljem da bi ubio. On je kao spriječio da ne bi ako odam koji su to bili koje sam vozio na sastanak. Onda mi je rekao to zašto sam optužen. Lisice mi je stavio na ruke ... Tako nas sedam-osam provedeno je do Prijedora. (...) Otišli smo do Prijedora. Na ulazu u Keraterm logor predavao sam dokumente, da vide tko sam i što sam. Oduzimali su stvari koje su smatrali da se ne mogu unijeti u logor. Samo su dozvolili da unesem deku. Hranu su oduzeli. Z. je signalisao da treba mene posebno pretući i paziti i još jednoga koji se zvao J. G. Radio je kao prijevoznik u Rijeci, pa je imao dugački veliki kamion. Imao je dva vozila: mercedes i jedno opel vozilo - ne znam točno. Kada je 22. na Barinama izbio onaj incident on je slučajno izišao iz vozila, jer se nije moglo proći zbog gužve u saobraćaju, pa se to njegovo vozilo našlo i on je bio optužen zbog toga kao da je on tu dovezao neko oružanje. Tako kako smo nas dvojica bili slični mene su više tukli za njegove optužbe nego njega pošto su bili pijani i drogirani ti policajci u šarenoj uniformi i vojska srpska i plus rezervna srpska milicija. Tu je bio jedan koji je bio drogiran i pijan. To su drugi gledali. On me je najviše tukao karate potezima. Tukao je i ovoga G., možda nešto manje, jer kako je bio pijan zamjenjivao je optužbu moju i njegovu. Tukao je najviše nogama i šakama. Malo se palica upotrijebljavala tu, ali su uvijek natezali oružje i prijetili da će nas ubiti ili da će nas baciti u minsko polje koje je bilo tu u blizini. Ja sam tu padao i dizali su me. Razbili su mi iznad desnog oka na obrvi ono i desnu stranu lica, gornju usnu, koja se nije mogla za dugo oporaviti i donju vilicu

i zube, zubi su se klimali i donja vilica čak za jedan centimetar - toliko je bila rasklimana. Onda su rekli da će tući ostale.

Tada su nas pustili. Došao je jedan, taj milicajac, rezervista u plavoj uniformi, taj srpski. Pita me je znam li M. M., a ja sam preupitao je li to možda onaj doktor. Onda sam dobio najjači udarac. Uho mi je, što se kaže, zvonilo mjesec dana i zagnjojilo se i curilo, možda i duže - čak tri mjeseca. Udario me samo zato što sam spomenuo da je on doktor. On kaže, da on nije doktor, nego da je on govno. Da to nisam spomenuo ne bi dobio takav udarac, najopasniji sam udarac za to dobio. Rekao je da će me pripaziti za noćas i za sutra i rekao je stariješini sobe da pripazi dobro na mene pa ću ja kao sutra ujutro opet pjevati. Ja sam se ujutro prikrio i tako tu sam prošao ono što se kaže da nisam prošao najgore. Pošto su bili pijani možeš se nekada i sakriti. Nisu znali ni koga mlate, ni zašto. Sve je išlo samo onako samo da pretuče i gotovo. Tukli su s udarcima do smrti. Bio sam fizički dosta jak, pa sam ipak mogao to sve izdržati. Poznavao sam druge ljude. Sad da ne spominjem koji su, što su došli sa mnom. I njih su tukli, neke manje, neke više.

Rekli su nam 8. lipnja da se prikupe svi Ljubijanci i da idemo u autobus. Kada smo došli pred autobus tukli su nas, one koje su poznavali i prepoznavali prema izmišljenim optužbama da su nešto skrivili te su mlatili više. Na primjer, posebno smo primjetili D. P., koji je jednom bio u logoru, pa otpušten, pa ga ponovo zvali. On je bio za Gornju Ravsku, za HDZ, i kada je ponovo došao na njemu je bila još veća osveta. On je najviše tu dobio. Pao je pored autobusa. Tukli su ga, gazili nogama, tukli palicama, kundacima, nogama, čizmama šutali u rebra svakako. U međuvremenu tukli su i nas ostale. Ulazeći u autobus tukli su nas non-stop. Tu je bio B. M. Ja sam se bojao za njega da će dobiti kao i ovaj D. I on je dobio, ali čini mi se da nisu znali odakle on potječe i nije bilo ono najgore da ne bi živ izišao. D. P. je dobio u tom momentu dosta, a kada smo došli u Omarsku i izišli iz autobusa udarali su udarcima, predmetima, kundacima, što je tko imao - čak i željeznim predmetom, letvama, komadima drveta, komadima cijevi. Ako čovjek padne, ako mu se zapetljaju noge pa padne na njemu se skrši njih dvadeset-trideset. Onda udaraju smrtimice. Tko preživi, preživi. Umirali su od tih udaraca. Takva je sudbina bila dok se ne uđe u bijelu kuću gdje smo svi morali leći potrbuške. Prostorija je bila pet sa šest otprilike. Gazilo nas je odozgo po leđima, od vrata niz kičmu skroz dolje, gazilo se s petom i zavrtali da se rane naprave, da se koža skida. Tuklo u rebra, tuklo palicom, na jednom stoji a drugog udara, paze strogo da svaki dobije batine.

To je bilo tako tu večer. Neke su po spisku odmah izvodili, a što će najgore biti to će biti sutra iza ispitivanja. Po spisku, koliko nas je došlo, tek uvečer smjena koja

je došla ona preuzima taj posao. Tukla je po spisku, izvodila jednog po jednog u tu bjelu kuću, u jednu manju prostoriju koja je bila kao jedna telefonska govornica. Legne se na klupu. Ako imaš odjeću koja bi zaštitila od tuče to je skidalo da bi moglo bolje tući. Ostavi tu košulju i onda je tuklo pendrecima. Mi smo brojali, mi koje je prije tuklo, bude do 150 udaraca. To su bili jaki udarci. Čovjek se dere na naj-najgori, najglasniji način. Udarci su bili smrtonosni, tako da je bilo slučajeva, kao na primjer V. B. umro je od četvrtog ili petog udarca, zanijemio i umro, a oni su nastavili tući i dalje da namire 150 udaraca. Tako je i za S. B. isto bilo. Njega su kao optužili da je on lovačkom puškom pucao na Srbe, na donjoj brani, a tu mu je inače kuća. Tu Srba praktički nije ni bilo, nego to je bila samo optužba. Tu je bio i njegov sin i vidio što se radi. Njega su isto udarili s pet-šest udaraca. Ni on se iza toga nije čuo, nije galamio. Izgleda da je bio mrtav nakon toliko udaraca, ali opet su ga kako smo izbrojali udarali do 150 udaraca, smrtonosnih, a on je podlegao iza 5-6 udaraca. Mi koji smo preživjeli svjedoci smo da je i D. P. isto podlegao, jer i njega su tukli na isti način, bez obzira što je dobio batine i u Keratermu i dolazeći u Omarsku, kao i mi svi ostali. On je poslije ispitivanja, mogu reći nakon pet šest dana, ispitivanje je bilo 6-og, a on je oko 13-og podlegao tim ranama i velikoj tući i rekao je da mu bubrezi ne rade, da su odbijeni, da je imao velika krvarenja kod mokrenja. Onda se nije mogao dizati, pa su mu drugi pomagali i donosili mu hranu. Samo je rekao da je imao dvoje djece i da mu javimo ženi da nije mogao preživjeti. Tako je od takvih muka umro ljudima na rukama, negdje iza ponoći. Isto tako od pretučenosti sagnjila su leđa J. G., kojeg sam ranije spominjao, od jakih udaraca. Od tih udaraca ugnjojila mu se leđa, to je bio veliki smrad i curilo je, te je izgledalo kao kod mrtvaca kojemu odagnjije tjelo. Njemu su oči požutile skroz i on je negdje u međuvremenu nakon 4, 5 ili 6 dana poslije te glavne tuče 9-og, umro je isto na sličan način, nije mogao preživjeti, pošto je bio pretučen.

Bilo je nas u jednoj grupi sedam-osam. Moj slučaj je bio drukčiji od ovih ostalih. Meni su naredili da se skinem, da ostavim samo košulju. Imao sam kožun i radnu bluzu. To sam morao skinuti. Rekli su mi da se ne može kroz to tući. Kada sam legao osjetio sam vezanje sajle oko vrata. Legao sam potrbuške. Osjetio sam četiri-pet udaraca. Uhvatio sam rukama sajlu da me ne zadave. Natjerali su me da pustim ruke i u međuvremenu su tukli. Ja sam pustio ruke, tada sam se onesvijestio. Kada sam kasnije pitao druge koliko su mene tukli rekli su mi da su me tukli isto do 150 udaraca. U međuvremenu su pustili sajlu, jer su mislili da sam gotov, ali ja sam se pomalo osvješćivao. Rekli su da sam gotov i da mi za svaki slučaj treba prebiti ruku i probiti lakat s nožem. To sam čuo u polusvjesnom stanju. Ja im ne znam imena, toj dežurnoj policiji. Nisam ni mogao ispitivati kada sam bio toliko pretučen da sam se borio o

sebi. Mjesec dana sam ležao na parketu. Onda kada su mi probili nožem lakat i prebili ruku tada sam prilično došao sebi. Rekli su mi da se podignem. Ja sam se podigao i pošao, a oni su računali da sam ubijen i kada su vidjeli da mogu ići onda su se ponovo skršili nadamnom. Pao sam dolje na pod. Onda je njihov komandir rekao - nemojte čovjeka dirati, kada ste mu rekli da ide u sobu, on je svakako ubijen, on će tamo umrijeti malo kasnije. Kada se dođe u sobu zatvorena su vrata i po noći i po danu, ventilacije nema, a nas bude preko stotinu u toj sobi. I mrtvi i živi leže zajedno. Tko nije umro od pretučenosti umro je zbog zagušljivosti. Bila je velika vrućina, sedmi mjesec, u sobi je bilo skroz zagušljivo. (...)

Ja sam znao ako budem među mrtvima i odavao znakove života, da će me dotući ukoliko ne umrem od gušenja za nekoliko dana. Proveo sam tu deset dana. Prve noći na mudar način sam prešao među žive. Kada su brojali mrtve, a dolazili su u noći i brojali po 15-20 puta. Pitali su da li je još netko umro od ovih koji su pretučeni, da li je tko umro - pitali su opet i opet. I mene su brojali među mrtve. Iako sam osijetio ta brojanja uvijek sam se pravio da sam stvarno mrtav. Ukočio bi se da me ne bi ponovo dotukli i kada je bilo pred zoru prešao sam uz hrpu živih, samo sam se pomakao. Oni su ujutro došli opet brojati, nešto im nije bilo jasno, jer u toku noći su nabrojili više nego tada ujutro. Nisu znali tko je trebao biti tu među mrtvima. Bili su i pijani i drogirani i ono što je bilo mrtvo iznijeli su, a oni što su ostali kasnije su umirali. I ja sam bio na granici smrti. Zarobljenici koji su bili manje pretučeni došli bi do malo vode, pa su mi nekad davali, nekada bi me rashladili, podizali su me i davali su mi nešto jesti. Ja nisam izlazio jesti. Služio nas je S. D., koji je tu bio mjesec dana. Optužili su ga da je napadao Prijedor. Nakon tih mjesec dana provedenih u toj bijeloj kući ubili su ga zajedno sa onima koji su te noći poginuli u Ljubiji, a to su bili Č., milicajac, K. i još nekoliko milicajaca. Te noći su izvodili Ljubijance, iz Gornje i Donje Ljubije, ne gledajući tko je Hrvat, a tko Musliman. Prozivali su nekada 18, nekada 25, nekada 35, po nekoliko puta u noći i ubijali. To je bila kao neka osveta zbog tih milicajaca, iako se kasnije saznalo da su oni na nekakav drugi način nastradali kako smo čuli, djeleći općinu što će pripasti Ljubiji, Sanskoj općini ili Prijedoru. Između njih je bila neka gužva, došlo je do pucnjave. U vremenu dok sam ja bio u bijeloj kući za prvu večer je ubijeno sedam, a ja sam eto ostao živ i još dvojica, tako da su ustvari podlegla njih četvorica. Ta dvojica koji su isto ostali živi su D. P. i D. I. (...)

Kada smo krenuli iz Omarske za Manjaču rekli su da idemo kući, da požurimo. Ušli smo u autobuse, u nekih dvadeset autobusa. Na putu smo imali teška maltretiranja i tuču. Tako da je do gore otprilike dvadeset četvero što pretučeno pa umrlo, što vanka usput zaklano i tako ubačeni unutra. Neki su se usput ugušili u autobusu pošto

je T. Z. bolovao od dizenterije nije mogao izdurati i podnijeti tu vrućinu. Umro je na samom ulazu u Manjaču. U autobusu smo prenoćili svi. Izvodili su neke i dežurali da nitko ne otvara. Tu smo se mučili i patili. Nije bilo vode, ni ničega. Ja sam se s rosom s prozora kvasio, osvježavao usta i čelo i tako sam se nekako spasio. Mnogi su isto durali. U međuvremenu su tražili satove, marke. Udarali su. Ja sam dobio jaki udarac letvom i to sa oštricom preko cijele glave s namjerom da me ubije. Udarili su me u rame, pa u vrat. Rascijepili su mi rame. Moraš dati sat ili marke. Jedan čovjek je išao u WC i kada se vratio isprebijali su ga samo radi toga da drugi ne mogu ići u WC. Tako smo vršili nuždu unutra. Ponekog je izvodilo i tuklo. Tako su umirali nakon tuče. (...)

Imali smo non-stop sagnutu glavu dok su njih troje četvero hodali i pratili nas. Davali su nam po punu šaku soli i udarali nas dokle god to ne pojedemo. Mene su udarali po leđima dok nisam sve pojeo u tri navrata, a čak i prste polizao. Davio sam se s tom soli, jer je bila suha i nije se moglo lako gutati. (...)

Razmjena nije uspjela i vratili su nas nazad u Knin. Kada smo došli u Knin pitali su nas znamo li gdje se nalazimo. Mi smo znali da je to otprilike Knin, ali nismo znali gdje smo. Tada su nam oni govorili da smo u Vojno-istražnom zatvoru u Kninu. Jedino sam ja dobio udarac u stomak kada sam izlazio iz WC-a. Kasnije iza svega toga išli smo u jednu prostoriju veličine šest sa šest gdje smo se zbili svih nas stotinu i sedamnaest. Bile su još i dvije manje, onako otvorene. Tu smo mi trebali noćiti, ali nije to bilo za noćiti nego je odmah počela tuča jednog po jednog. Dizali su tako sve sa poda i tukli su njih osam-deset dok si imao ruke iza vrata i tako iznenada udaraju. Sve su to bili karate potezi i udarci. Jedino su pazili da ne udare u glavu, jer onda nas ne bi mogli razmijeniti, a i da se ne primjeti da su nas tukli.

Očekivali su nekakvu razmjenu, obećavali su da će nas do ujutro pretući, a da imaju nekakve, kako oni kažu, zarobljene od hrvatske strane i pošto nije uspjela razmjena u Žitniću pa bi tu nas razmijenili za nekih osamdeset Srba. Tako sam barem ja čuo. Do ponoći su tukli, pa su onda imali neku pauzu od pola sata i nastalo je drugo poluvrijeme do zore. Došli su u civilu, najvjerojatnije njihovi policajci koji nisu radili. Dolazila su i neka djeca od 13 do 15 godina, valjda oni koji su trenirali karate. Svi su nas udarali. Imali su i neke oznake kao da su Šešeljevci, Arkanovci, Beli Orlovi, nosili su neke bijele značke. Svašta su govorili samo da bude što strašnije. Morali smo pjevati neke pjesme o omalovažavanju Tuđmana, Hrvata i Hrvatske, Alije i muslimana. Tjerali su nas da kroz pjesmu veličamo Srbe, Srbiju i četnike i sve što je srpsko. Mi nismo znali stihove, pa jedan kaže kako ćemo pjevati i natjeravao nas je da se pjeva što glasnije, što jače i da se ponavlja po nekoliko puta. Zatim su nas tjerali da ljubimo "srpsku krajinu". Tko je se našao na podu ljubio je pod, a tko se našao pored

zida ljubio je zid, tko se našao u WC-u oni koji su čistili morali su ljubiti i šolju WC-a i pločice iako nisu bile oprane. One koji su ljubili pod poneki od policajaca ošine ga po glavi i vikne: "Bolje ljubi!" Ja sam morao cmokoćati što više, jer je kraj mene bio pendrek. Ljubio sam, brojao sam, hiljadu i sedam stotina puta u šest navrata. Dok sam ljubio tu keramičku pločicu on je držao pendrek nadamnom, da me ošine ako popustim u ljubljenju. Druge su nagazivali po glavi dok su im isto govorili. Ja sam se bojao da mi ne razbiju nos ili zube, pa sam onda kada sam vidio što rade od drugih ljubio i imao osjećaj da ne ljubim srpsku krajinu nego... da... ljubim... slobodnu Hrvatsku. Ja sam se praktično nalazio u Hrvatskoj, a ne u njihovoj "srpskoj krajinu".

Tu u Kninu tukli su nas svakuda, a najviše po mekanim dijelovima, a udarci u grudi su bili iznenadni udarci petama i đonovima. Tukli su svakuda osim po glavi, kao što sam napomenuo. Inače zaskakivali su se na ljude po tri četiri metra - kada ga bace na hrpu još se za njim zaskoči pa obima rukama skoči mu na rebra i na kičmu. Jednima je tako pokazao kako se kičma lomi, taj isti karatista uhvati ga za leđa i preko koljena ovako lomi. Eto, ljudi su to nekako proživljavali. Padali su u nesvijest. Onaj koji padne dolje nabija ga nogom u stomak ili rebra i onda ga izduva i govori mu 'ajde udani malo zraka. Ako mu nije ništa nastavlja ga tući. Ako čovjek leži i opet ponovo dođe sebi dižu ga, tako da se događalo da bi dizali čovjeka po šest puta. Pretučte čovjeka, on legne onesviješćen, kasnije je li malo došao sebi govore mu - hajde ponovo, diž se. Ja sam to vidio kako su dizali i po šest puta i opet i opet tukli.

U logoru sam proveo od 6. srpnja od zatvaranja do puštanja iz logora 14. studenoga 1992. godine. Odmah nakon izlaska iz logora išao sam na liječnički pregled. Išao sam na slikanje, jer znao sam što je samnom, pa sam se morao uvjeriti imam li neke velike posljedice kako bi se mogao što prije liječiti. Znao sam kako se nisam mogao za mjesec dana micati i kretati, a sve sam bolove osijecao dok sam bio u logoru i sada ih osijecam. Na snimcima je pokazano da mi je lijeva ruka ispod lakta prebijena skroz i krivo prirasla, da imam ubod noža u lakat, kroz zglob lakta. Četiri rebra; sedmo, osmo, deveto i jedanaesto su prebijena, da to prilično zarasta i da još nije zaraslo. Osijecam bolove u predijelu rebara i glave i na desnoj strani iznad oka. (...)

Sada se nalazimo eto u Karlovcu i zasad se ne možemo vratiti, a naređeno nam je da moramo ići u treću zemlju. Kako će biti organizirano to vraćanje, da li preko tih Ujedinjenih nacija, preko visokog komesarijata, crvenog križa - možda će biti tako ili će biti na neki drugi način, ili će netko ostati, a netko se vratiti, a ja bi' najviše volio vratiti se tamo gdje sam i bio. Obitelji su kod kuće sada, kako je drugima tako je i njima. Kako su, to se još ne može točno znati. Uglavnom, ostali su kod kuće.

U Karlovcu, prosinac 1992.

Uhićen sam u mjestu Kozarac 4. lipnja 1992. godine. Tu je ranjen jedan prijatelj. Odmah su počeli da nas tuku. Preveženi smo u kasarnu gdje smo dobili batine. Odatle smo preveženi u Omarsku. U kasarni smo bili samo par sati. To je bilo negdje pred večer. Odmah smo otišli u Omarsku. Imao sam tu privilegiju, da sam odmah pozvan na ispitivanje. Mene je ispitivao tip iz Banja Luke. Tu je bilo premlaćivanje. Tražili su nešto. Najbitnije pitanje je bilo - koliko si ubio i što si radio u to vrijeme? Tog tipa ja nisam poznavao. Skužio sam da je jedan mladić bio iz Knina. Istom kada smo došli on je prišao k nama. Mali koji je bio ranjen bio je u patikama. Rekao je, da je i on tako pošao ratovati u Hrvatskoj. Dosta ih je bilo iz Knina onih prvih dana. Oni su vršili čišćenje. Bili smo smješteni u prostoriju od 25 kvadrata. Bilo nas je 180. Boja se topila na zidovima. Ljudi su vršili nuždu po nama. Bivalo je slučajeva da su ljudi izluđivali, odnosno poludili od tih batina. Ako počmeš bježati ubijaju. Bježali su ono nesvjesno. Bivalo je takvih koji su bivali u skroz kritičnom stanju ludila, a nakon recimo pet dana dođu sebi. To su bivali šokovi.

Neki su pričali o borbi, neki su sanjali o kruhu, o hrani, o djeci, o ženi. Tu sam bio mjesec dana u tako maloj prostoriji. Kasnije je broj smanjen na sto četrdeset. Da nije smanjen broj svi bi pocrkali. Tu nije bilo spavanja. Jedni bi se spustili dolje, drugi su stajali. Tako bi stajali dok se negdje oko tri sata, kada bi bili skroz umorni, ne bi povaljali jedan po drugom. Umirali su od gušenja.

Tražili su da iziđu svi sa prezimenom G. Bili su trojica braće i sve skupa njih devetorica izišli su van. Izišli su najprije njih par koje su pitali tko ima još, pa su onda prozivali po imenima. Tukli su ih tu ispred dok nisu priznali i onda su ih natjerali da se sami međusobno tuku. Zatim su ih otjerali s nekim kamionom. Čuli su se pucnjevi. Poubijali su ih. Dolje je neki Srbin nastradao, kod njihovog zaseoka, pa je to bila neka osveta.

U Omarsku sam došao oko 25. lipnja 1992. godine. Došao je onaj upravnik logora, čini mi se. Nisam ga znao. To su bili stariji ljudi. Znao sam mlađe ljude. Čak je došao jedan moj školski kolega da me vidi. Bolje bi bilo da nije došao. Imao je na sebi farmerke i vojničku košulju, od JNA. U takvom stanju čovjek nije mogao ništa kazati. Bio sam kod njega u kući i on kod mene, pomagao sam mu u školi, jer je bio slabiji čak od mene. To je jedini kojeg sam ja vidio od meni poznatih. Bili su sve mlađi momci, koji nisu dolazili s nama u dodir. On nije bio tu na dužnosti, ali je dolazio da me vidi.

Puno je ljudi umrlo u toj garaži zbog zagušljivosti. Mislim jedno pet ih je umrlo tako. Mi smo imali kantu u koju smo vršili nuždu. Ljudi su morali čak s glavom bi-

ti u blizini toga. Prva tri dana nismo dobili hranu. Inače onda smo počeli dobivati osminu kruha, a kasnije po četvrtinu, pa opet osminu uz batine. Kada smo išli na ručak morali smo proći između koridora, tog njihovog batinjanja. Čovječe, to nije bilo normalno! To su bili momci iz Omarske, taj njihov TO iz bivšeg sistema. Bilo je dosta i policije tu. Da sam ostao tu ne bi ostao živ. Prebačen sam u drugu prostoriju u kojoj sam mogao bar malo da legnem. Tu je bio moj daljnji ujak.

Sin vozača hitne pomoći u Omarskoj je bio jako opak. ... Njegova sestra G. je išla samnom u školu. Čuo sam da ima brata u Rijeci. Dok smo imali nešto novca kupili su novac. Istuku, isprebijaju čovjeka i reknu mu da ide kupiti novac za prilog na temelju neke zahvalnice zbog dizanja spomenika, spomen ploče nekim herojima iz Drugog svjetskog rata. Gdje su oni to pronalazili nemam pojma i onda hajmo kupiti kao neki dobrovoljni prilog.

Bilo je gadno kada smo morali ići s drugog kata dolje niz stepenice. Nismo mogli ni hodati, a oni tjeraju da trčimo. Zatim bilo je puno onih hodnika kroz koje su nas naganjali. Tu je bila automehanička radiona od rudnika. Tu je bila i njihova Uprava i menza gdje su radili ti radnici u kuhinji i gdje smo se mi hranili, išlo nas je po tri-deset u stroju.

Ta prva prostorija, gdje sam bio prvih mjesec dana je bila u garaži, na ulazu tog kompleksa. Bile su ustvari dvije prostorije u kojoj su bili ljudi, a u toj zgradi s druge strane je bila menza. Gore je bila prostorija gdje su ispitivali nas, u biti gore su bile njihove kancelarije. Bilo je dosta nadzornih inspektora pod navodnim znacima. Bilo ih je iz Banja Luke, a manji broj ih je bio iz Prijedora. Svi inspektori su bili u uniformama, u nekim novim policijskim uniformama te srpske republike. Kod njih ima nekih prepucavanja. Ta Banja Luka hoće da bude centar svega i ta krajina, bila je krajiška policija. Dolazio je predsjednik općine Banja Luka, koji je imao tu funkciju u miru. ... Morali smo mu aplaudirati. Rekli su nam momci s piste, oni su se poredali ono po vojnički u stav mirno. On je došao u pratnji specijalne policije i transportera u crnom autu "AUDI". On je rekao par riječi. Ja ga nisam čuo. Vidio sam kako izgleda. To je crn čovjek. Njegove riječi se nisu čule, ali aplauz se čuo. Brat mi je pričao da je dolazio na Manjaču.

Svi ti čuvari su pretežno bili neobrazovani ljudi. Lako ih se moglo zavesti s bilo kakvom pričom o čovjeku da je pobio toliko ili toliko Srba i srpske djece, što ja znam. U početku su imali, što sam primjetio i kasnije razmišljao o tome, imali su strah kada su tukli naobrazovanog čovjeka, koji su prije bili moćni bogati intelektualci. Kasnije su masovno ubijali. Spomenut ću primjer kako su ubili F., profesora kemije u Gimnaziji. Njega su odveli, izbatinali, nismo to vidjeli, ali ujutro smo ga vidjeli mr-

tvog. Odlagali smo mrtve iz prostorije na jednu njivu, više "bijele kuće". Svako jutro je dolazio "TAM-ić". Na početku su tovarili zarobljenici, a kasnije kako su prokužili nešto i nisu htjeli imati puno svjedoka pa su to radili s bagerom i punili svako jutro. Svako jutro kamion je bio pun.

Postoji jedno mjesto koje nitko nije vidio. To je bila "crvena kuća". Tamo su imali pristup samo njihovi ljudi koji su klali stoku za njihovu vojsku vjerovatno. Mi nismo dobivali meso za jesti, ma kakvi... Dobivali smo kupus, neki na vodi, grah i ako nije dovoljno za sviju onda samo dodaju ledenu vodu da povećaju količinu. Ta crvena kuća se nije uopće vidjela. To ne mogu ispričati što se tamo događalo. Jedino znam da nitko nije preživio koga bi odveli.

"Bijela kuća" je bila ispred mene, tamo gdje sam bio drugi mjesec. U bijeloj kući su konstantno tukli, baš konstantno. Pri kraju su doveženi ljudi i istovareni tu. Dovedeni su ljudi iz Prijedora, iz Stanova, Hambarine, Biščana - to mi zovemo Brdo. Iz te Kozaračke općine malo tko je umro od metka, svi redom su, može se reći 90%, umrli od batina, malo od metka. Ove iz Biščana, Rakovčana, Hambarina nismu imali vremena prebijati, njih su i metkom ubijali. Njih su masovno ubijali za jednu noć po 70-80% bi ubili s metkom. Čuli su se pucnji. Tukli su ih u "bijeloj kući", a negdje dalje su ubijali s metkom. Postoje indicije da su mrtve vozili u rudnik Tomašica, ti stari kopovi, da li je to tačno ja ne mogu reći. Taj žuti kamion nije imao potrebe da se vraća. Ne znam koliko daleko su išli s kamionom kada se nisu vraćali na isto mjesto, nego možda je dolazio s druge strane da ga mi ne vidimo. Velika je vjerovatnoća da su vozili mrtve baš u rudnik.

Mi nismo baš dobivali informacije osim od onih koji su dolazili iz Prijedora, koje su naknadno hapsili. Ja sam, recimo, saznao od čovjeka kojeg su odveli iz stana, iz Prijedora, da je u Sarajevu bio Morion i ponešto o toj svjetskoj diplomaciji. Po meni malo je učinjeno sa tom svjetskom diplomacijom. Mi smo se nadali da će nam pomoći sa tom diplomacijom, ali po nas je to samo gore bivalo. Francuska, recimo, nije za nas ništa uradila, ali ima čovjeka koji je za nas najviše od svih uradio. To je Bernard Kušner. On je heroj za bosansku krajinu. Jedini je koji je učinio nešto. U Omarskoj bi pobili sve da nije bilo njega. Kada je on trebao doći u Omarsku, ne mogu da govorim sve, koliko je prebačeno na Manjaču, koliko u Trnopolje, a ostalo je negdje oko dvijesto koje je Kušner posjetio. Tu je bio i moj brat. Čuo sam da su prije njegova posjeta bili jedino naši novinari u logoru i nitko drugi. Izgleda, da je ona slika koju sam vidio ovdje preko televizije kada sam izišao, da je to njihov snimak. To je vidjelo, ako su dolazili uopće, možda najviše pedeset ljudi.

Teško je reći koliko je ljudi ubijeno, koliko je vidio i koliko sve nije vidio. Po meni u logoru je ubijeno tisuću i pol - tisuću i osamsto. Ne znam.

Za F. P. (profesor) znam pouzdano da je mrtav, E. S. (doktor), P., P., B., oni su nestali za jednu noć. Znam samo da je jedan doktor preživio to sve, M. koji je bio na Manjači, otišao je u Luksemburg. Po priči, ja nisam vidio, pokupili su te sve doktore, sve ih odveli. Jeli su odveli ili su ih ubili... Po meni su ih ubili. Oni se nisu do sad javili.

Ubijen je B. M., te srpske vlasti su okrivili tog čovjeka kao glavnog organizatora toga svega, te "pobune" protiv njih u Kozarcu. Jedan sin mu je ubijen nesretnim slučajem, drugog sina su ranili pri njihovom hvatanju i doveli. Dovedi su njega, ženu mu i sina u Omarsku. B. su odma ubili, čak je bio i preko njihove TV. Za ženu mu se ne zna, ostala je u Omarskoj zadnja, ne zna se za nju i za V. V. je bila u skupštini općine Prijedor, za nju se isto ne zna. Sina su odveli na Manjaču, tako ranjen, sreća je što mu nije prostrelna rana.(...) B. je bio pravi čovjek, on je bio neki politički radnik, ali na vojnom planu ništa. Još neki bogati ljudi.

Prvih dana su najviše tukli u Omarskoj, a i kasnije. Prvih dana je bilo to ispitivanje i to, da smo mi bili kao borci. Tukli su raznim predmetima policijskim palicama, bio je i neki bič što su oni napravili i tim tukli. (...)

Ja sam prebačen u Trnopolje, 06.08. kad su jedni odlazili na Manjaču, u trenutku kad sam bio šest dana, bio je neki konvoj za žene, tako da sam ja rizikovo i prešao sam. Mislim, došlo mi je ono nemoguće stanje, imo sam 45 kg kad sam izašao. Kretanja je bila minimalna.

U Zagrebu, 1993.

- vjel

GODINA ROĐENJA: 1937.

PREBIVALIŠTE: Prijedor

NACIONALNOST: Albanac

Radio sam u kafe-baru. Bio sam član HDZ-a. Također sam bio i u članstvu SDA. Živio sam u Prijedoru i bavio se ugostiteljstvom. (...) Prilikom upada srpske vojske u Prijedor, mi smo zauzeli ljubijsku stranu Hambarina. Tu smo imali punkt gdje smo bili odvojeni od srpske strane.

Sve je započelo 22. svibnja, 1992. godine, u 19:00 sati. Tada je naišao onaj golf kojeg je vozio jedan Hrvat i kolega. U tom golfu su bila četiri pripadnika "Belih orlova". Silom su natjerali šofera da vozi u našem smjeru. Kada smo ih kontrolirali, tražili

smo da predaju oružje, a po povratku bi ga mogli preuzeti. U tom trenutku jedan od njih je ispalio rafal i ranio našeg komandira. Vatra je uzvraćena i tom su prilikom smrtno stradala dva pripadnika "Belih orlova", a šofer je ranjen, kao i ostala dvojica. Vozač je izjavio da je vozio pod prisilom. Tada su Srbi dali ultimatum da predamo cjelokupni punkt. Tražili su mene i ostale kolege. Uhapsili su me 29. svibnja 1992. godine u podrumu susjeda koji me je skrivao u Ljubiji. Uhapsio me je Srbin iz Ljubije...

Odveden sam u SUP Prijedor, a onda u logor Omarska. Cijelo vrijeme bio sam zlostavljan i tučen, a u logoru su me rezali nožem po vratu, vrijeđali kao Albanca: "Što si došao da se boriš u redovima ustaša.", psovali su mi majku, itd. Tukli su me u tzv. "Bijeloj kući" u logoru Omarska, gdje su vršeni svi zločini, mučenja i egzekucije. Ljudi su ubijani šipkama, čekićima i nožem. Mučenje je bilo, npr. da zapale traktorsku gumu, a žrtvu četvorica drže na zapaljenoj gumi. Na taj način je ubijen moj rođak R. R., rođen 1957. godine, otac dvoje djece. Njega su na gorućoj gumi držala četvorica Srba i tom prilikom govorili: "E, ovako se pravi burek..." (...)

Jedan je dolazio u sobu i ovako izdvajao žrtve: "Jedan debeli, jedan mršavi, jedan debeli, jedan mršavi... To je dobro za dobru supu..." Tu je zajedno sa mnom preživio I. R.

Jedan od mučitelja iz Omarske ubio je sljedeće osobe: I. I. (1958.), I. N. (1973.), I. I. (1945.), I. S. (1950.), I. J. (1972.), M. I. (1957.). Sve su to bili Albanci rođeni u Tetovu (Makedonija), a živjeli su u Prijedoru. Svi su prije svoje smrti bili podvrgnuti mučenju i izdahnuli su u teškim mukama. Nisam bio očevidac njihovoj smrti, ali to mogu posvjedočiti svjedoci ispred kafića "Hasefa" u Prijedoru (preko puta pijace). Prije smrti su tučeni i tražili su da predaju devize, zlato i nakit jer su znali da su pokojnici bili vrijedni i imućni ljudi.

Bio sam svjedok smrti E. S., kojeg je ubio J. M. (vozač) iz Prijedora. (...)

Izašao sam iz logora Manjača 14. studenog 1992. godine, kad je počelo raspuštanje logora.

U Zagrebu, 16. prosinca, 1992.

- vje29

GODINA ROĐENJA: 1967.

PREBIVALIŠTE: Prijedor

NACIONALNOST: Musliman

Rođen sam u Prijedoru gdje sam živio do 30.05.1992. Protjeran sam iz svog doma zajedno s majkom i susjedima. Tog dana su bombardirali Stari grad gdje se nalazilo oko 500 civila pretežno Muslimana. Sprovedeni smo u SUP-Prijedor, gdje su muškarci odvojeni od porodica. Tad su nas tukli i mučili. Poginulo je više ljudi, a među njima i moja dva susjeda: R. M. "Đ." i E. S. "B."

Poslije toga, odvezeni smo u Omarsku gdje su nas prvo opljačkali, zatim tukli i maltretirali. Na taj način dovedeno je oko 3500-4000 civila Muslimana i Hrvata od kojih većina nije preživjela zatočeništvo (njih oko 2000). Prvih pet dana su nas zvjerski mučili i bili smo bez hrane i vode. Stariji i bolesni su masovno umirali. Bacali su ih pretežno iza tzv. "Bijele kuće".

Za vrijeme mog zatočeništva u logoru "Omarska", smršavio sam oko 25-30 kg, a bilo ih je mnogo koji su i više smršavili. Logor je bio skriven od javnosti, a predstavnicima Međunarodnog Crvenog Križa nije bio dozvoljen ulazak u logor, vjerojatno da bi sakrili svoja zlodjela.

Ispitivani smo od strane četničke policije. Mnogi nisu preživjeli ispitivanje među kojima: I. D., I. B., M. C., M. Š., S. E. i mnogi drugi. Nakon noćnih prozivki, nestajalo je 100 i više ljudi u jednoj noći. Odvedeni su na jalovište rude, pobijeni i zatrpani bagerima. Tjerali su nas da jedan drugome zubima otkidamo spolne organe, da je demo mrtve golubove, pijemo rabljeno ulje i sve što im je padalo na pamet. Među, počiniteljima zločina isticali su se naši susjedi Srbi: D. M., Z. B. "B." - poznati koljač, R. K., Lj. P. iz Omarske, i mnogi drugi čijih se imena ne sjećam.

Dana 06. na 07.08.1992. transportirani smo na Manjaču. Cijelim putem su nas tukli i mučili. Na Manjači su zaklali S. B. zvanog "Đ." i J. A., a sedmoricu su kundacima i palicama pobili. Među tom sedmoricom su bili D. C., N. K., N. B. i drugi. Na Manjači smo slani na prisilni rad koji nije prolazio bez maltretiranja i tuče, a ako je tko imao bilo kakve vrijednosti (sat ili zlato) bio je pretučen i opljačkan. Pljačkali su nam čak i obuću s nogu. Zahvaljujući predstavnicima Međunarodnog Crvenog Križa, oporavljeni smo od mučenja.

U Karlovcu, 23. prosinca 1992.

Svjedočenja pojedinih svjedoka s mjestom prebivališta u drugim općinama BiH

- jad89

GODINA ROĐENJA: 1943.

PREBIVALIŠTE: Kulen Vakuf

NACIONALNOST: Musliman

Nacionalna struktura: 90% Muslimani, ostalo Srbi. Dana 10.06.1992. kopao sam u vrtu, a tada dolazi moj učenik i kaže: družte nastavnice, trebaju vas odmah. Krenuo sam na sastanak i navratio u stanicu milicije gdje sam zatekao malo viđenije ljude, a prije tog datuma vodili smo aktivnosti u smislu udovoljavanja srpskih želja, a sve u interesu mira - nije bilo jedinica TO, izuzev proporcionalno zastupljene rezervne milicije. Srpske milicije je bilo više nego što je trebalo. Iz dana u dan se situacija pogoršavala. Pristali smo da se formira jedno tijelo "građanski forum". Članove u isti iz redova Muslimana predložili su Srbi i obrnuto. Najveći problem je bio sa oznakama "Ijljana" kod TO gdje su se izjasnili da to ne priznaju. Sve je bilo jasno. Navedeni dan, komandir K. M. mi je rekao: "Došao je ultimatum o predaji oružja" - oružje je imao samo rezervni sastav milicije i poneki pojedinac. Zauzeli smo položaje za osmatranje. Orašac i Kulen Vakuf brojali su oko 5-6000 Muslimana. Mjesto je obilježeno prije napada od UNPROFOR-a, pošto oni imaju sjedište u Lapcu, udaljenom oko 10-ak km. Kad je počeo napad u noći je stigla naredba iz Bihaća da se povučemo u Orašac (sav narod) a onda se pojavilo vozilo UNPROFOR-a. Kad smo se svi evakuirali iz Kulen Vakufa već su počeli tući sa topovima sa hrvatske okupirane zone. Tukli su Orašac i poneka granata na Kulen Vakuf. Tukli su ga i sa sjevera od puta JNA, artiljerijskim naoružanjem. Te noći je bilo žrtvi, jedna žena sa djetetom i 3-4 čovjeka. Kuće su gorile u Orašcu, vojska ih je spalila zapaljivim mecima. Narod se povukao iz Orašca na Radulje oko 3-4000 ljudi, žena, djece. Neke žene su i rađale, a kiša je padala. Svoju porodicu tu nisam našao, a onda se pojavio moj sin. Sin mi nije rekao, ali jedan K. I. sa prostrjeljenom butinom mi je rekao da je sin ranjen. Pitali smo se kako iz okruženja. Neki ljudi stupili su u kontakt sa milicijom SAO Krajine iz Lapca, koji su bili korektni. Jedan starješina, V. je obećao da će nas provesti bez problema do UNPROFOR-a. Naredili su da se svi skinemo do pasa i dignemo ruke sa oružjem tko ga ima i tako smo išli 500 - 600 metara do livade gdje smo položili ono malo oružja. Nakon toga su nas sproveli na Štrbački Buk do visećeg mosta na

Uni gdje smo sa narodom trebali proći. Predstavnici SDS-a uz pomoć naših "izroda" donijeli su neke spiskove...

Viseći most je bio usko grlo i više od 3 - 4 nije moglo prolaziti. Prelazak je trajao oko 6-7 sati (od 16 - 23 sata). UNPROFOR je preuzimao narod, istovremeno je pred UNPROFOR-om vršeno odvajanje muškaraca od strane srpske milicije, a prema spisku. U prvoj grupi nas je izdvojeno 15 - 20 ljudi, i počele su batine i teška mučenja. Odveli su nas pred jednu kuću, zastrašivali su nas lizanjem noževa, batinanjem i uvredama. Nazivali su nas ustašama i mudžahedinima. Bio je suton, okolo šuma i vode. Bio je pakao. Nakon pola sata pokupili su nas u "pincgauere" - 2 vozila i odveli u Bosanske Doljane i smjestili u podrum područne škole. Nisu nas dirali. U podrumu su bili smeće, mrtve ptice, miševi i mete za gađanje. Prostorija je bila vrlo mala. Sjedili smo i kunjali. Oko 1 - 2 sata po noći pojavila se grupa od 15 - 20 ljudi zatvorenika i tad počinje pakao. Kroz prozor su postavili zolju, upalili su svijeću i počeli psovati, vrijeđati i rekli: "Ako svijeća dogori, onda će te od guzice rezati meso i ono će goriti umjesto svijeće. Tu su nas opljačkali. Najviše su se okomili na K. S. Mi smo morali položiti ruke, ako je neko imao prsten, nožem se zarezivalo po prstima. Nuždu smo vršili u istoj prostoriji. To je trajalo do zore.

U zoru su došla 2 kamiona, ali sad nas je oko 40. Povezali su nas i bacali kao vreće od krompira na kamaru jednog na drugog. Gušili smo se i u kamionima su nas maltretirali, tukli i tjerali da pjevamo "Turkinja se pred džamijom klela", "Od Topole pa do Ravne gore", "Ko to kaže, ko to laže" itd... K. A. zagurana je oštrica noža do grla, ali ga nisu ubili. Bila su dva brata gostioničara, tjerali su ih da jedan drugog siluju. Stariji je rekao: "Kako vas nije sramota kod mene ste pili besplatno." I sad su pili pivu i nas njome polijevali dok su nas tukli. Tako vezane otjerali su nas do Gorijevca, i tu smo muke pretrpili. Bila je štala na kojoj je bio nacrtan konj svezan za drvo. Tjerali su nas da "odvežemo konja", radimo oko štale i nahranimo tog konja. U mojoj grupi, ipak nije niko ubijen. Neprekidno su držali noževe, prelazeći po oštrici prstima da vidimo kako su oštri. Krenuli smo dalje kamionom putem AVNOJ-a, znali smo da idemo u Orašac. Već na ulazu u zaseok Čukove, vidjeli smo u grabi tijelo mrtvog čovjeka, a i oni su nam ga pokazivali i rekli da je to "zelena beretka", a bio je mladić 25 - 26 godina L. M., ubijen metkom. Stigli smo u Orašac i stali pred školom. Škola je bila puna žena, djece i staraca, i nas su iskricali. Malo poslije desilo se novo ubojstvo. Ubili su starca K. O. od 70 i više godina, zato što je provirio kroz prozor. Nas zatvorenike su odvojili u jednu učionu. Tu su nas odvezali, posjedali smo na gol pod, ali dali su nam ručak i to naše majke i sestre. Tu su nas ispitivali. Bio sam jedan od najocrnjenijih jer sam član SDA. Mislili su da posjedujem podatke. Tu je bio iz Bosanskog Petrovca

stražar koji me je ocrnio da sam organizirao oružanu pobunu. Sve su nas ispitivali. Dozvolili su da donesemo ćebad. Oko 24 sata došao je autobus pred školu, tu su nas povezali i smjestili u autobus. Krenuli smo u nepoznatom pravcu. Ipak smo znali da idemo prema Bosanskom Petrovcu.

Pred Bosanskim Petrovcem skrenuli smo prema Drvaru, u kojem je napravljena pauza od jednog sata, a zatim smo došli u nama nepoznato selo. Kasnije smo saznali da je to Prekaja. Tu su nas smjestili u prostoriju bez svjetla i prozora. Do nas je bila prostorija koja je imala razbijene prozore sa rešetkama. Dovedli su dva vojnika koji su čini mi se služili vojsku u Beogradu, a koji su isprebijani dovedeni od strane vojne policije iz Ripča. U Prekaji nastaju muke, ispitivanja. Straža je iz mračne prostorije vodila jednog te istog. Pitanja kao i ranije. Stražari nas nisu tukli prva dva, tri dana, ali uslovi u kojima smo bili, bili su grozni. Prebacili su nas u svijetlu prostoriju gdje je bilo puno prosutog mišjeg otrova i miševa. Ovdje smo imali samo za piće 1 kantu dnevno, a 18 dana se tu nismo prali. WC nismo imali, a put do njega je težak, ako smo morali ići tada smo morali moliti, očistiti se nismo mogli. Civila smo se više plašili. Dolazili su i psihički nas maltretirali. Najčešća hrana je bio grah, a znali smo dobiti i večeru. Nakon tri, četiri dana odlaze 3 grupe od 15-ak ljudi ukupno, ne znam kuda. Pretpostavljalo se na razmjenju. Došla je TV. Bili su ljubazni. Tri čovjeka. Jedan me je ispitivao, a jedan je bio ili major ili pukovnik. Ja sam trebao govoriti što sam htio, vezali su me pitanjima. Nakon TV počelo je vrijeđanje, zastrašivanje i tučnja-va. Iz Prekaje su nas grubo vezavši ruke na leđima špagom potrpali u 2 pincgauera i krenuli. Jedan stražar je rekao da idemo ubrzo na razmjenju ali idemo prvo u selo Kozline kod Bosanskog Petrovca, gdje je bio privremeni logor. Međutim to je bilo Kozila kod Petrovca. To nas je uplašilo jer su tu za vrijeme rata navodno u šumama pobili puno Talijana (II. svjetski rat). Tu su bile barake od iverice duboko u šumi, sa numeriranim sobama, od 1 do 6. Bile su česme sa vodom i kupatila koja nisu radila. Prvo smo bili dovedeni nas 18 iz Kulen Vakufa i Orašca. Prozori su bili zakovani das-kama, nema svjetla. Ležali smo bočno jer nije bilo prostora ni za stajanje. Koman-dant se zvao neki K., njegov zamjenik M. Z. sa Prkosa (nisam siguran), visok, crn, bradat. On je radio zlodjela. Ušao je u sobu i odmah nam "očitao": kada starješina ulazi odmah leći potrbuške i ruke na leđima, a ako je neko stajao isto. Za nas 18 bilo je 2 do 2,1/2 kruha dnevno. Ostala hrana, prokisao pasulj. Mlaka voda mjesto čaja. U sobi je bila jedna kanta za WC po noći. Drugi dan su došli u ostale sobe Petrovčani. Naša soba bila je br. 2. Nakon par dana mira, druge sedmice dolazi smjena. Tu noć se čuje glas: "Soba br. 1", a onda počinje prozivanje, jedan po jedan. Najviše su tukli... Obično su tukli od 1 do 2 po noći. Čuli su se krici, udarci kundakom. Kad čovjeka isprebijaju, bace ga u konjsko korito. Užasno su tukli. Nije bilo mjesta gdje tijelo nije

bilo crno. To je bilo stravično. F. F. nabili su u sanduk za drva a tada skakali po njemu sa stola i udarali ga po spolnim organima. Kad to rade ljudima, ljudi su morali dok ih tuku da hodaju četveronoške i da laju. Puškomitraljez je čuvao baraku a oko je bila bodljikava žica. Bilo je iz Sanice i Ključa djece od 15 - 16 godina. Bilo je i staraca.

U Bosanskom Petrovcu, prije nego smo otišli iz Kozila, bio je S. D. Da bi dokazali "finoću" doveli su ga sa još jednim mladićem u bolnicu. Nakon bolnice smješteni su u kuću. Nailazi neki "R." i ulazi u kuću. Prvo je tražio njemačke marke. Vlasnik kuće je pobjegao, a ovu dvojicu su jadne našli. D. su naklali s jedne strane pa onda s druge strane, a na kraju su ga preklali. Sve to je gledao A. koji je živ i negdje u zbjegu. To mi je rekao pekar. To je snimljeno, ali materijal je zajedno sa svim podacima pokopan sa tijelima u Bosanskom Petrovcu, na mezarluku (groblju). Petrovčane su prve povezali i odveli, ali nismo znali gdje. Nakon 2 - 3 dana i mi smo odvedeni, svi smo se našli u Kamenici. To je bila škola, stara i dotrajala. Zatvorili su nas 40 u jednu prostoriju. Bili su u početku mirni. Bilo je i vode i WC. Dozvolili su nam i kupanje. Imao sam 91 kg, a sad 62 kg. U Kamenici smo bili oko 3 mjeseca i nešto.

Čujemo informacije da su mještani Srbi nas prokazivali i to sela: Rajlovci, Palući i nešto dalje Martin Brod, a naravno i pljačkali. Predsjednik SDA je T. A. koji je izbjegao. U Kamenici su prozivali, tukli, imao sam sreću, mene nisu, ali sam gledao. Kada su dolazili sa ratišta iz Bihaća, a naročito kada je jedan dan bilo 17 sahrana njihovih "vojnika" među kojima dva Drvarčanina, došao je vojni "pincgauer", otvoriše se vrata i udoše dvojica, zgrabiše prvog za nogu i onda počеше da tuku s čim su stigli, a prije toga su, a i u toku, vikali i psovali. Tad sam i ja dobio batine i udarce u glavu. Bio je i stražar na kojem se po njegovom ponašanju vidjelo da se stidi. Prvi puta, a po dolasku Međunarodnog crvenog križa, smo registrirani, a to nas je spasilo. Tada su došli ponovo i pregledali sve uvjete našeg smještaja. Svi smo imali tretman ratnih vojnih zarobljenika iako smo svi bili civili.

Konačno su omogućili i prve posjete, ali sada počinje pakao za Bosanski Petrovac. Njihova politika "da ne žele iseljavanje". Vršili su represalije, a naročito ubistva, a što smo mi saznavali. Sve muslimansko je uništeno. U Kulen Vakufu je srušena džamija koja je proglašena kulturnim spomenikom. U Bosanskom Petrovcu, primjera radi, "R." je ubio obitelj Š. B. i to sina, kćerku i ženu. Iz škole u kojoj sam radio, otišla su dva čovjeka koji su ubili nastavnika općetehničkog obrazovanja u školi u Drvaru. Čuli smo da ga je ubio upravnik zatvora iz Kamenice (...) i jedan mladić kojeg su zvali N. star oko 20 godina.

U Karlovcu, 6. studenog 1992.

- milj1

DATUM ROĐENJA: 1958.
PREBIVALIŠTE: Bosanski Brod
NACIONALNOST: Musliman

U Liješću, mjestu zločina, većinsko pučanstvo čine Srbi. Novi Poloj je naselje s desetak hrvatskih i jednom muslimanskom kućom, ostale su srpske. U trenutku zločina bio sam kod kuće, gdje su me uhitili i odveli u Liješće. Imena izvršitelja su mi nepoznata (...) Stanovništvo je maltretirano na razne načine: pucanje po kućama, postavljanje barikada, itd. SDS je vladajuća stranka u mjestu (...). Pomjeranje položaja, a samim tim i zauzimanje hrvatskih kuća, potom slijedi zločin, ubijen je P. K. Vođene su borbe, to je bila linija razgraničenja, četnici (Beli Orlovi, Vukovci) i domaće srpsko življe nalazili su se na jednoj strani, a branitelji na drugoj. Prijetnja pucnjevima, paljenjem kuća, domaće stanovništvo je primorano napustiti mjesto. Dana 29. travnja sam odveden u Liješće, dotad sam se nalazio u kućnom pritvoru. U zatvoru u Liješću sam zatekao dvojicu Hrvata, A. S. (69 god.) iz Zborišta i A. A. (40 god.) iz Grka, dvojicu Muslimana, R. V. (64 god.) iz Bosanskog Broda i A. D. (60 god.). To su četiri čovjeka čije sam stradanje vidio. Čini mi se da bih bio iste sudbine da zlikovcima nije ponestalo metaka. Počinitelja ne znam po imenu, ali bih ga prepoznao. M. R. je zločinca oslovio sa: "Sine, nisi to trebao učiniti, ti su ljudi bili za razmjenu." Dana 1. svibnja mrtav je vozilom "Golf" dovezen A. D. Liješčani su ga dovezli masakriranog. Agresor je jednako progonio Hrvate i Muslimane. Odnos Hrvata i Muslimana je tada bio jako dobar. Domaći srpski živalj je podržavao agresora i njegovu politiku. Tvrdim da je tako zbog toga što su se u mjestu pojavljivali "domaći" četnici. (...)

U Zagrebu, 7. studenog, 1992.

- and87

GODINA ROĐENJA: 1922.
PREBIVALIŠTE: Obljaj, općina Bosansko Grahovo
NACIONALNOST: Hrvat

Stanovao sam u blizini Keraterma. To je bilo blizu moje kuće na oko 150 m. Vidio očima nisam ništa jer se nisam smio mrdnuti ispred kuće. Rečeno nam je da ne smjemo izići iz dvorišta. To je bilo tako, koliko pametan čovjek ne može zamisliti zla koja su tu rađena. U Keratermu se radio vatrostalni materijal za Zenicu. Po me-

ni, oni su ljude počeli dovoditi nakon 10 dana preuzimanja vlasti. Čuo se jauk, plač, strojnice, pucanje preko noći. Nema zla koje 'nunde' nije rađeno. (...) To je bio jauk i po danu i po noći. To je bilo da Bog sačuva! (...) To je takvo zlo, Bože sačuvaj! Ja sam čovjek star ali preživio sam Drugi svjetski rat. To nije bio rat, to nije bilo ništa, a ovo sad... To je kovnica bila davnog njihovog zla protiv Hrvata, Hrvatske, katoličke vjere, to su te stvari, mi smo bili naivni i nismo znali o tome ništa. Oni su znali sve, a mi smo bili toliko... (...) Kad sam išao iz Prijedora, išli smo preko Dvora. Mi smo pošli iz Prijedora 2.10.1992. oko 14:00 poslije podne. UNPROFOR nas doček'o na mostu, pošto sam ja imao tu ulaznu vizu, koji smo mi prešli. Šest dana smo bili u Dvoru na Uni. Zašto? To ja ne znam.

Jednom smo pošli poslije podne i kad smo pošli sa sinom sam bio u autu. Bacio se kamen koji vidiš u ruci, 8.10. piše na njemu. Razbilo je na vratima staklo i sav sam ja bio u staklu, lice i ostalo i taj kamen držim za uspomenu. To su bacili u Dvoru na Uni. Đake su skupili kad smo mi pošli sa UNPROFOR-om. Šest dana smo bili stacionirani na nekoj cesti. To su bili Danci. Da nije bilo Danaca mi bi bili pobijeni. Oni su dolazili okolo, a Danci su čuvali straže. Pošli smo i došli, svjetla nisam vidio dok nismo došli u Karlovac. Onda smo skroz išli za Varaždin. To je toga bilo 8. navečer. Tek iz Varaždina vratio se moj sin s autom, ja sa vlakom i došli ovdje u Sisak. Taj kamen, to mi je uspomena od hajduka kad su me gađali.

U Sisku, 29. kolovoz 1994.

- jad9

PREBIVALIŠTE: Foča
NACIONALNOST: Muslimanka

Pet godina sam bila podstanar kod Lj. R., u njegovoj kući u Miljevini, općina Foča. Živjeli smo u slozi, skoro kao brat i sestra. Nikad nismo imali nikakvih nesuglasica. Nije bilo problema ni zbog toga što je on Srbin, a ja Muslimanka. Onda je moj muž dobio posao u šumarskom poduzeću "Zelengora". Preselili smo se u Jeleč, gdje smo opet bili podstanari. To je bilo prije četiri godine. Kad su počeli problemi i puškaranja na našem području, narod je počeo odlaziti u šume, a preko noći bi dolazili kućama da nešto skuhaju. Ja nisam pobjegla, nego sam se samo preselila u svekrvinu kuću. Ona je bila uz sam rub šume. Tako sam se mogla brzo skloniti u šumu ako vidim da četnici nailaze.

Tog dana sam bila u voćnjaku i nisam vidjela da dolaze R. Lj., M. A.- C. i još jedan kojem ne znam ime. R. je još izdaleka razdragano povikao: "Jao, M.!", tako da se čulo na vrh sela. Zato sam se malo oslobodila jer mi se učinilo da mu je drago što me vidi. Sjeli smo, ponudio me je cigarama, upitao kako sam i sl. Upitao me je gdje je O. Rekla sam da je on još ranije nekud pobjegao, kad su ono oni zapucali, i da se još nije vratio. Tad me je upitao da li je O. imao oružja. Rekla sam da nije. Rekao mi je da spremim svoju kćerku koja je u prvom razredu osnovne škole da ga potraži i kaže mu da dođe jer imaju o nečem popričati. Kad je mala otišla, upitao me A. čime hranim ustaše. Rekoh mu da nemam kruha ni za sebe i svoju djecu, a kamoli za ustaše. Rekoh: "Evo R., neka vam on kaže, on me zna." R. je rekao da mi je ranije sve vjerovao, ali da mi sad ništa ne vjeruje.

U međuvremenu je kćerka našla O., ali ju je on nagovorio da se vrati i da kaže da ga nije našla. Za to vrijeme su se R. i ostali digli da idu sa mnom da nađemo O., jer nisu više htjeli čekati. Na putu smo sreli kćerku, pa smo se vratili u kuću. Kad smo ušli, unutra je bilo 10-15 četnika. Oni su mi psovali ustašku majku, prijetili da će me živu s djecom zapaliti u kući. Jedan me uzeo za ruke i onda šutao s noge na nogu, kao nogometnu loptu. Pitao me gdje je O. i gdje nam je oružje. Onda su me trojica kojima ne znam imena odveli u šumu Osoja. Tu su me tukli. Rekli su mi da se skinem. Ja nisam htjela, pa su me opet tukli. Onda su me bacili na tle, dvojica su čuvala stražu, a jedan me je silovao. Onda su me odvukli natrag kući i posjeli na stolicu. Od straha sam bila ukočena. Rekli su da ne smijem nikom reći ni da sam ih vidjela, a kamoli što se dogodilo. Ako kažem, oni će se vratiti, pronaći me i zaklati. Još su mi rekli da se ne smijem maknuti sa stolice dok oni ne izađu iz sela. Tada su otišli.

Sutradan je došla D. M., komšinica, da me obiđe. Sve sam joj ispričala, onda sam s djecom pobjegla iz sela. Bili smo na Zelengori i Treskavici, a odatle smo otišli na Igman. S Igmana sam prebačena u Zenicu. Usput, u Tarčinu sam otišla ginekologu i on je ustanovio da sam trudna. Prebacio me je u Konjic gdje sam zahtijevala da izvršim abortus, ali mi je S. J. rekao da oni to ne rade, i da je za to neophodna veća i bolje opremljena ustanova. Tako sam stigla u Zenicu. Tu su također odbili da mi naprave taj zahvat i sad ne znam što ću. Znam samo da ja neću roditi četnika jer ću ili napraviti taj abortus ili ću se ubiti. Oni četnici su imali na sebi zelene uniforme od JNA, a na glavama bijele trake. Ja ih ne znam, ali ih zna R. Lj. (...)

U Zenici, 27. kolovoza, 1992.

- jad8

GODINA ROĐENJA: 1975.

PREBIVALIŠTE: Teslić

NACIONALNOST: Muslimanka

Živjela sam u selu Kalošević kraj Teslića. Majka mi ima 38 godina, a otac 40 godina. Imam brata (20 godina) i sestru (7 godina). ... Ne sjećam se datuma ... u sumrak su došli vojnici u naše selo. Došli su kamionima Jugoslavenske federalne armije, pokrivenim ceradom. Vojnici su govorili srpski. Kod kuće smo bile majka, sestra i ja. Otac i brat su već bili na frontu. Istjerali su nas iz kuće i morali smo se popeti na kamion. Vidjela sam kako su ubili troje staraca, dvije žene i jednog muškarca, koji su odbili poći s vojnicima. Ne znam koliko je kamiona bilo niti koliko je mještana odvedeno. Naše selo ima oko 600 kuća, i muslimanskih i srpskih i hrvatskih. Muškaraca taj dan većinom nije bilo, u selu su se nalazili pretežno žene, djeca i starci. Vidjela sam i kako su odveli nekoliko srpskih obitelji koje ih nisu htjele slušati. Ne znam kamo su nas odveli, znam samo da je bilo zapadno od kuće, kroz Teslić i dalje od njega. Ne znam koliko je vožnja trajala, znam da smo skrenuli s glavnog puta prema šumi i u njoj se zaustavili. Tamo su me razdvojili od majke i sestre i smjestili s još dvanaest djevojaka u jednu veliku sobu koja je imala i nužnik. Zgrade su izgledale nove, izgrađene od cigle. Nisu mi izgledale kao nekakva skladišta ili stare zgrade. Nismo izlazile iz sobe, a sobu su čuvali stražari.

Bilo nas je dvanaest u sobi. Ne znam im svima imena, poznavala sam samo pet djevojaka iz svojeg sela: Ž. (12 godina), M. (17 godina), M. (mlađa od 17 godina), A. (mlađa od 17 godina) i još jedna M. (24 godine). Vojnici su svakodnevno dolazili u sobu i silovali nas. Silovanja su bila svakodnevna, a silovane su sve djevojke. Govorili su nam da hoće da imamo srpsku djecu. Neki su govorili i da to moraju raditi. Bilo je Srba koji su govorili ekavicom, a bilo je i domaćih Srba. Nas dvanaest je uspjelo pobjeći negdje u julu, kad se jedan naš susjed, Srbin, preobukao u uniformu JNA i uspio nas, s dvojicom prijatelja iz Hrvatskog vijeća obrane (HVO), na neki način pustiti iz sobe. Pobjegle smo i četiri dana pješice išle do Gradačca. Putem nismo susrele srpske vojnike, samo HVO. Vojnici HVO-a su nam davali hranu, a iz Gradačca su nas automobilima dovezli u Zagreb, pred džamiju. Mene je moja rođaka koja živi u Zagrebu tamo pronašla i dovela u bolnicu gdje se i sad nalazim. Trudna sam i uskoro trebam roditi. Od majke i sestre primila sam pismo iz Splita u kojem mi govore kako su i one iz logora otišle tamo i da su smještene u nekoj gimnastičkoj dvorani. Za oca i brata isto tako nemam nikakvih podataka. Djevojke koje su sa mnom bile u istoj sobi u logoru više nisam vidjela i ne znam gdje se nalaze.

U Zagrebu, 14. rujna, 1992.

- jad18

GODINA ROĐENJA: 1953.

PREBIVALIŠTE: Brčko

NACIONALNOST: Musliman

Kad se Hrvatska bombardirala mi smo gledali sarajevski program i slušali 'Meraklije'. Tad nas je naše rukovodstvo ubjeđivalo da neće biti rata - za rat je potrebno dvoje, a oni su sami. Tada je bio početak. Početak je bio kada su u mom Brčkom, 100 m od moje kuće kopali rovove. Ja sam 100 m zračne linije udaljen od garnizona (možda ni toliko) i gledao sam kako miniraju. Pitao sam komšiju koji je vojno lice - zašto? Kaže: Ako ustaše uđu da se možemo braniti. To je bilo iz početka. To je bila 1992. godina. I ta naša naivnost, moja i moje familije. U ovom slučaju može biti moje lično svjedočenje i doživljavanje početaka. I kada smo gledali ukopane tenkove oko Brčkog, a nismo znali zašto. Gledali smo sarajevske vijesti i vidjeli kako ta prokleta armija ukopava tenkove na Trebeviću, a kad pitaju generale: pa zašto? - oni kažu da vojska vježba! Pa zašto baš vježba na Trebeviću kad nikada nije? 50 godina, 45 koliko je postojala nikada nije tamo vježbala? A on kaže u TV Dnevniku: Pa stvar je vojske gdje će vježbati. Tu su bili počeci.

Okolo Brčkog borbe su počele zvanično - 1., 2. maja 1992. Pamtim jer 1. maja mostovi su otišli u zrak, u 5 sati ujutro. Pošto je u Hrvatskoj tada još bio policijski sat - do 5 sati ujutro nije se moglo preći preko Savskog mosta. Vojska je došla. Ispred mosta je bilo jedno utvđenje koje su držali policajci. Vojska je došla nešto prije 5 sati ujurto i zarobila tih 10 policajaca i postavila izuzetno jak eksploziv na Brčanski most. Narod koji je čekao da pređe, koji je bježao u Hrvatsku, što iz Zvornika, što iz Bijeljine, što iz Brčkog - vojska im je rekla: možete ići. Dakle, 15-tak minuta prije 5 sati, jer tek u 5 sati mogli su ući u Hrvatsku. Kad je većina tog naroda bila na mostu - most je dignut u zrak! Između dva lučka stuba. Ne zna se nit' će se ikada znati koliko je tu poginulo. Kod mene u kući su svi prozori bili porazbijani. Cijelo Brčko je bilo porazbijano - prozori, vrata su bila izvaljena. Negdje oko 7 sati ujutro ja sam sa svojim susjedima otišao pred most da vidim šta je bilo. Okolo sam vidio trupla, vidio sam ruke, vidio sam glave - bilo je stravično, stravično, stravično. Tog istog jutra, možda u 15-tak minuta razlike otišao je i drugi brčanski most u zrak - most koji je povezivao Bosnu sa Hrvatskom. To je bio željeznički most. U svoj toj tragediji mi smo ostali kod kuće. Još se moglo taj dan izići iz Brčkog. Mi smo uzeli brašna i šećera da imamo. Jer zašto će nas netko dirati? Politički smo neutralni. Ja kao poslovan čovjek nisam glasao za nacionalne stranke, čak sam se na posljednjem popisu izjasnio

kao Eskim! Dakle, nešto nadnacionalno. Jer u mojim odnosima još uvijek je tada bilo velikog duha jugoslavenstva. Kada sam vidio šta je na mostu, kupio sam u jedinoj prodavnici koja je radila, vratio sam se kući. Vidio sam da iz susjedne zgrade bježe ljudi. Ja sam se opet pitao ZAŠTO? Nisu imali oružja! Kažu: Neka. Nek' ne zaostajem za svojim. Od 40 obitelji u zgradi nas je ostalo 5. Pet naivnih obitelji! Taj dan se nije ništa značajno dešavalo - legli smo odmah u krevete i spavali, sve je bilo tiho, isuviše tiho - tišina koja je ubijala. Bilo nas je strah - toliko je bilo tiho, sve je bilo zamračeno. Sutradan ujutro nas je probudila pucnjava. Pobjegli smo odmah u podrum - svih pet obitelji.

Među tim obiteljima bio je L. B. Pokojna majka mu je Hrvatica, a otac mu je Srbin, žena S. - Muslimanka. Bile su tri muslimanske porodice i jedna hrvatska. Kad je pucnjava malo prestala, vratili smo se u svoje stanove i ja sam otišao kod kolege H. sa tim L. B., da pogledam šta se okolo dešava. Tada sam vidio da je u tu našu ulicu i ispred garnizona došlo 11 autobusa bijeljinske registracije - prevozno preduzeće iz Bijeljine, ne znam točno kako se zove, ali je bijeljinska registracija, znam to dobro. Malo su ušli u našu ulicu, a nešto ih je otišlo pred garnizon. Iz svakog od tih 11 autobusa izišlo je od 3 do 5 ljudi u početku, u uniformama, sa šubarama, sa kokardama i dobro naoružani. Sjećam se kako L. kaže: Majku im, ovo su pravi četnici! Pobiće nas! Tada sam prvi put osjetio strah. Ti četnici koji su izišli iz autobusa postrojili su se i formirali jednu kolonu i ušli u brčanski garnizon. Tu ih je tadašnja JNA svečano dočekala uz salutiranje, pozdrave i ljubljenje po 3 puta. Ostali u autobusima bili su civili. Svi su nosili makar po jednu pušku, odnosno automat. Bili su naoružani, ali svi su bili u civilu. Ispred autobusa išao je kombi sa velikim i jakim razglasom. Na kombiju je bila crna zastava sa lobanjom i pisalo je 'smrt balijama, smrt ustašama'. Puštali su 'Marš na Drinu' i Arkanovu himnu koju ću ja nakon dva - tri dana morati da učim u logoru. Poslije jedno sat vremena počela je stravična pucnjava i mi smo svi opet pobjegli u podrum. Trčali su oko naše zgrade: gdje su ustaše? gdje su muslimani? Bilo je bjesomučno pucanje. Samo pucanje - neorganizirano - nitko na njih ne puca, oni pucaju, oni straše, oni jednostavno pucaju. Došli smo bili u podrum naše zgrade koji je ustvari bio kotlovnica i skladište za uglj. Mogli smo vidjeti šta se dešava - onaj ko je hrabriji mogao je proviriti i vidjeti šta se dešava. Vidio sam kad su, da li ose ili zolja, i kada su gađali vodotoranj koji je možda 50-tak m zračne linije od moje zgrade. Ovaj njihov što je gađao smije se, a ovaj jedan bradati kolega ga pita: pa, dobro, zašto vodotoranj? Kaže: možda je snajperista na vodotornju! Tek toliko da se puca i da se uništava. Tada smo osjetili da netko ide uz stepenice (...). Vojska je ušla u našu zgradu. (...) Kasnije smo čuli da su postavljeni uređaji za navođenje. U vojnu tehniku se slabo razumijem jer armiju nisam služio iz zdravstvenih razloga. I postavili su gore

snajperiste koji su pucali na svakoga koji je pokušao da iziđe, osim na Srbe koji su svi u dogovoru nosili trake.

U podrumu smo bili dva dana. Ja sam živio sa ocem, sestrom i njenim djetetom od dvije godine. Zet je bio kod svoje kuće tada kad je to počelo. Drugog dana predveče sa vojskom je došao moj susjed kirurg, koji je stanovao na istom katu kao i ja i moja obitelj i imao isto tako kćerku od dvije godine. On je zarobio nas pet familija koji smo bili u zgradi uz psovke i prijetnje izveo nas je iz podruma i dok nas je izvodio dao nam je minut vremena da iziđemo. Dok su nas izvodili, njegova supruga koja je na prvom katu, otvorila je vrata i na klaviru svirala „Za Elizu“. Svirala je, a mi smo išli, a naše dijete je strašno plakalo. Mi smo imali pripremljen jedino mali torbak. M. je spremila dječije pelene, nešto malo hrane gdje je na svu sreću stavila naše pasoše i nešto malo dokumenata - naše lične karte. Ja sam sa sobom imao torbačić koji je i sada sa mnom ovdje u Zagrebu. U njemu sam imao dosta novaca (...). Imao sam još neka dokumenta. Odveli su nas u garnizon. Uveli su nas u jednu salu - kino-salu, sala za konferencije. Tu je već bilo dosta svijeta. Dovožili su svijet sa svih strana, ili u zbjegovima kupili ljude iz podruma i tako tu dovodili. Tu sam prvi put vidio 'bijeले orlove' osim ono kad su dolazili iz Bijeljine autobusima. Tu sam prvi put vidio armiju za koju smo mi učili da je oslobodilačka, dakle još uvijek u onim uniformama koje su bile zvanične, vidio sam ih sa ljudima koji su u četničkim uniformama. Tu sam prvi puta vidio i Arkanove uniforme. Teško je reći koliko je nas bilo u toj sali jer su cijelo veče dovodili ljude. Nama je bilo najvažnije umiriti dijete - da dijete zaspi nekako na podu. Mi nismo spavali, tu veče nije se moglo spavati jer se pucalo cijelo veče povremeno.

Ujutro, kad je svanulo i kad je sala već bila puna i kad su već i u druge sale i druge prostorije dovodili ljude, a kasnije ću shvatiti zašto, onda su rekli: ima li Srba tu među vama? Bilo ih je. Srbi - iziđite vani! Srpske žene mogu tu ostati s nama, mogu pomagati da gule krompir, muškarci moraju uzeti oružje. Moj komšija L. B., kojeg sam maloprije spomenuo, ostao je sa nama jer on je bio Srbin-Hrvat, žena mu Muslimanka. On je Jugoslaven još uvijek u tom trenutku, sa svojim sinom D. On kaže: ja ostajem sa svojim susjedima. I on ostaje. Kada su Srbi izašli, rekli su: žene i djeca napolje, te, muškarci preko 65 godina. Ja sam se tu morao rastati sa svojom sestrom (...) i sestrinim djetetom. To je bilo strašno - plač - ne zna se zašto se rastajemo, šta će biti s nama! Ja sam samo sestri rekao: čuvaj dijete, ako me mobiliziraju - ja ću sebe odmah raniti, snaći ću se nekako - uvijek samo imao sreće u životu, izići ću živ. Zakleo sam se da ćemo se vidjeti uskoro. I stariji muškarci su izašli. I moj otac koji ima 70 godina je izišao, ali su ga vratili. Vratili su sve muškarce opet u salu. Došao je

tatin poznanik. Dao je glavom znak mom ocu. Moj otac je došao i rekao: spasi mog sina! On je rekao: tebe mogu, ulazi! Moj otac je rekao da neće ići. Ugurali su mog oca u autobus gdje je bila i moja sestra. Uguralo ga je između sjedala i između žena i tako je moj otac ostao živ. Mi koji smo ostali u sali čekali smo i nismo znali šta će biti. Tada je došao (prezimana se ne sjećam), bivši vozač mog oca i zovnuo me i kaže: Bježi odavde! Kažem: Gdje ću bježati - na svakih 20 - 30 m su ukopani mitraljezi armije oko garnizona? Kaže: Zapamti - preživjet ćeš prije mitraljeze, nego ovo što vas slijedi! I on se izmakao jer nije smio s nama da priča. Bio je u vojnoj uniformi. Tada su došli ljudi sa orlovima i pitali nas da li je itko spreman da da život za srpsku državu. Nismo tada znali šta to znači. Svi smo šutjeli. Kaže: pa, zar nikog nema ko će dati život za srpsku državu? Kaže: VODITE IH! Taj L. B. (opet se vraćam na njega) pita gdje idu. Kaže: vidjeće oni gdje idu. Kaže L.: daj onda i meni i mom sinu pušku! I L. nas napušta, kaže: komšije, oprostite, moram, moram spasiti sina.

Doveli su autobuse. Bilo je 7 autobusa ispred sale. Kada su nas tiskali u autobuse vidio sam da pred prvim autobusom stoji moj razrednik, razredni starješina, moj profesor M. M. Sad je jedan od glavnih u srpskoj vojsci - nedavno sam ga vidio na TV. Stoji moj susjed, žena mu muslimanka. A 3 - 4 dana prije ja sam njega pitao hoćemo li jagnje okrenuti u mojoj vikendici ili u vikendici dr. koji će nas zarobiti! Ja sam očima tražio pomoć, a Lj. se smije! I stoji tu B. M., jedan od vodećih ljudi u zloglasnom SDS-u. Tiskali su nas u autobuse. Kasnije sam saznao da nas je u mom autobusu bilo 96. Sedam autobusa - oko stotinjak ljudi u svakom autobusu je bilo - bilo je dakle sve skupa oko 650, 700 ljudi. (...) Ja sam bio u zadnjem autobusu, jer ovaj S. je još jednom došao da me proba izvući - da mi nešto kaže kao uz psovke da bi mi mogao uopće govoriti jer nije smio mnogo govoriti. Rekao mi je: ne idi u autobuse, bježi! Nas su trpali, udarali kundacima, trpali su nas u autobuse. Odveli su nas u brčansko selo, preduzeće, odnosno bescarinska zona - ne znam točno što je to. Kada su autobusi bili parkirani izišli su vojnici koji su nas pratili (bilo je vojnika, bijelih orlova). Izišli su na dogovor jer je pred tom zgradom, pred tim hangarima bilo vojske. Pred naš autobus došao je jedan sa velikim nožen - nikada u životu nisam vidio toliki nož, mesarski nož! Držao je nož u svojoj ruci: a, kaže, evo novih balija! Evo novih ustaša! Stravično, jer okolo je svugdje bilo puno krvi. Ja sam gledao iz svog autobusa kako vuku ljude. Mrtve. Leševe! I iza njih ostaje krvav trag! Kako ih izvlače iz te hale, a mi ne znamo što je. Samo smo u strahu i ne smijemo progovoriti. Taj s nožm reče: ovdje za sad nema mjesta, kaže, puno je, pune su sale, vodi ih dalje! Gdje? Kaže: vodi ih u 'Partizan'. Kaže ovaj: jedna je tura već jučer bila u Partizanu, kaže, pa oni su svi smaknuti! Dobro se sjećam da je to rekao - kaže: pa oni su svi smaknuti. Kaže - s njima smo obavili ono što smo trebali i to je gotovo. Odveli su nas u Partizan, u fi-

skulturnu salu, praktično u centru grada, kod hotela Galeb. Izveli su nas iz autobusa i tada su nas prebrojali. Zato se sjećam broja. Bilo nas je 96. Odmah su tražili određena prezimena jer su imali spiskove. Poslije sam saznao da su imali spiskove za sve: od spiskova o imovinskom stanju do spiskova tko je bio aktivan sportaš, tko je bio u nekoj streljačkoj družini itd. Tražili su R. jer se naš predsjednik općine i čelnik SDA prezivao R. Tražili su i neka pravoslavna imena - tražili su i Srbe koji su bili na referendumu za neovisnost Bosne. Normalno - i hrvatska imena su tražili. Kada su nas uvodili u salu, okolo je bilo skroz zgrušane krvi. To su bile lokve. Strašno! To su bile bare krvi, to je krv gdje je još radilo, gdje su mjehurići.

Osim krvi bilo je i 18 leševa. Kaže: eno pogledajte - eno 18. Kaže - eno ona je davala ustašama znak sinoć baterijom. Kaže: tako i vas čeka ako ne budete sarađivali! Sve vas tako čeka. Tu je bilo i žena. Uglavnom su bili stariji ljudi. U srpskoj varoši - koju smo mi zvali 'srpska varoš' jer je tu bila pravoslavna crkva u blizini. 18! Al' kažem, vidljivo je bilo tragova krvi skroz okolo. Pogotovo kako su valjda vukli leševe, pa je ostajala krv iza leševa. Ali pojedina mjesta gdje su izgleda vršena ta ubojstva oko te sale, oko tog Partizana (jer su tu bile neke društvene prostorije, odnosno prostorije koje su bile društvena preduzeća ranijih namjena, tu su bile neke kancelarije) tu je bilo toliko ugrušane krvi - ja to ne mogu opisati! To su bili slojevi, to su bili ugruši krvi, ali krvi koja je još radila mjestimice! Još radila! To je bilo stravično!

Uveli su nas u salu. Svi prozori su bili porazbijani. Ostali su samo oni gornji prozori na visini od jedno 10-tak 15 metara, pošto je tu bila sala gdje je naš odbojkaški klub. Tu su imali utakmice. Dakle, ostali su čitavi samo oni prozori na visini koji su bili armirani, međutim od jakih detonacija, od rušenja mosta prije dva tri dana - sve je to bilo porazbijano. U početku - dosta uljudno - ovi što su bili s nama rekli su nam da to počistimo. Da počistimo to staklo. Bez neke posebne vike, bez nekih posebnih zastrašivanja. Bile su gomile nekih strunjača i mi smo koliko smo mogli to počistili i sjeli smo. Naredili su nam da sjednemo u jedan dio sale. Nešto ljudi je sjedjelo na podu, nešto na strunjačama, samo su nam rekli da ne smijemo prekrstiti noge, jer je to po turski. Mi smo sjedjeli sagnutih glava i tada počinje ono najstrašnije: dolazi ih jedno petnaestak u maskirnim uniformama, bez kape, bez ikakve oznake, imali su samo bijele orlove na ramenu.

U toj grupi meni nitko nije bio poznat. Onda nam se jedan predstavio - imena mu se ne sjećam, rekao je da je iz Ugljevika. Ovaj drugi je rekao da je iz Crnaljeva kod Bijeljine. 'Dobar dan.' A mi svi uglas: 'Dobar dan.' 'Majku vam vašu - nije dobar dan, nego pomoz' Bog!' A mi svi uglas: 'Pomoz' Bog.' 'A tako dakle, naučili ste!' Kako smo sjedjeli tako zađoše i počеше udarati nasumice. Idu, udaraju nogama, kundaci-

ma, što su imali pri sebi. Pitaju ovu grupu što je bila sa nama (što je u početku rekla da počistimo salu): Ko su ovi ljudi? Ovi kažu: pa iz garnizona. Ovi kažu: Ne, ne! To su snajperisti! Ovaj bradonja koji nas je pozdravio je sjedio na klupi gdje su radili te fizičke vježbe - mesar K. Imao je na ruci plastične lisice. Tada sam prvi puta vidio to. Imao je kod sebe šteku cigara. Rekli su mu: Ti nosiš cigare snajperistima! Kaže K.: Pa, ljudi moji, nemojte se zezati! Dajte rakijicu koju da popijemo, ako ima, još uvijek je praznik. Kaže: Vodite ga! Iz sale su izišli. K. su odmah, nakon nekoliko sekundi ubili kratkim rafalom. Kasnije sam ga vidio mrtvog. Već smo svi vidjeli šta nam se sprema. Onda su sa tim spiskovima tražili od nas - tko ima oružja? Nitko nema. Zašto nemate? Nemamo zato što nas nitko nije naoružao, gdje ćemo imati, kako ćemo imati? -Imate! -Nemamo! Ti, ti, ti - trojicu. Sve je bilo u znaku trice - sa tri prsta krstiti se. Trojicu su nasumice odabrali: Gdje su vam puške? -Nemamo! -Gdje vam je oružje? -Nemamo! Tukli su ih, tukli su ih pred nama toliko da su ljudi u nesvijest padali. Tukli su ih i kad leže, tukli su ih i kad su bili u nesvijesti, kad su već onesviješćeni gazili su ih nogama. Nakon 5 - 10 minuta je to prestalo, a bilo je stravično, dovuču ih do nas onako onesviještene. Tišina, tišina, samo tišina. Onda netko od njih, od tih bijelih orlova, zađe sa kutijom cigara ili sa dvije kutije i ponudi nas. Mi nismo htjeli ni da gledamo previše. Ako gledamo - zašto gledamo? Ako ne gledamo - zašto ne gledamo? Uzmemo cigaru - od koga uzimaš cigaru? 'Pa, od tebe' - 'jesam li ja za tebe TI?' 'Dobro - od VAS!' 'A ko sam ja?' on pita. 'Pa, vojnik.' 'Pa koji vojnik?' 'Pa, JNA.' 'Nisam JNA'kaže on. Pa onda pita opet ovog kome je dao cigaru: 'Pa, ko sam?' Ovaj kaže: 'Gospodin' 'I ja sam za tebe gospodin?!' 'Oprostite, niste gospodin, vi ste drug!' Udarac u glavu, jer nismo znali ni da kažemo tko su oni. Bilo što da smo rekli opet bi bilo isto. Uvijek je tako išlo jedno 15 minuta do pola sata tuče i maltretiranja i ubojstava, pa onda jedno petnaestak minuta pauze. U drugom njihovom naletu - kako ga drugačije nazvati - pitali su ima li 'ko ovdje a da je familija. Ustali su otac i sin. Kaže: Udarajte se! Tucite se! Oni su počeli da se šamaraju. Kaže: Ne valja! Zašto ne valja! Zato što nema krvi! Oni počnu jače udarati jedan drugoga. Kaže: još ne valja! Još nema krvi - ovako treba - pa, pred ocem tuku sina toliko da ovaj padne u nesvijest. Teško mi se sjećati svega toga! ... Upitaše nasumice tako jednoga: Kako se ti zoveš? Nije bio dva metra od mene. Reče ime, prezimena mu se sjećam. 'A ti si, majku li ti tvoju! Kaže: Koljite ga! Iz ove grupe petorica skočiše na njega. Poče' čovjek vrištati. Nisu ga zaklali - odsjekli su mu uši. Pred nama. Čovjek vrišti, po nama krv šišti, oni su još na njemu - oni se smiju, oni se uživljavaju. Mali pogled - jer se ne smije previše ni gledati na stranu. Mi koji smo bili okolo - naredili su nam da ližemo krv što je bila tu na parketu. Uto su došli neki sa crvenim kapama - ne znam tko su - imali su i oni neke orlove na sebi, ali nisu bili kao kod ovih 'beli'.

Sjećam se mladog Š., mladića kojem ime ne znam, dali su tada Arkanovu himnu, napisali tekst na papiru i naredili su mu da za 15 minuta nauči. Nas su tada pustili, dali nam cigare - po dvije, tri kutije, njemu su dali da uči pjesmu, himnu. Poslije 15 minuta rekli su mu da ustane. Ustao je. 'Jesi li naučio?' Kimnuo je glavom. Rekli su mu: stavi ruke iza leđa i govori. On je otvarao usta, nije bilo glasa! Ili nije mogao naučiti, ili, ili - bilo što! Njega su nakon toga tukli. Dali su i nama papire ćirilicom napisane da učimo. Morali smo tu himnu naglas čitati i govoriti - učiti pred njima. Oni su nas preslušavali.

Sljedeća tortura je bila, možda i najgora - kada je došao 'M.' - iako se tu ne zna što je najgore. Sjećam se ušao je jedan arkanovac (kasnije ću tu uniformu često gledati na slikama na televiziji - sa tri crte i sa jedne i sa druge strane obraza, maskiran, kratko ošišan u uniformi sa crnom kapićom) i rekao je ovim vojnicima koji su bili oko nas: Ide M.! Oni su svi dosta mirno stali u stranu. Shvatili su da je to netko iz vrha. 'Pomoz' Bog' - 'Pomoz' Bog' i tišina. "Ustaše i balije - raširite noge!" A mi sjedimo. Komanda slijedi dalje - još više raširite noge! Ide M. i taj jedan arkanovac iz Beograda kako je kasnije rekao - ide i svakog drugog, trećeg i udara nas po testisima. Cokulom - 'ko vrisne ili 'ko bilo kako reagira - ponovo udarac. Padali smo od bola, ali nije se smjelo vrištati. Onda je taj M. išao opet okolo do svakog - napreskok. Čučnu pored nekog, izvadio nož, ili bajonet, kako se to već zove, polako gladio po vratu i pitao: Kako se ti zoveš? Ja sam taj i taj. Šta imaš od škole? Imam to i to. Zašto će balijama škola? Zašto, kad ćemo vas sve poubijati? Nema odgovora - nitko ne zna odgovor. I do sljedećeg - opet isto ti- kako se zoveš, tako i tako, šta imaš od škole, imam fakultet - šta će ustaši škola? i naglo dva prsta u oči. Vrisak ili šta i ide dalje - do sljedećeg. Odnosno - nekad preskoči dvojicu, trojicu, a nekad do prvog sljedećeg. Ti - isto pitanje - gdje ti je oružje - nemam! Zašto nemaš - nitko mi nije dao - čupanje brkova! Čupanje brkova! ... Opet preskoči nekoga pa dođe do nekoga - ti! Gdje ti je sin? (ako je stariji čovjek) - Ne znam! Kako ne znaš! Kakav si ti otac da ne znaš gdje ti je sin? Pa, ne znam! Prst u uho! i tako dalje. Iza njega je išao taj maskirani arkanovac. Svakog ili svakog drugog - cokulom u leđa. Tu je bio A. - imao je prodavnicu povrća između Doma armije i brčanskog suda, tu mu je bila radnja. Bio je sa sinom. Sina su mu pitali gdje ti je oružje. Kaže - nemam, zašto nemaš, udarajte ga dok ne progovori! Udarali su ga, udarali, udarali, nema od toga ništa. Pao je momak. Dođe malo sebi, a ovaj ga pita: jesmo li ti slomili rebra, a ovaj više (stenjanje se čuje na kazeti): ovaj pita: gdje ti je oružje? Kaže: nemam. On mu prilazi, klekne pored njega, pa laktom. Kad sam čuo kako kosti škripe, kako čovjek ječi, a ne može da ječi! Izveli su tog A. sina u hodnik. Kasnije sam ga ja zaklanog utovarilo u hladnjaču. Oni su otišli.

Za jedno pola sata došli su neki sa bordo šeširima, a opet su imali na sebi orlove. Nasumice su izabrali trojicu. Jednog momka koji je bio sitni švercer sa devizama - sjećam mu se nadimka 'P' - njega i ovog drugog, za kojeg ne znam da li mu je rođak ili brat, strašno su tukli (taj izraz ću stalno ponavljati). Toliko su tukli da su njih boljele ruke. I znam da su kasnije uzeli zavoje i omotali zglobove na rukama. Ubili su tu trojicu sa tri metka tu u hodniku - sa tri metka zato što su se krstili sa tri prsta. Znam da su ih ubili zato što sam ih poslije ja natovario u hladnjaču. Negdje predveče' došla je jedna grupa žena, djece, staraca, ali bilo je i mlađih ljudi. Njih su smjestili u ovaj drugi dio sale dijelila nas je mreža preko koje se igrala odbojka. Prvu ženu koja je bila sa dvoje djece, ovaj bradonja koji je cijelo vrijeme bio uz nas, pitao je koje ćeš od ovo dvoje djece? Ona je šutjela. On je krenuo za ovim mlađim - žena je vrisnula. Kaže: dobro, uzeću onda ovo. To je dijete imalo možda 6-7 godina. Žena je šutjela, on je vodio dijete. Mi smo svi šutjeli i oni, četnici koji su bili tu su šutjeli, ništa se ne dešava 5 minuta, ništa se ne dešava 10 minuta, 15 minuta, mi svi šutima, a ta mukla tišina. Poslije jedno pola sata dolazi on sa tim djetetom. Dijete je obukao od glave do pete u najbolje što su našli jer robna kuća je 20-tak metara od nas. Kaže: vidite li sada 'ko su četnici, kakvi su četnici? Vidite li da oni pomažu narodu? I tako dalje.

Tu je bio sa mnom E.S. Pitali su ga šta je on. Rekao je da je Jugoslaven. Kaže - počemu Jugoslaven? Kaže on: pa majka mi je Muslimanka, a otac Rus. 'Jebem ti to tvoje jugoslavenstvo! Batinanje! Donijeli su nam kekxa i podijelili. Imali su pauzu. I mi smo imali pauzu. Šetali su se između nas - povremeno udare cokulom. Mi smo samo sjedili. Onda je počeo razgovor. Došao je jedan - major iz Brčkog. Njega poznajem. Ne znam mu prezime. On je major iz Brčkog koji je odveo S. E., S. - ne znam što je s njima uradio da li ih je ubio ili pustio. Samo znam da ih je odveo. Oni su s majorom razgovarali tu pred nama. Ovaj jedan je rekao da će ovu grupu (rukom je pokazao na nas) odvesti ili ovdje napolje ili na Savu, ne zna. Major kaže: Na Savu! Kaže: Bolje dole. Odmah ih pobacajte dolje u Savu. I ljude sad vodi - poslije toga. Čuli smo vrisku. Čuli smo pucnjavu. Ne znam što je bilo s njima, ali se može pretpostaviti jer ne vrišti se tako - iz radosti.

Tu je došao u jednom trenutku Brčak, zvani T. Žena mu je Muslimanka, otac joj je mesar. Pitao je, je li 'ko spreman da da život za srpsku državu. Šutjeli smo. Pitao je neke među nama: Šta ćeš ti ovdje? Nismo znali odgovoriti. Ti, ti, ti, ti - osam Roma je tu našao - ja sam ih kasnije utovario kao leševe - osam Roma je tu taj ubio ispred te sale gdje smo mi bili. To je bilo već kasno u noć. Pucnjave u gradu nije bilo toliko. Mi smo sjedili, ostali su tu stražari oko nas. Ovaj jedan na drugom dijelu te sale je rekao da dvojica po dvojica možemo odlaziti u WC. Kada sam ja krenuo, sa mnom je

krenuo još neki čovjek - ne znam tko. Dok smo vršili nuždu tamo rekao mi je: Da mi je ubiti ovoga s puškom! Hajmo se spasiti! Taj koji je išao iza nas s puškom na 3-4 m, dok smo mi vršili malu nuždu, taj koji je možda mogao i čuti taj naš razgovor, koji je vjerojatno i čuo, kad smo mi izlazili iz tog WC-a on je držao pušku - ne automat, nego pušku, ovu stariju M48 ili kako se već zove - vidio je po našim pogledima, i rekao je: Nemojte, molim vas! Nemojte mi ništa! Imam samo dva metka u puški. Nemojte mi ništa! Nemojte me dirati! Nemojte! Mi smo automatski krenuli od njega. Šta ja znam da li smo se uplašili - samo nismo ga dirali, ali je on vidio da hoćemo. Da, i rekao je: Ako šta bude - okolo su skroz mitraljeska gnijezda, skroz oko zgrade. Nemojte ništa pokušavati! Mi smo otišli i sjeli i hvala mu što nas nije izdao.

U toku noći opet je došao ovaj bradonja: Sutra je Đurđevo, kaže, ja najbolje koljem! Najbolje koljem kad malo popijem! I zaista, ujutro je došao, podijelio nam po komad slanine i dao flašu konjaka. Flaša je išla od ruke do ruke, dok je ko mogao jesti - bez obzira što smo bili gladni, bez obzira što je to slanina, ne ide ništa, ne možeš ništa staviti u usta, ne ide ni ta slanina, ne ide ni taj konjak. Neko bi stavio u usta komad i pojeo, ali ne ide ništa! Kaže: Ovo vam je posljednje! Izveli su jednu grupu od desetak, petnaest ljudi Opet se čula pucnjava, opet se čula vriska, jauci. Mi smo ostali tu, satjerali su nas uza zid. Ovaj jedan je uzeo - nije to mitraljez, to je neka automatska puška, ali koja ima postolje, nožice. Stavio je tu klupu, polako je raširio te nožice. Onda je rekao da ta puška ne valja. Došao je jedan, pa mu donio mitraljez. Baš pravi crni mitraljez. Kao što smo gledali na filmovima. Polako je podigao onaj poklopac gore, ili kako se to već zove, gdje se stavlja unutra municija, uvukao unutra redenik. Mi smo dobili naredbu da ustanemo. Ustali smo. Ja sam se okrenuo tako da me što prije ako bude pucao. Okrenuo sam se bočno. Ovaj mu komanduje: Pali! I on puca. Mi čujemo kad škljocne... Kaže: Majku vam vašu, pa opet ste mi podvalili mitraljez bez udarne igle! A mi smo praktički već svi mrtvi!

U jednom trenutku opet su došli arkanovci. S njima je došao moj susjed, mlađi od mene jedno 7-8 godina (...) Kad mu je otac umro, moja je familija preuzela brigu. Između ostalog pomagali smo mu u školovanju, pomagali smo njegovoj majci da živi, da njega i brata prehrani. Taj je mene izveo i mene tukao - tražio je novce od mene. Ja sam imao taj torbačić u kojem je, kažem, bila velika svota DM, jer sam bio izuzetno poslovan čovjek, uspješan u poslu. Uzeo mi je taj novac. Ostavio mi je taj torbačić s nekoliko vizit karata i sa 3-4 slike koje sam tu slučajno imao (sestrinog djeteta). On me je tukao. Onda je došao taj arkanovac. Nas smo trojica tu bili. Ispod je imao pištolj sa burencetom sličnim kao onim u filmovima. Naredio je da kleknemo. Mi smo kleknuli. Stavio je opet tri metka u pištolj, obrnuo burence. Čovjeku koji je

bio do mene, a koji je imao jedno 65 godina, starijem čovjeku je rekao: Puši! Puši ga! I držao mu je nekoliko minuta pištolj u ustima, ovaj je cuclao, cuclao - škljocnuo je, pištolj je opalio i čovjek je pao mrtav. Tako i sa drugim. Isto tako. I drugi čovjek je pao mrtav. Ja sam bio na redu. Meni je stavio pištolj. Da, kad opali - ubaci novi metak! Kad su ova dvojica ubijena - ubaci metak. Meni je stavio pištolj u usta isto tako. Igrao se tako. A smije se on histerično, a ja se tresem, ja se znojim, a ja se pitam kako je to umrijeti! Šta to znači? No, bolje da me ubiju, nego da me zakolju! Pištolj je škljocnuo, on me je udario rukom po ramenu - kaže: Imaš sreće! Izveli su mog kolegu G. - ne znam zašto - vjerojatno zato što je Musliman, što je fakultetski obrazovan. I on je preživio. Kasnije sam ga vidio u Tuzli. Izveli su ga. Ne znam da li su ga tukli - nisam ga to čak ni pitao - samo znam da su ga češljali, češljali četkom natopljenom u krv. Valjda su umakali u krv nekoga koga su zaklali tu i njega su češljali, češljali. Kad su ušli on je bio sav blijed i bio je sav krvav po kosi. Kasnije mi je u Tuzli rekao da su ga češljali krvlju i da su mu naredili da legne pored tog mesara K. koga su ubili i da su se igrali s njim isto kao i sa mnom - ruskog ruleta ili nešto slično. Tako se grupa stalno smanjivala. Nas je ostalo 29. Taj bradonja koji je svo vrijeme ostao uz nas rekao je: "Vas ću za Đurđevo".

U tom svom sjećanju koje sad pričam vama bilo je još svakakvih ružnih stvari. Sjećam se kada su izvodili ljude da pred nama mašu glavom lijevo, desno, lijevo, desno, lijevo, desno - dok ljudi ne padnu od iznemoglosti, od fizičkog i psihičkog stanja u kojem su bili. Od nas 29 koji smo tu ostali, došao je jedan i tražio je tri dobrovoljca. Nitko nije smio ustati. Od ta tri odabrana jedan sam bio ja. Izveli su nas i odveli u taj hotel koji je bio 20-tak metara od te sale gdje smo mi bili. Tu je bilo mnogo vojske. Čekali su. Bilo ih je mnogo u uniformama. Bilo je mnogo kola. Najviše registracija bilo je iz Valjeva i Beograda. Ovaj nas je svu trojicu uveo i mi smo prošli pored njih. Uveo nas je na prvi kat u hotelu da počistimo ta polupana stakla - očito da su namjeravali da prenoće tu u hotelu ili već nešto da rade. Mi smo čistili - dali su nam neke široke metle, on je stajao tu pored nas. U jednom trenutku došao je jedan - kaže: 'Ubili su nam, ubili su nam kapetana dinarskog odreda! Majku im njihovu! Jesu li to ustaše, jesu li to balije?' On je rekao: Jesu. 'Majku im njihovu, daj da ih pobijem! Daj da ih pobijem!' Kasnije sam saznao da se taj zove Š. Stavio je prigušivač. Mi smo stali uza zid. On je počeo pucati. Tad sam opet mislio da sam mrtav. On se kasnije nasmiyao. Pucao je koji centimetar iznad naše glave. Kaže: 'Šalim se, šalim se - samo vi završite svoj posao!' Počistili smo još to malo i vratili se. Tad je došao jedan čovjek kojeg ću se dugo sjećati, nažalost ne znam mu ime. Ušao je u salu sa tri vojnika i rekao: 'Šta je ovo? Pa, majku vam vašu zar nije dosta ubijanja?' Tad sam prvi put osjetio opet život u sebi. Kaže: 'Zašto ovo radite?' Ovaj reče: 'Pa, to su snajperisti!' - taj bradonja.

'Pa, kaže, gdje su ti ovo snajperisti?! Gdje im je oružje? Otkud snajperisti? Gdje ste ih pokupili?' Onda je došlo do razgovora između njih. Kaže ovaj: 'Ja ću ove poklati - hoću da imam dvjesta recki na svom nožu!' Kaže ovaj - nećeš! Kaže on - hoću! Kaže ovaj - nećeš - nemoj da se sukobljavamo! Kaže - ovi će ljudi ili na ispitivanje, ako su krivi - odgovaraće, a nećete ih ovako mučki ubijati! Pa, zašto ste one žene ubili - nisu ti valjda i one snajperisti! Došlo je do dijaloga između njih, mi smo to čuli, ali nam je to dalo neku šansu iako smo i tada mislili da se igraju s nama. Jer vidjeli smo da se tu sve završava smrću. Ovaj koji je poslije došao, naredio je jednom svom vojniku (i oni su imali orlove, samo su imali oznaku - sad ću pogriješiti - mislim na lijevom rukavu. Oni su policija . SAO policija. Srpska policija.) da ode po kamion ili autobus da dođe po nas i da nas vodi negdje na ispitivanje.

U to je došao jedan uniformirani srpski vojnik. Imao je bijelu traku oko ruke. Ušao je u salu i rekao: Treba mi makar jedan pomoćnik da mi pomogne da utovarimo leševe. Opet su mene odabrali. Ja sam izišao napolje opet ne znajući ni gdje idem. Napolju je bilo jedno vozilo - čini mi se da je to bilo pekarsko vozilo ili je bila hladnjača, ustvari - blindirano vozilo, to je moglo svugdje služiti - ili hladnjača ili pekarsko. Vozio ga je nekada moj radnik na remontu, stariji čovjek, alkoholičar inače, onda je bio, nekada moj vrli kolega i jedan mladić, moja je generacija (...) Mislim da je čak išao sa mnom u gimnaziju - ne znam mu prezime. Ja sam imao zadatak da s njima (kupim) leševe tih ljudi koji su tu bili poubijani, koji su zaklani. Prvi koji je bio u toj našoj grupi to je bio taj K., nesretni mesar kome su mrtvom još nabili Titovu sliku na glavu. Skinuo sam mu sliku s glave i njega smo utovarili. Bacali smo i ubacivali leševe. To je grozno! Ne volim se sjećati! I tog A. sina. A A. sam poslije često sretao u Tuzli i on me je uvijek pitao: Znaš li što je sa mojim sinom? A ja kažem - odveli su ga negdje, vjerojatno je živ! I njega, i tog P., i onih 8 cigana, i te žene. Kasnije kada smo sve pokupili hladnjača je bila puna. Puna je bila leševa. Neki su bili prekriveni stoljnjacima, šarenim stoljnjacima, bijelim stoljnjacima, nekim žutim stoljnjacima. Kada smo ih unosili, kada smo ih utovarali vidio sam da su neki bili unakaženi. Ne samo što su zaklani, ili ubijeni, nego su baš bili i unakaženi. Nekima su sjekli (kasnije sam saznao zašto i shvatio ustvari zašto se mrtvima sijeku) spolovila i stavljaju u usta. (...) Ostalo je tu još leševa. Proizvoljno govoreći, oko te hale ostalo je možda oko 25 do 30 neutovarenih leševa - što otkrivenih, što pokrivenih čaršafom. A koliko je u kamionu - možda bi svaki broj koji bih rekao bio suviše proizvoljan.

I vratio sam se tu u salu. Smogao sam snage da pitam ovoga što će nas spasiti, odakle je. Reкао je da je iz Ugljevika porijeklom, da je radio prije rata u Hrvatskoj kao policajac. Bio je uredno obrijan. Preljep čovjek tridesetih godina, 30, 35 godina.

S njim je bio još ovaj jedan. Kasnije će se uspostaviti da je on iz Valjeva. Kad je došao autobus (ovaj jedan njegov vojnik je dovezao autobus), on je rekao: Ulazite! I mi smo krenuli u autobus, međutim taj bradonja koji je nas ostavio za Đurđevo, sa svojih nekoliko vojnika stao je ispred autobusa i kaže: Oni ne idu nigdje! Kaže ovaj: Ma idu! Odmah ovaj poče' psovke. Kaže: Rasjeću te rafalom - skloni se! I zaista, dakle uz nas su bila trojica u autobusu, uperili su jedni na druge te automate. Nisu pucali. Ovaj je komandovao svome vozaču: Kreni! Idemo! Idemo što prije odavde! Izišli smo iz Brčkog. Stali smo pred jednu prodavnicu, na kuglani, ušli su u jednu samoposlugu koja je bila sva polupana od detonacija. Tu nam je ovaj dao sanduk Coca Cole od 1,5 l - unijeli su u autobus - i nekoliko šteka cigara. To nam je podijelio - rekao je: Ne brinite, momci, bićete živi! Ne znam da li sam već rekao, da ne bude ponavljanja - da sam tog A. S. pitao gdje vozi leševe. Da pitao sam tog: Gdje vozite leševe? Kaže: Šuti! To sve kad smo utovarali. A., ako netko od nas ostane živ, da znaš gdje te ljude, gdje potražiti njihove kosti, gdje ih dostojno sahraniti. Kaže: Ma, šuti, al' strašno! Što? Pa, kaže: Vozio sam do sada ili u brčansku kafileriju, na periferiju grada, ili na gradsko smetlište. Bager kopa rupu, mi ih ubacujemo u rupu, bager zagrne rupu. To mi je taj čika A. rekao. Prošli smo kroz nekoliko kontrola kad smo izlazili iz Brčkog. Tad sam posljednji put vidio svoju zgradu i na njoj crnu zastavu. Sva zgrada bila je ispisana: Ovo je Srbija. Velika Srbija. I tako te četničke parole.

Došli smo do Brezova polja. Tu je izišla polovica - otprilike polovica. Izišao je i moj kolega M., M. D., jedan od direktora u brčanskoj banci, koji je bio sat i po dva u nesvijesti od tih šokova koje smo doživljavali; koji je kad je iz te depresije, iz te nesvijesti izlazio meni rekao: Nije bilo teško umrijeti! Lagali su nas! Ubili! Pa, gdje smo ovo mi? Na kojem svijetu? - On je tu izišao. Kasnije sam saznao da je taj moj M. našao negdje svoju obitelj u Vrljištu, ili gdje i da je sada smješten negdje u Švedskoj. Ostalih nas petnaestak, koji smo još bili ostali u autobusu, došli smo do Bijeljine, pozdravili smo se, zahvalili ovima koji su nas doveli. Ja sam slučajno naišao na svog školskog kolegu Z. Đ. koji je imao obitelj, 1 pri izlasku iz autobusa meni rekao: Brzo u kola! Brzo! Odveo me do telefona u svoju kuću. Ja sam usput u vožnji rekao nekoliko događaja. On kaže: To je grozno, kaže, nemoj samo reći mojima! Moji su ovdje! Telefoniraj, samo i shvati sada da si građanin drugog reda i da moraš bježati dalje i iz Bijeljine. Telefonirao sam familiji mog bivšeg direktora, i oni su me primili. Tu sam prenoćio i rekli su mi da imam sreću. Taj rođak od mog direktora rekao mi je da imam sreću, inače me ne bi smio primiti da je njegova supruga tu. Ja sam pitao zašto. Pa, kaže, moja supruga je arkanovka! Kad bi ona znala da si ti tu, ona bi te ovdje zaklala. Zato moraš prije 7 sati izići. Tu sam noć prebodio - reći ću da sam spavao!

Ja kad sam mu neke stvari pričao - on kaže - jer je on vidio šta je bilo u Bijeljini, on je znao, jer on je policajac u uniformi - ali eto on mi je u tom trenutku pružio utočište tih nekoliko sati da budem tu u kući - jer svi su oni znali šta je bilo u Bijeljini. Masakr je bio u Bijeljini. Ja kad sam njemu pričao - on je tu priču već vidio u Bijeljini. Znao je šta je! Znao je šta je sa Hrvatima i Muslimanima u Bijeljini! To je jedan dio toga.

Kasnije sam, kad sam došao do Tuzle - isto čudnim putevima. Pošto sam bio sav izudaran, izubijan - dali su mi presvlaku. Tu sam se presvukao, istuširao se, saprao tu krv sa sebe. Sutradan ujutro ustao. Molio sam da me netko preveze u Bijeljinu jer su mi rekli da u Srbiju ne mogu ići. Znao sam da moram bježati. Da, i u Bijeljini sam našao tog svog direktora, koji se na popisu izjasnio isto (...) kao i ja, da bi mi on tada rekao da je on u srpskom kriznom štabu. Kasnije sam saznao još pojedinosti.

Krenuo sam autobusom iz Bijeljine preko Ugljevika. U Ugljeviku su me skinuli sa autobusa. Jesam li Musliman? A ja rekoah ime i prezime. Nisam imao dokumenata uza se. Sišao. Kaže: Ulazi u policijska kola! Da, prvo su mi rekli: Sidi! Ja sam sišao i čekao tu da autobus ode ili šta ja znam ili dok ove ostale pregledaju. Tu je bila policija sa vojskom. Tada su mi rekli: Ulazi u kola! Ja sam opet osjetio blizinu smrti! Nisam mogao hodati! Nisam! - Hajde! A ja ne mogu - stojim! Neki debeli, stariji čovjek, brkat, koji je sjedio za volanom kaže: Pusti tu bijedu! Kaže - pusti ga, vidiš da je izubijan, kaže, i da je prestrašen! Ovaj kaže: pa treba ga ispitati! A on kaže: Ma pusti ga! Ja sam opet bio živ, ja sam ušao u autobus, došao do Tuzle, prošao pored mjesta gdje se vidjelo da se obučavaju civili i oblače u uniforme, vojska. Tad je bila mobilizacija u tim krajevima. Vidjeli su se poligoni na proplancima neki se narod motao po tim čistinama, gdje se vojska trenira.

Ušao sam u Tuzlu. Sada ćete se možda začuditi - ja sam odmah doživio jedan veliki strah! Jer kad sam ušao u Tuzlu i pošao potražiti prenoćište bilo gdje (jer imam tamo mnogo poznanika i prijatelja - kažem da sam bio poslovan čovjek), odjednom, kada sam išao prema centru grada, zastao sam i počeo sam drhtati. Zašto? Zato što sam vidio da kroz Tuzlu prolaze kamioni sa ceradama puni te armije, te vojske - iste te vojske koja je mene udarala, koja je mene tukla! (...)

Ja sad pričam o svojim strahovima, kažem ovdje imam svjedočenje svojih stradanja, ali on je uvijek vezan uz moj strah jer me još uvijek proganja i zato me uvijek pratite što govorim. U Tuzli sam bio negdje do kolovoza '92.g. kada sam izašao i saznao da su moji živi i da su u Sloveniji i da mene traže i da ja njih tražim. I da se tako tražimo.

Doživio sam i početak rata i u Tuzli - jer to je bio početak rata po raznim mjestima, a ne rat u cijeloj državi. Nismo ga tako shvatili! Nismo znali da se to Brčko brani ispred Brčkog, pa nitko nije organizirao to! Ipak sada shvaćam hrvatski narod - ne mojte ovo shvatiti kao laskanje ili podilaženje zato što sam ja ovdje - da je hrvatski narod bio donekle organiziran po hrvatskim selima. Možda ne po gradovima toliko, ne znam. Ne znam kako je bilo u gradu Brčkom, ali bio je koliko-toliko organiziran! I pružio je otpor! Jer naš predsjednik općine, taj dan kada je on pobjegao iz Brčkog negdje oko 4 sata - tada su mostovi već bili minirani, tada su već desetine i stotine ljudi, većinom Muslimana bilo pobijeno, kada su već vojnici zaposjeli sve istaknutije i važnije punktove, kada su pred poštom i pred Radio-stanicom Brčko bili tenkovi - on je dakle u 4 sata došao na TV Brčko i rekao: 'Ne brinite, vojska preuzima vitalne objekte u gradu - Brčko ostaje oaza mira!' Možda je to mene i moju familiju zavaralo i mnoge druge, da ostanemo u Brčkom i da doživim to što sam doživio, i mnogi drugi, nažalost! (...)

U Tuzli sam bio donekle organizirano. Neka se organizacija uspostavljala u tim ratnim uvjetima. Uz svakodnevno granatiranje! Uz sve to što sam doživio u Brčkom, samo sam strahovao da ne uđu neljudi u Tuzlu. Pitao sam nekoga da mi da bombu ili neko oružje, samo da ne doživim to. Ako treba pucaću dokle mogu pucati, a zadnji metak da sačuvam za sebe da ne doživim ono što sam doživio u Brčkom. Osjećao sam veliki strah. Uključio sam se u organizirani rad sa izbjeglicama. Dobio sam zaduženje od našeg kriznog štaba da budem na čelu komisije za izbjeglice. Radio sam u Ekonomskoj školi u Tuzli. Tamo sam imao 960 izbjeglica - uglavnom: žene, djeca, starci, nažalost neke silovane djevojke. Pokušao sam da im pomognem, kao i one meni. Naslušao sam se mnogih tragičnih kazivanja. Moje je kazivanje tragično za mene, a za druge je njihovo kazivanje tragično. Moram reći da ima stravičnijih kazivanja od moga!

Jedan dan je došlo 56 djevojaka uglavnom iz Brčkog i okolice. U razgovoru sa svim tim ljudima, sa tom djecom, sa tim ženama, saznao sam da su oni pokupljeni. Bilo je tu žena i djece koji su bili pokupljeni isto tako kao i ja i moja obitelj i koji su bili isti taj dan dovedeni u garnizon. Poznao sam ih, ali nisu bili u Brezovu polju, jer sva ta manja mjesta su praktično pretvorena u konc-logore. To smo saznali tek kasnije! Oni su izvjesno vrijeme bili u Brezovom polju, zatim su bili odvedeni na Lončare, pa su tamo bili smješteni u neku školu i u neke neuvjetne prostorije. Zatim su odvedeni na Majevicu gdje je većina tih djevojaka, a bilo je i maloljetnih, odvajana od svojih majki ili očeva i gdje je služila za najgore izživljavanje četnika. Sjećam se jedne male A. Bila je maloljetna. Dežurao sam taj dan, tj. te večeri i negdje oko ponoći došla me je

moliti da joj dam vate i higijenskih uložaka. Rekao sam da nemam. Molila me je da joj dam krpe ili bilo što. Rekla mi je: Ja strašno krvarim, ja sam... Rekao sam joj: Što joj majka ne pomogne, jer joj je majka bila tu. Kaže: mene je sramota reći majci. Sramota ju je da kaže, jer je tako odgojena, pomalo patrijarhalno, i zato se ipak obratila meni, jer je mislila da sam ja tu neka veća funkcija. Možda u tom trenutku jesam bio, ali ipak joj nisam mogao pomoći. Kasnije sam u razgovoru sa tom A. saznao da je "izuzetno dobro prošla", jer, kaže, mene su samo osmorica silovala. Postojala je velika vjerojatnoća da su te djevojke - ili zaražene ili trudne. Odmah smo sutradan stupili u kontakt sa nadležnim zdravstvenim institucijama i pozvali ih da dođu i pregledaju te djevojke. Međutim, postojao je jedan problem. Kao i svaka žena koja drži do sebe i kojoj je stalo do sebe, dio svoje intime skriva. Te djevojke, odnosno žene koje su bile silovane, stidjele su se toga. Čak ni svojim najbližim nisu o tome govorile ni što im se sve dešavalo, tako da je i zdravstvenim radnicima rad bio uveliko otežan, jer nije to jednostavno doći, ući u salu i reći: Dajte vi što ste silovane, hajte ovamo! No, mislim da su tu neki od novinara pogriješili (ovo je moj sud) koji su došli i odmah su s vrata kada su ulazili u taj izbjeglički centar počeli tako pompezno: Dajte! Dajte te silovane žene! Dajte ih tu za intrevju! I tako dalje. Kažem - to je vjerojatno bilo bez njihove zle namjere, ali time su učinili mnogo loših stvari.

Prema njihovom kazivanju, prema kazivanju djevojaka koje su često sjedjele sa mnom i pričale, jer su tu često dolazili socijalni radnici i njihove sam ispovijesti čuo. Taj podatak mogu reći samo prema njihovom kazivanju. Najmlađa za koju su znale (iako ja ni sada ne mogu da povjerujem, kao što cijelo ovo svoje ne mogu da povjerujem da je istina), imala je dvanaest godina. Dakle dijete!

Jedna mi je pričala o tom "svom Srbinu" iz Crne Gore koji ju je držao ne znam koliko dana koji ju je tjerao i da pije s njim, i sve to, pričala mi je da se drogirao. Ja sam zato inzistirao i molio je da čujem njenu i uopće njihove ispovijesti, znate, da sjede sa mnom i razgovaraju, pa ja onda nazovem socijalnog radnika ili doktora da dođe i da obrati posebnu pažnju i posebno obradi to i to djevojče. Da dođe i posebno i sistematski nju pregleda, jer je postojala mogućnost i zaraze od SIDE i tako.

Ti ljudi, te izbjeglice (i stradalnici - ružna je riječ "izbjeglice") su mi pričali o tome kako su tamo ubijali žene kojima su prvo naredili da predaju zlato i novac koji su imale. Oni su prolazili pored određenog punkta na kojem narede da sve što imate morate ostaviti. One su ostavljale, a neke i nisu sve ostavile, neka je od žena i zadržala nešto ili zlata ili tako nešto. Kod dvije tri žene su našli ponešto. Na koji način - vjerojatno pretresom. Ubili su dvije starije nene - tako su mi rekli. Možda bi više i nena imao da sam ranije davao ovaj iskaz. Jedino što su novca prenijeli - to je kod

ove jedne starije bake ili nene koja je dosta slabo čula. Ona je sakrila u svoje dimije nekako nešto novca. Nju su nosili. Bila je na nekoj improviziranoj stolici, jer je bila nepokretna. I kad je ona vidjela da ovi daju pare, ona je iz tih svojih dimija izvadila novce i rekla: Evo vam, djeco, popijte, popijte i vi nešto! Popijte i vi kavu! Oni su valjda mislili da je to cijeli njen imetak i tako je to prošlo.

Moja strina, Ć. E., M. smo je zvali, ubijena je prvih dana rata. Došli su joj na vrata, pitali je: Tebe ili djecu. Ne znam šta je odgovorila. Sin mi je rekao da su je ubili iz automata ili iz puške, uglavnom, vatrenim oružjem. Naredili su djeci, a tu je bila i snaha, da iznesu stol. Stavili su preko nje stol. Naredili su im da iznesu piće i meze tu na taj stol. I tu su pili i orgijali. Na njenom lešu. Njen je sin sad negdje u Njemačkoj jer je dosta bolestan. I ranije je bio lošeg zdravlja, a i ovo što ga je zadesilo, ta tragedija! Šta sad njen sin - kad se rat završi - da dođe u Brčko, da živi sa nekim?! A on vjerojatno zna tko je ubojica. Da govorimo o «suživotu»? Nema tu više nikakvog «suživota»! Taj njen sin je kasnije, da li uz njihovo odobrenje ili njihovu naredbu, sahranio svoju majku tu negdje u dvorištu.

Stradao mi je i moj amiđić, O. Ć. On je mojih godina, možda dvije godine stariji, otac dvoje djece. On je bio u podrumu sa još sedamnaestoro ljudi, tamo su se sklonili. Stanovao je u blizini brčanske bolnice. Njih je bilo sedamnaest u podrumu - prvo su bacili bombu. Tko je preživio tu bombu - izveli su ga, pa su mu iskopali oči, pustili ih da tumaraju, a kasnije su ih pobili. Tu je ubijen, zajedno s njim i, to mi je pričala njegova supruga, koja je to gledala iz susjedne kuće - tu su ubili B., koji je izrađivao ključeve u Brčkom. Ime mu ne znam, a kasnije su ubili i njegovog brata, koji je bio glavni frizer u Brčkom.

Za mnogo članova moje obitelji, na žalost, još uvijek ništa ne znam.

U Zagrebu, travanj 1993.

- jad106

GODINA ROĐENJA: 1926.

MJESTO ROĐENJA: Bratunac

NACIONALNOST: Muslimanka

Rat me zatekao u Bratuncu. Povremeno sam u Sarajevu i povremeni sam gore. Ja sam penzioner iz Šipada u Sarajevu. Ranjena sam kao djece od 17 godina. U Bratuncu je to počelo kad i u Vukovaru, tada odmah smo se počeli bojati, one slike, oni prizori, pa kad su došli u Bjeljino, pa kad su došli u Zvornik. Da smo bar tada se pripremili, pa nešto uzeli, izašli u Tuzlu, zet mi je iz Tuzle. Da se sklonilo nešto, da smo ranije, jer smo bili na preživljanju kod kuće još su prekidi bili: Zvornik, Drinjača, Cerska, Tekija... (...) Kad se ovo smiri, ja imam sestru u Tuzli, njezine stričeve, strine. U Bratunac su unišili šešeljevci i arkanovci.

Dobro znam, petak je bio 13., 14. Ilija, 12. ili 13. kad je ratni poslanik išo' na skupštinu u Sarajevu i trebo' se vratit, dobro znam 13. Prvo su njegovu kuću obili, iznjeli stvari. Ja sam sišla da obiđem njegovu kuću i ponjela, imo' je pseto i mačke da ih nahranim, a žena mu je otišla materi. Pa nije ni bila tu, sin mu je bio tu sa mnom i snaha, dvoje dijece. Kćerke su pobjegle, već otišle, ljudi su ih poslali (...)

Kad kažu na ulazu kroz tunel: "Bježi!" - "Pa, gdje da bježim?" Kaže: "Stigli su arkanovci i šešeljevci, listom ubijaju sve." - "Jadna ti sam pa će ću!" Kaže: "Ni mi ne znamo." - "Pa daj, očemo li ić? Može li se kuda?" Kaže: "Mi odosmo da vidimo može li se preko brda." Ja reko: "Kud ću s djetetom? Ne mogu ja nigdje, kud ću sad?" Kaže: "Kako god znaš, makar odavde idi prema Vlasenici, ima tamo Milići."

Ali Milići su bili 1941. ustaničko mjesto, tu su bili prvoborci. Međutim, sad je opet "četničko" ustaničko mjesto. U partiji nisam htela bit', jer posle rata odma' sam videla koga su primali. To meni nije odgovaralo da ja idem. Oni koji su bili na jednoj i na drugoj strani odjedanput su se primali u SKOJ-evce. Dana, 1.4.1949. sam počela radit'. Majku su mi izubijali ("četnici", neki Čejenovci) umrla je 1948., oca izubijali, pa se posle šlagiro, brat mi je pogino' od 27 godina (1944.).

Imala sam dokumenata ali ja nisam ništa iznjela jer su za 15 minuta rekli da se siđe vani, da nas čekaju kola, da će nas da transportuju dok ne prođe ta loša vojska - arkanovci i šešeljevci, pa ćemo se nakon 5, 6 dana vratit. To su nam obećavali domaći preko razglasa. Taj narod je sav skupljen dole na igralište, u žici (...)

U Bratuncu i Srebrenici mi je ubijeno 37 članova obitelji. Oni su nalazili njih u kućama i klali. Klali su... (...).

U Zagrebu, 7. svibnja 1993.

- and3

GODINA ROĐENJA: 1963.

PREBIVALIŠTE: Prhovo, općina Ključ

NACIONALNOST: Muslimanka

DODATAK ISKAZU

Jedne subote mi smo otišli kopati, bio je to 30.05.1992. Kad su četnici upali u naše selo oko 17:00 sati. Tražili su oružje da ljudi predaju, što će predati kad nema, bilo je nešto lovačkih pušaka i to su dali. Došli su bez ikakve najave, došao je jedan transporter i dva kamiona. Bili su odjeveni u maskirne, šarene odore. Kad smo čuli da dolaze dosta nas je pobjeglo u šumu, a nekoliko ljudi koji su ostali dobro su pretukli. Njima je zapovjedao učitelj iz Humića. Došli su ponovno za dva, tri dana, 01.06.1992. Vidjeli smo da gore kuće sela Plamena i nismo htjeli bježati. Sklonili smo se mi, žene i djeca u jednu kuću. Naši ljudi su ostali i dočekali nenaoružani ovu vojsku. Bilo je puno selo vojnika, počeli su skupljati naše ljudi i tući ih. U podrumu je nas bilo, žena i djece oko 80. Iz podruma smo vidjele što se vani događa. Vidjela sam kad su povelili i ubili mog tečica i ubili ga automatom. Puca se i mi čekamo kad će vojska upasti u podrum i poubijati sve nas. Taj dan je u našem selu ubijeno 39 ljudi. Najprije su strijeljali 7 ljudi. Koga su našli istjerali su iz podruma. Čuli smo naredbu: "Izlazi iz kuća, koga god nađemo poklat ćemo, pobit ćemo!" Neki su izišli, a neki ne, a ovi koji su izišli bili su pobijeni. Taj dan je ubijeno 18 žena i djece. Van sela je odvedeno 16 ljudi u kamionima, devet ih je preživjelo i otišlo na Manjaču. Kad su pobili žene i djecu bacili su na njih granatu, tako da ih je sve iskidalo. To je bilo usred sela pred kućom Š. M., njegove su sve pobili samo je jedna djevojčica ostala živa. Poubijani su: F., H., M., H., E., F. i M. M., a od J.: R., E., zatim I. M. i tri kćerke J.: A., E. i S. Djeca: N. B. (9 godina), A. H. (9 godina), A. (6. razred), M. M. (7. razred), R. B.- žena, R. H.- žena. U mojoj obitelji stradalo je četrnaest članova. Poginuo mi je muž, svekar, od djevera sin, od jedne tetke tri sina, od druge tetke poginuo je jedan sin... To su sve bili civili, nenaoružani. To se dogodilo sve za jedan dan. Metka nitko nije ispalio. Taj dan su rekli da nikoga više ne smiju naći u selu. Mi smo svi sutradan napustili selo. "Ako ikoga nađemo za dva dana, sve ćemo poubijati!" - rekli su nam ovi vojnici. Naši ljudi su bili nepokopani devet dana. Vidjeli smo selo popaljeno, prenoćili smo u kući mog djevera koja je isto bila zapaljena. U selu su ostale ranjene: E. M., R. H., H. M. To su saznale naše žene koje su išle u selo po hranu krišom. Ja sam sa još nekoliko ljudi išla na pokop naših ljudi. Naši ljudi su pokopani usred sela pred kućom R. M. Vojska je iskopala grobnicu bagerom, a poviše naših ljudi pokopana je stoka. Ljudi su

bili u fazi raspadanja, morali su ih skupljati lopatama na deke, to su radili naši ljudi. U grobnici je 39 ljudi, žena i djece. Za neke se uopće ne zna gdje su pokopani. Preživjele su vodili u pravcu Peći. Odvezli su ih navečer do Peći, a u prijevozu su ih mučili na svaki način. Iz Peći su prebačeni u Ključ, a odatle na Manjaču. Do Manjače ih je došlo deset, od dvadeset i dvojice koliko su ih odveli.

Odatle smo otišli u Humiće, pa u Ključ, a onda sa konvojem u Zagreb. I tamo je pucalo i bilo je svašta. Da bi izišli morali smo potpisati da dobrovoljno napuštamo svoju kuću i imovinu. Taj mi je dokument u Sloveniji ostao.

Kad sam iz sela krenula, imam sina od 12 godina, i idemo mi, a pored puta leže mrtvi ljudi. Pored živice leži moj muž, a sin mi reče: "Pusti me mama da samo još jednom vidim tatu." Tri, četiri dana dijete nije nikako ustajalo. Više nemam nikoga svog, u obitelji nema starijeg muškarca. Imam samo ovo troje svoje djece. (...)

U Zagrebu, 5. veljače 1993.

- and88

GODINA ROĐENJA: 1957.

PREBIVALIŠTE: Crna Rijeka, općina Bosanski Novi

NACIONALNOST: Muslimanka

Odmah počelo, prvo Blagaj, oni su prvo pucali na Blagaj. Pucali su Srbi. Ovi su dali jedno vrijeme otpor ali nemaju gdje sa puškama i tom... Kod nas nisu pucali ali jesu provocirali na nas, Srbi. Oni su dolazili iz Novog kod Gračanice, ne znam ni ja. To je samo dolazilo iz brda, iz šume dolazilo, pucalo. Niko nije odgovarao. Poslije, oni zašli prije na jedno 10 ili 15 dana i rekli: "Odložite naoružanje! Te lovačke puške i ko ima pištolje na dozvolu." Ljudi, niko nije išao na rat pa su odložili. (...) Svi iz Blagaja, narod je bježao nama gore. Kad su oni opkolili, onda su morali predati naoružanje. Onda su nami stavili ultimatum, došli su, vojno to njihovo auto je išlo kroz selo. Rekli su: "U roku 5 minuta da se svi moraju iseliti, svi u kolone! Ko ostane kod kuće, bit će ubijen." Onda jednostavno, tko je kako mogao traktore, auto i krenulo se. Od Gornjih Alagića sve do Blagaja, to je sve moralo ić u koloni. Mi smo krenuli prema Novom. Mostar su blokirali kod pruge. Samo jedno selo (Egići) je ostalo više nas. Kad su nas taj dan, onda mi smo bili 16 dana kod pruge. Rekli su da idemo po kućama. Tu su svaku več, svaki dan provocirali, tukli... Onaj ubijen nunde, onaj nunde i tako.

Tu su bili i od nas, naši susjedi. Uglavnom, on je bio u uniformi. Imali su petokrake na glavama. (...) Ne znam ko je bio komadant, to znaju muški više. Mi smo bile u kućama, nismo nikud sa djecom izlazit. Mi smo tude, nisi smio izać' vani iz kuće. Svaka kuća u Blagaju ima po 30 familija. To su noćivali po štalama, garažama, kućama. Za tih 16 dana, šta je ko uspio ponit' da pojede imalo se, šta nije, nije se imalo. Oni ne daju u grad u Novi, blokirali su niti možeš kući. Jedni su išli kroz šumama kući ali nema, već su oni popljačkali, već je pokupito sve, nema ništa.

Ove koji su ubiti u Blagaju znam iz viđenja. Znam da je ubit jedan kad smo mi progoniti S. A. i još ovaj mu drugi brat. Oni su klali, imali su svoju telad, imali su i mesnicu svoju. Oni prvo tražili od njiha pare, on veli: "Mi smo dali narodu, nek narod jede i pije." Tu su obadva brata pobijena. Za tih 16 dana oko 10 ili 15 ljudi. Kad smo protjerani taj dan iz Blagaja, oni su isto nas sve kupili, od kuće. Tko ostane bit će ubijen i tko je ostao stvarno oni su ubili.

Kad su nas do pruge, tu su oduzeli traktore, 360 traktora je oduzeto samo od nas, auta, kamiona. Jesu ubili, to su moji susjedi dva sina i oca H. I. Jednom od sinova je ime K., a jednom N. Jednog sina on ima u Mošćenici, ima kuću taj H. I. Taj čovjek je bio bogat, jako dobro živio kod nas. On je imao farmu svoju, živadi, imao je telaca, kamion, dva auta, dva traktora, kombi... Čovik je radio dugo u Njemačkoj, živio je u Crnoj Rijeci komšija. U Blagaju su ubijana dva sina, a H. je ubijen u logoru. Oni su ubijeni po danu, uz kamion u Blagaju. To su vidili ovi koji su zadnji izlazili iza nas. Oni su ubijeni tačno uz taj kamion. To je bilo zadnji dan, kad su nas progonili. Ta dva sina su nas dočekali i počeli su da pale kamione i tude su i ubili uz kamione. H. sin oca, bio je još jedan sin u logoru zajedno s mojim mužem. Njega i njegova sina su odveli u "hotel". U hotelu su ih tukli.

Iz Balgaja nas stavljaju u vagone. Došli smo do Omarske, tamo su nas mislili u logor, pa je bilo puno, pa su nas mislili na Manjaču, pa je bilo puno. Gonili su nas u Doboju, pred Doboju jedna stanica Stanari. Tu su nas sve istjerali iz vlaka. Tu je jedna žena porodila se i umrlo joj djetu u vlaku. Vagoni su bili zatovreni, za stoku što se goni stoka. Kad smo u Blagaju ulazili u vagone s nama su išli i muškarci. Nosili su spisak i izveli su: H. (stričevića od mog muža), B., S. B. i još su jednog tražili, F. H., pošto se on nije javio. On je bio u vagonu ali se nije javio. To su prozivali u Blagaju. Još su jednog prozivali samo ne znam kako je tom čovjeku ime. Odveli su, od tada više ni traga ni glasa. (...) Moj muž je bio u logoru. On je bio u Bosanskom Novom na stadionu. (...)

Kad smo došli u Doboju, niti ima pola naroda, žena ni djece, niti ima ljudi. Puno nas je ušlo u vagone jer je bilo 12 sela. Žene i djecu su potrpali u jedne vagone,

a mlađe muškarce u druge vagone. Još jedne žene i djecu u druge vagone. Jedne su bacili na Gračevicu, a nas su bacili na Doboju i Maglaj. Kad smo tude izišli oni su nam rekli: "Idite tamo! Tamo su vaši, jebali vas oni!" Onda smo prešli tamo preko visećeg mosta preko Bosne. Tude nas dočekaao narod, dobili smo tude jesti i piti. Stare iznemogle su prebacili kamionima. Onda smo noćili u jednom selu Moševac i Kostova. Sutradan smo išli 35 km za Maglaj. U Maglaju smo bili u dvorani 19 dana. Otale smo onda došli vamo.

Put od Blagaja do Doboja je izgledao gadno. Niti si imao zraka, niti si imao šta jesti ni piti, ničega nisi imao. Dosta osoba je molilo Boga samo da imaju zraka. Muške naše su vratili. Nismo ni znali dok nisu muški došli iz logora. Oni su ih vratili nazad, pa su tražili Manjaču, pa Omarska pa Trnopolje. Tri dana su ih držali zatvorene u vagonu. Treći dan su ih doveli do nas na stadion. Tu su ljudi padali, već nisu mogli izlaziti iz vagona. To je bilo jako teško. Tude su bili 40 i ne znam koliko su dana bili u logoru. Otale su 15 ljudi izveli: H. I. i njegova sina, H. K., M. Č., jednog učitelja koji je bio kod nas R., F. A. Uglavnom od tih 15 trojica su došla samo, a drugi su pobijeni. Imaju svjedoci, ovi koji su došli. Oni su vidjeli kad su ubijeni, ubijeni su oružjem. Oni su njima dali ona vesla, što se veslaju čamci, da se tuče. Otac sina, a taj H. da tuče sina... On nije htio, oni su njih odveli prema Prijedoru, tamo su ih ubili. Ova trojica koja su došla rekli su: "Oni su pobijeni." Ove što su izveli u Balagaju ni za njih se ne zna, ne znam koji su odvedeni.

Moj otac je bio u logoru, on je 30 i neko godište. Od one žene koja se porodila u putu, djeete je umrlo. Uglavnom odvezli su je za bolnicu, gdje i kako ne znam. Kad smo izišli u Doboju oni su je iznjeli.

U Blagaju kod mosta su nas dočekali, njija 5 je stajalo i odloži što imaš. Oni su imali vojne uniforme. Bili sve civili. Tko je šta imao morao je sve odložiti, novaca, zlata... Jedan čovjek je imao čakiju u džepu, ovaj mu rekao: "Odloži!" Čovjek od straha nije znao da je ima u džepu. Ovaj ga udario kundakom, u njega je odmah krv udarila tada sam mislila da će njega ubiti. Jedne su propustili, a jedne su ostavili kod mosta. Tu su ih maltretirali. Pitali su ih koji je prešao u njihovu vjeru, ovi su šutili. Jedan čovjek se javio, stariji čovjek. Rekao je: "Ja bi!" - "Bi li ti?" Rekao je: "Bi!" Njega kad su udarili, odmah mu je kapa vrcila u stranu, sve su mu ovako zgulili. Mi tude, da nisko nije imao pare i dinara. Nije smio niko držat ništa, ko je imao hrvatski' novaca uza se. U mene baš muž došao s posla, imao je uza se platu. Veli ovaj: "Ovaj je surađivao s ustašama, ovoga triba ubit."

Dosta ljudi tako, tko je imao uza se osobnu hrvatsku morao je dobro krit ili je bacit u vodu. Jedan čovjek je bacio u vodu. Tko je god imao šta isprava, u mene isto

muž imao je iskaznicu ovu što ide na posao, morao je isto bacit u vodu. Nije je smio držat, jel' ubiše odma... Silno su zlato, silni novac, pokupili su to. Traktore isto nisu dali, sve je ostalo tude, kod pruge.

Ja znam od mog muža stričević, mater je invalid i u autu je voze u invalidskim kolicima. Nju su izbacili nasrid mosta, njega su odveli, od njega nema ni traga ni glasa. On je imao uza se 5000 DEM. On se zvao H. M. Njegovu majku su uzela druga dva sina, muž joj je isto nesposoban, snaha je isto bila gotovo rodit. Jedan se čovjek protivio i rekao: "Daj, nemojte oduzimat auto, šta će čovjek. Ne može čovjek nosit, žena je gromodna!" Kaže mu ovaj: "Nije te niko' ništa pitao!"

Nas su bili u logoru, tako svaku več maltretiraju, tuku... Dok nije UNPROFOR preuzeo, kad je UNPROFOR preuzeo jedne su oni pustili. Kad su krenuli na Kostajnicu, bilo ono sa civilima. Od tada su oni pustili oko 100, a ovo drugo bi sve pobilo u logoru. Srećom što Hrvatska nije tada dala. Da su oni propustili, oni bi UNPROFOR-u rekli da su oni nas propustili, da je to raspustit sav logor. Pošto sav logor nije raspustit, UNPROFOR se vratio i po nas civile i te što su bili u logoru. Tamo kad su oni vidili 750 ljudi još u logoru, kaže da nam jedanput daju jest. I to kad donesu jedna šnita kruha, ako te zapane. Kad donesu nešto kuhano, ne znaš šta je. (...)

U Sisku, 31. kolovoz 1994.

- luka86

GODINA ROĐENJA: 1962.

PREBIVALIŠTE: Stari Majdan, općina Sanski Most

NACIONALNOST: Hrvatica

Stara Rijeka je bila čisto hrvatsko selo. Graničilo je sa selom Batkovci u kojem je bilo mješano stanovništvo (Hrvati i Srbi), sa Starim Majdanom koji je bio muslimansko mjesto i sa Briševom koje je bilo hrvatsko selo. Iako sam imala teških proživljavanja i patnji, svjedokom zločina nisam bila. Sve počinjene strahote (razaranja Briševa i ubijanje civila) nisam vidjela svojim očima. Tko je dolazio po muškarce i odvodio ih u logore također ne znam jer smo se: sin, snaja, djeca i ja u to vrijeme krili po šumi. Zahvaljujući tome sin je izbjegao zarobljeništvo. Jedino znam da su svi sposobni muškarci koji su se zatekli u kući bili odvedeni u logor, bez ikakvih kriterija i objašnjenja zašto. O svemu što se dogodilo (naročito u srpnju 1992.), tek kasnije smo počeli saznavati i tad smo shvatili da i nas čeka ista sudbima. Iz kuća nismo smjeli

izlaziti, a noću ako smo i spavali u kući nismo ni svijeću smjeli zapaliti, tako da smo samo ponekad čuli zvuk kamiona kad prođe cestom. Tko je te kamione i šta u njima vozio ne znam. Jedino što se pričalo da su to vojnici tzv. 6. krajiške brigade.

Jednaku sudbinu kao i naše selo doživio je i Stari Majdan kao muslimansko mjesto. Da sam imala ikakvog načina ostala bi u svojoj kući, ali kako, kad niti sam imala novaca, niti sam znala što donosi svaka naredna noć što dolazi. Bojala sam se biti sama jer su moji susjedi davno prije mene otišli. Nikad neću shvatiti zašto su nam to uradili kad im nitko ništa nije učinio. Nitko u selu nije pružio, a niti je imao čime da pruži otpor. Imali su svu svoju vlast, ali eto cilj im je bio da nas maknu i zatru tragove da smo ikad i postojali.

Otišla sam iz sela u prosincu 1992. (ostale su puste i opljačkane kuće, srušena crkva). Konvojem iz Prijedora prešla sam u Republiku Hrvatsku. Svašta sam proživjela: bila sam gladna, bez novca, ostala bez svega svog, ali ne znam vam reći tko su ti ljudi, ako su uopće ljudi, koji su to sve počinili. Svojim očima nisam gledala ubijanje i kako sam katolik i vjernik ne želim grijehiti dušu pričajući napamet, a svaki će za svoje djelo odgovarat, ako nikad prije onda pred Bogom. Ta me vjera drži, inače život uopće ne bi imao smisla!

U Zagrebu, 25. ožujka 1993.

PRILOZI

5. STALNO STANOVNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE I STALNO

(nastavak)

	Stalno stanovništvo Bosne										
	1948	1953	1961	1971	1981						
					narodnosni sastav						
					Ukupno	Hrvati	Muslimani	Srbi	"Jugoslaveni"	Ostali i nepoznato	
Orašje	18 588	20 207	21 662	25 740	27 806	20 705	1 548	4 151	1 056	346	1
Bok *	1 378	1 279	1 691	1 941	2 086	1 835	5	181	35	30	2
Bukova Greda *	-	252	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Čović Polje	837	898	917	899	862	5	-	834	19	4	4
Donja Mahala	2 666	2 833	3 164	3 853	3 960	3 870	9	7	29	45	5
Donji Žabar	1 524	1 624	1 638	1 639	1 513	5	1	1 454	47	6	6
Jenjić *	-	210	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Kopanice	1 048	1 114	1 136	1 268	1 321	974	-	217	79	51	8
Kostrč	1 144	1 161	1 280	1 601	1 678	1 663	-	2	5	8	9
Lepnica *	-	177	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Lončari	457	496	479	467	492	7	10	467	8	-	11
Matići	1 290	1 357	1 487	1 792	1 965	1 945	2	8	3	7	12
Orašje	1 466	1 555	1 860	2 787	3 420	426	1 503	662	722	107	13
Oštra Luka	2 131	2 263	2 452	2 846	3 145	3 064	2	6	26	47	14
Tolisa	2 121	2 249	2 490	3 007	3 203	3 155	1	7	24	16	15
Ugljara	723	825	765	996	1 363	1 237	13	55	39	19	16
Vidovice *	1 803	1 914	2 303	2 644	2 796	2 519	2	251	20	6	17
Posušje	15 217	15 568	15 847	16 882	16 455	16 298	15	34	71	37	18
Bare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
Batin	787	824	783	806	744	739	4	1	-	-	20
Bročanac	1 148	1 061	1 063	1 229	1 214	1 206	-	2	2	4	21
Čitluk	567	605	676	978	871	866	-	2	1	2	22
Gradac	928	900	890	1 037	952	948	-	3	1	-	23
Konjsko	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
Osoje	601	623	651	667	655	652	1	-	1	1	25
Podbila	557	556	569	504	247	247	-	-	-	-	26
Poklečani	1 190	1 247	1 108	1 060	890	884	4	-	1	1	27
Posušje	1 206	1 286	1 436	1 629	2 738	2 654	5	13	46	20	28
Rastovača	1 102	1 071	1 151	1 162	1 182	1 180	-	-	1	1	29
Sutina	1 671	1 590	1 489	1 558	1 314	1 313	-	-	-	1	30
Tribistovo	435	536	479	454	422	421	-	-	-	1	31
Vinjani	1 026	1 102	1 105	1 177	1 114	1 104	-	2	6	2	32
Vir	1 438	1 502	1 728	1 872	1 757	1 741	1	9	5	1	33
Vrpolje	948	974	952	959	858	850	-	-	7	1	34
Vučipolje	143	153	153	146	102	102	-	-	-	-	35
Zagorje	872	949	1 038	1 112	1 081	1 079	-	1	-	1	36
Zavallm	598	589	576	532	314	312	-	1	-	1	37
Prijedor	67 176	73 491	84 675	97 894	108 868	7 297	42 129	45 279	10 556	3 607	38
Ališići	227	204	226	228	251	-	225	25	1	-	39
Babići	909	1 202	1 335	1 290	1 443	2	355	568	4	14	40
Blstrica	1 602	1 669	1 722	1 498	1 519	-	1	1 498	18	2	41
Bišćani	639	734	928	1 319	1 384	1	1 158	2	13	210	42
Božići	526	480	416	310	278	2	-	271	2	3	43

STANOVNIŠTVO HRVATSKE RODOM IZ BOSNE I HERCEGOVINE PO NASELJIMA

	i Hercegovine po popisima						Stalno stanovništvo Hrvatske rodom iz Bosne i Hercegovine					
	1991						1991					
	narodnosni sastav						narodnosni sastav					
	Ukupno	Hrvati	Musli- mani	Srbi	"Jugo- slaveni"	Ostali i nepo- znato	Ukupno	Hrvati	Musli- mani	Srbi	"Jugo- slaveni"	Ostali i nepo- znato
1	28 367	21 308	1 893	4 235	626	305	3 729	3 180	41	351	56	101
2	1 705	1 660	7	9	22	7	232	226	-	1	1	4
3	306	135	-	163	5	3	40	8	-	25	1	6
4	796	-	1	780	12	3	83	3	-	68	9	3
5	4 273	4 207	7	23	11	25	637	615	-	4	2	16
6	1 420	2	3	1 394	13	8	135	13	-	108	8	6
7	290	274	-	-	1	15	40	38	-	-	-	2
8	1 317	1 024	-	273	6	14	384	319	-	57	3	5
9	1 655	1 651	-	3	1	-	125	122	-	-	1	2
10	140	-	-	139	1	-	33	-	-	31	-	2
11	484	6	9	462	7	-	35	2	-	29	3	1
12	2 034	2 010	3	7	1	13	196	189	-	1	1	5
13	3 907	591	1 843	875	470	128	221	118	41	20	11	31
14	3 041	2 995	2	7	3	34	516	498	-	2	4	12
15	3 326	3 274	3	15	20	14	320	316	-	-	4	-
16	1 400	1 288	12	31	47	22	112	111	-	-	1	-
17	2 273	2 191	3	54	6	19	620	602	-	5	7	6
18	17 134	16 963	6	9	26	130	6 719	6 655	1	3	21	39
19	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
20	629	628	-	-	-	1	255	255	-	-	-	-
21	1 147	1 144	-	-	-	3	377	370	-	1	3	3
22	944	940	-	-	-	4	184	181	-	-	1	2
23	850	846	-	-	-	4	290	287	-	-	-	3
24	-	-	-	-	-	-	5	5	-	-	-	-
25	634	626	2	-	-	6	117	116	-	-	-	1
26	161	161	-	-	-	-	494	490	-	-	-	4
27	808	807	-	-	-	1	554	549	-	-	2	3
28	3 913	3 838	4	8	26	37	1 277	1 260	1	-	8	8
29	1 436	1 418	-	1	-	17	322	319	-	-	1	2
30	1 325	1 318	-	-	-	7	556	553	-	-	2	1
31	273	272	-	-	-	1	114	113	-	-	-	1
32	1 159	1 158	-	-	-	1	276	275	-	-	-	1
33	1 675	1 658	-	-	-	17	575	574	-	-	1	-
34	827	827	-	-	-	-	429	423	-	1	-	5
35	50	50	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
36	993	978	-	-	-	15	341	339	-	1	-	1
37	309	293	-	-	-	16	551	544	-	-	3	4
38	112 543	6 316	49 351	47 581	6 459	2 836	11 234	3 836	1 765	3 731	758	1 144
39	263	-	237	16	6	4	14	6	7	1	-	-
40	1 358	-	875	470	-	13	128	3	37	68	8	12
41	1 346	-	2	1 329	11	4	142	8	-	108	9	17
42	1 440	-	1 421	7	7	5	46	3	38	1	1	3
43	194	-	-	193	1	-	24	1	-	19	2	2

5. STALNO STANOVNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE I STALNO

(nastavak)

	Stalno stanovništvo Bosne										
	1948	1953	1961	1971	1981						
					narodnosni sastav						
					Ukupno	Hrvati	Muslimani	Srbi	"Jugoslaveni"	Ostali i nepoznato	
Brdjani	1 322	1 353	1 408	1 503	1 827	2	1 541	252	23	9	1
Brežićani	1 287	1 288	1 439	1 544	1 572	8	305	1 078	161	20	2
Briševo	608	659	695	701	537	491	-	7	21	18	3
Busnovi	1 430	1 445	1 440	1 425	1 339	3	1	1 241	88	6	4
Cikote	519	318	366	338	295	-	-	270	14	11	5
Crna Dolina	480	477	435	261	262	4	-	182	40	36	6
Čarakovo	1 074	1 205	1 533	1 933	2 263	20	2 128	38	40	37	7
Čejreci	523	567	647	662	709	3	656	14	27	9	8
Čirkin Polje	375	401	687	1 002	1 463	113	18	1 192	105	35	9
Čela	1 295	1 449	1 684	1 914	2 022	27	1 454	317	179	45	10
Dera	1 241	1 275	1 336	1 391	1 442	51	1 223	146	12	10	11
Donja Dragotinja	404	432	460	536	529	2	-	502	22	3	12
Donja Ravska	634	663	684	618	438	276	-	155	6	1	13
Donji Garevci	692	761	756	587	842	1	234	563	25	19	14
Donji Orlovci	499	521	540	644	802	7	1	676	83	35	15
Donji Volar	577	613	599	570	442	60	-	356	26	-	16
Gaćani	525	528	497	482	388	1	-	362	25	-	17
Gomjenica	697	810	1 077	1 878	2 483	61	497	1 546	303	76	18
Gornja Dragotinja	1 049	974	912	820	623	-	1	613	8	1	19
Gornja Jutrogošta	645	643	784	617	527	-	-	500	26	1	20
Gornja Puharska	360	409	671	624	643	43	442	33	85	40	21
Gornja Ravska	459	488	428	389	378	314	-	4	60	-	22
Gornji Garevci	481	468	486	465	449	1	137	267	38	6	23
Gornji Jelovac	519	519	615	779	599	-	-	563	24	12	24
Gornji Orlovci	360	357	374	365	430	1	-	418	11	-	25
Gornji Volar	542	512	425	371	391	386	-	-	4	1	26
Gradina	941	1 043	1 085	1 122	1 005	2	4	986	8	5	27
Hambarine	992	1 158	1 548	2 123	2 499	5	2 038	22	117	317	28
Hrnići	731	833	804	821	767	15	603	8	81	60	29
Jaruge	485	434	369	537	337	7	26	239	49	16	30
Jelička	948	991	1 023	1 032	990	1	-	980	7	2	31
Jugovci	437	465	528	582	586	3	279	260	43	1	32
Kalajevo	309	581	585	592	272	235	16	2	19	-	33
Kamičani	2 146	2 051	2 033	2 602	3 161	14	2 943	54	60	90	34
Kevljani	1 036	1 079	1 288	1 535	1 874	-	1 824	19	25	6	35
Kozarac	1 649	1 860	2 480	2 988	3 527	27	3 107	82	251	60	36
Kozaruša	1 959	2 107	2 239	2 536	2 994	26	2 589	89	126	164	37
Krivaja	1 195	1 216	1 276	1 244	1 236	1	-	1 214	3	18	38
Lamovita	1 669	1 893	2 093	1 916	2 048	3	-	1 939	100	8	39
Ljeskare	268	333	326	321	646	218	20	249	159	-	40
Ljubija	2 637	3 236	4 218	4 674	4 325	622	2 209	639	741	114	41
Malo Palančište	288	309	289	227	199	3	-	193	3	-	42
Marička	1 901	1 955	1 952	1 929	1 916	1	-	1 845	36	34	43
Marini	590	589	529	455	316	1	-	309	5	1	44
Miljakovci	664	729	734	659	670	10	75	474	93	18	45

STANOVNIŠTVO HRVATSKE RODOM IZ BOSNE I HERCEGOVINE PO NASELJIMA

I Hercegovine po popisima							Stalno stanovništvo Hrvatske rodom iz Bosne i Hercegovine					
1991							1991					
narodnosni sastav							narodnosni sastav					
Ukupno	Hrvati	Muslimani	Srbi	"Jugoslaveni"	Ostali i nepoznato	Ukupno	Hrvati	Muslimani	Srbi	"Jugoslaveni"	Ostali i nepoznato	
1	1 731	2	1 536	181	7	5	46	2	33	5	3	3
2	1 648	6	361	1 159	99	23	126	12	10	67	19	18
3	405	370	1	7	16	11	223	216	-	-	2	5
4	1 054	2	-	1 024	21	7	126	9	-	94	9	14
5	284	-	-	278	4	2	62	3	-	47	6	6
6	254	3	-	249	1	1	17	1	-	12	3	1
7	2 412	20	2 324	45	9	14	68	5	50	1	2	10
8	739	1	714	7	16	1	20	6	13	1	-	-
9	1 996	99	29	1 623	172	73	14	4	-	6	1	3
10	2 147	40	1 634	415	48	10	103	18	48	21	10	6
11	1 593	45	1 398	120	19	11	26	7	13	2	1	3
12	539	3	-	521	7	8	74	7	-	48	10	9
13	250	146	-	96	7	1	362	308	-	36	7	11
14	538	2	59	461	14	2	44	6	17	13	3	5
15	881	15	2	787	35	42	18	3	-	8	6	1
16	344	50	2	287	4	1	252	118	-	101	13	20
17	391	2	-	372	8	9	34	2	-	26	3	3
18	2 949	45	703	1 995	134	72	30	4	18	1	3	4
19	520	-	2	515	3	-	100	7	-	61	16	16
20	337	-	-	332	1	4	122	6	-	101	7	8
21	615	37	467	63	12	16	35	14	16	-	1	4
22	308	287	-	-	19	2	233	224	-	1	2	6
23	130	1	5	117	6	1	35	5	2	16	7	5
24	547	1	2	538	2	4	47	1	-	35	8	3
25	456	3	3	408	29	13	7	-	-	4	1	2
26	373	355	-	2	12	4	241	232	-	2	2	5
27	730	2	-	724	1	3	227	9	1	177	13	27
28	2 876	7	2 768	52	26	23	61	4	47	1	3	6
29	669	10	600	3	-	56	45	3	30	-	6	6
30	326	19	113	163	18	13	68	30	-	22	15	1
31	690	1	-	686	1	2	242	9	-	168	23	42
32	540	4	252	265	15	4	41	1	13	17	4	6
33	172	167	-	2	3	-	113	107	-	1	2	3
34	3 115	9	3 014	24	4	64	148	25	94	2	13	14
35	1 947	2	1 893	36	3	13	106	3	92	2	4	5
36	4 045	35	3 740	96	117	57	437	66	263	26	28	54
37	3 376	20	2 853	264	63	176	141	26	92	2	10	11
38	1 014	3	-	994	2	15	270	8	-	201	16	45
39	1 849	-	1	1 830	1	17	204	14	-	144	13	33
40	611	252	22	293	27	17	21	4	-	14	2	1
41	3 945	675	2 123	465	595	87	517	305	112	42	20	38
42	148	-	-	144	4	-	16	-	1	13	2	-
43	1 632	5	-	1 598	1	28	261	9	-	186	16	50
44	243	1	-	241	-	1	64	3	-	61	11	9
45	628	13	57	534	5	19	40	4	1	24	3	8

5. STALNO STANOVNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE I STALNO

(nastavak)

	Stalno stanovništvo Bosne										
	1948	1953	1961	1971	1981						
					narodnosni sastav						
					Ukupno	Hrvati	Muslimani	Srbi	"Jugoslaveni"	Ostali i nepoznato	
Miska Glava	1 101	1 241	1 219	1 170	997	71	-	849	58	19	1
Niševići	858	939	1 132	1 090	1 054	1	-	1 010	38	5	2
Ništavci	335	371	332	284	293	-	60	209	23	1	3
Omarska	1 816	2 002	2 373	2 704	3 280	18	12	2 991	214	45	4
Orlovača	246	359	511	795	1 132	51	204	678	145	54	5
Pejići	448	476	472	513	645	6	35	546	47	11	6
Petrov Gaj	813	904	1 002	1 046	1 153	-	1	1 141	8	3	7
Prijedor	6 941	8 894	14 295	22 223	29 449	1 689	10 173	10 478	6 099	1 010	8
Rakelići	1 028	1 066	1 017	964	792	15	-	728	39	10	9
Rakovčani	769	819	969	1 195	1 368	1	1 313	2	11	41	10
Raljaš	710	729	699	852	722	557	22	26	87	30	11
Rasavci	1 162	1 265	1 247	1 172	1 066	107	-	856	67	36	12
Rizvanovići	742	851	1 007	1 174	1 433	1	1 104	-	29	299	13
Saničani	678	708	657	585	621	11	1	534	64	11	14
Šurkovac	979	995	936	875	686	647	-	18	20	1	15
Tisova	461	476	501	375	315	288	-	27	-	-	16
Tomašica	1 175	1 240	1 256	1 313	1 111	237	2	759	76	37	17
Trnopolje	1 689	1 854	1 965	2 556	2 847	34	1 900	443	70	400	18
Veliko Palančište	610	643	635	597	539	-	-	524	13	2	19
Zecovi	738	796	828	874	897	24	682	181	7	3	20
Žune	532	575	618	578	530	465	10	17	21	17	21
Prnjavor	40 614	44 115	46 109	46 734	48 956	2 060	6 618	34 699	2 291	3 288	22
Babanovci	301	290	356	358	418	45	333	14	9	17	23
Brezik	343	372	391	385	343	1	107	186	4	45	24
Crkvena	771	871	926	936	922	-	-	905	7	10	25
Čivčije	426	501	541	528	463	1	-	462	-	-	26
Čorle	671	723	690	700	665	-	1	498	68	98	27
Doline	270	232	238	195	148	54	5	9	15	65	28
Donja Ilova	747	761	722	807	841	13	-	661	26	141	29
Donja Mravica	432	522	464	496	479	8	-	379	50	42	30
Donji Galjipovci	453	449	450	467	435	1	1	387	15	31	31
Donji Palačkovci	612	667	695	617	620	-	-	575	33	12	32
Donji Smrtići	498	543	561	604	646	-	-	625	12	9	33
Donji Štrpci	1 776	1 975	1 901	1 712	1 657	19	-	1 253	222	163	34
Donji Vijačani	1 863	2 044	2 305	2 268	2 063	4	2	2 023	25	9	35
Drenova	981	1 021	1 074	1 082	955	349	-	548	38	20	36
Gajevi	187	172	186	249	205	-	21	161	8	15	37
Galjipovci	249	287	298	370	377	-	363	5	5	4	38
Gornja Ilova	1 077	1 195	1 430	1 488	1 502	2	1	1 460	25	14	39
Gornja Mravica	1 105	1 096	1 093	1 001	869	13	-	816	8	32	40
Gornji Galjipovci	378	410	416	420	432	-	17	329	26	60	41
Gornji Palačkovci	984	1 177	1 282	1 246	1 344	1	5	1 323	12	3	42

STANOVNIŠTVO HRVATSKE RODOM IZ BOSNE I HERCEGOVINE PO NASELJIMA

i Hercegovine po popisima							Stalno stanovništvo Hrvatske rodom iz Bosne i Hercegovine					
1991							1991					
narodnosni sastav							narodnosni sastav					
Ukupno	Hrvati	Musli- mani	Srbi	"Jugo- slaveni"	Ostali i nepo- znato		Ukupno	Hrvati	Musli- mani	Srbi	"Jugo- slaveni"	Ostali i nepo- znato
1	764	87	1	636	36	4	242	22	-	170	23	27
2	994	3	-	977	10	4	112	5	-	85	7	15
3	307	-	61	241	4	1	22	2	4	13	-	3
4	3 436	19	23	3 273	79	42	403	34	1	297	26	45
5	1 105	39	184	744	70	68	5	2	-	-	2	1
6	424	2	18	388	7	9	40	5	2	28	4	1
7	1 051	2	9	1 020	16	4	130	8	-	94	13	15
8	34 635	1 757	13 388	13 927	4 282	1 281	2 530	687	545	713	231	354
9	913	3	-	858	35	17	86	2	-	62	9	13
10	1 429	15	1 406	-	5	3	46	-	42	1	2	1
11	536	327	96	22	74	17	82	79	-	-	3	-
12	1 051	89	4	926	29	3	127	41	-	65	11	10
13	1 571	1	1 551	3	10	6	47	5	37	1	1	3
14	625	9	3	587	24	2	53	5	-	35	7	6
15	489	457	-	8	13	11	338	326	-	2	3	7
16	246	194	-	28	24	-	310	290	-	3	10	7
17	908	160	-	688	36	24	388	266	-	90	12	20
18	3 703	43	2 667	576	48	369	158	17	67	28	10	36
19	503	2	-	482	15	4	37	5	-	22	7	3
20	887	21	701	152	10	3	55	8	19	13	6	9
21	368	326	6	14	16	6	162	156	-	-	2	4
22	47 055	1 721	7 143	33 508	1 757	2 926	4 449	1 412	138	1 684	284	931
23	398	30	339	1	25	3	53	30	8	-	2	13
24	304	-	91	186	-	27	57	8	-	8	1	40
25	721	-	-	720	-	1	33	2	-	27	3	1
26	374	2	1	358	13	-	37	3	-	27	5	2
27	632	1	-	537	8	86	37	3	-	15	3	16
28	193	64	3	48	61	17	34	27	1	-	1	5
29	817	12	-	634	46	125	71	14	-	39	11	7
30	448	8	-	400	-	40	21	2	-	10	1	8
31	426	1	-	383	6	36	27	5	-	14	4	4
32	568	-	1	563	-	4	116	78	-	25	4	9
33	672	5	-	660	-	7	45	3	-	28	4	10
34	1 516	25	1	1 366	38	86	19	4	-	8	4	3
35	1 700	30	-	1 637	22	11	180	10	-	132	15	23
36	864	280	-	540	15	29	245	200	-	25	6	14
37	191	1	26	152	2	10	40	4	-	5	-	31
38	400	-	393	4	1	2	35	9	5	12	2	7
39	1 391	4	-	1 375	-	12	15	5	-	5	1	4
40	782	5	-	748	5	24	40	11	-	16	4	9
41	339	-	-	297	4	38	10	-	-	6	-	4
42	1 235	6	3	1 192	22	12	97	46	-	36	5	10

Popis stanovništva Općine Prijedor i zemljovid s narodnosnim sastavom po naseljima preuzeti iz: Stanovništvo Bosne i Hercegovine – narodnosni sastav po naseljima, Zagreb, travanj 1995., 196-200; Tablica: Prikaz LXVII.

REZULTATI POPISA STANOVNIŠTVA U OPŠTINI PRIJEDOR
1993. GODINE (PO MJESNIM ZAJEDNICAMA)

Red. broj	NAZIV MJESNE ZAJEDNICE	Broj doma- ćinst- va	Broj stan- ovni- ka	Broj prema vjerskoj povjesti				Broj državlj- ana Republi- ke	Preseljena lica		
				Pravo- slav- nih	Musli- mana	Kato- lika	Osta- li		Sve- ga	Izhje- glica	
1	PRIJEDOR-CENTAR	3796	11677	8654	1269	452	1302	10857	365	311	
2	PRIJEDOR II	2065	6213	5020	651	242	300	6066	300	252	
3	PRIJEDOR III	751	2270	1100	867	36	267	2043	255	247	
4	TUKOVI	462	1460	1145	209	78	28	1381	197	192	
5	DONJA PUHARSKA	934	3107	1832	1073	103	99	2630	1110	1090	
6	ČIRKIN POLJE	586	2028	1874	12	82	60	1964	72	52	
7	V. PALANČIŠTE	336	1027	825	163	14	25	1017	68	47	
8	JELOVAC	141	558	555	1	-	2	558	31	29	
9	BOŽIĆI	195	628	614	-	0	5	626	9	2	
10	D. ORLOVCI	349	1280	1242	12	4	22	1280	16	16	
11	ORLOVAČA	315	979	823	81	40	35	880	75	62	
12	GOMJENICA	662	2416	2070	264	32	50	2373	208	192	
13	ČELA	498	1523	1225	242	35	21	1417	299	266	
14	RAKELIĆI	625	2383	2343	1	29	10	2172	144	130	
15	RASAVCI	335	1240	1219	-	16	5	1233	18	18	
16	BREZIČANI	586	1336	1202	24	7	1	1225	49	42	
17	D. DRAGOTINJA	164	577	574	-	2	1	577	44	44	
18	G. DRAGOTINJA	242	725	722	1	-	2	723	60	52	
19	JUTROGOŠTA	132	332	322	-	-	10	322	28	28	
20	ČEJRECI	78	255	87	163	1	4	255	62	62	
21	OMARSKA	X	1235	4578	4551	4	12	11	4575	229	204
22	LAMOVIĆA	X	853	3252	3242	1	5	4	3252	146	140
23	P. GAJ	X	265	959	958	-	-	1	959	98	74
24	KEVLJANI	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-

8736
4040
12832

Red. broj	NAZIV MJESNE ZAJEDNICE	Broj doma- ćinst- va	Broj stan- ovni- ka	Broj prema vjeroispovjesti				Broj državlj- ana Republika Srpske	Preseljeno lica	
				Pravo- slav- nih	Musli- mana	Kato- lika	Osta- li		Sve- ga	Izbje- lica
25	GRADINA	397	1575	1575	-	-	-	1575	135	135
26	MARIČKA	656	2471	2437	-	1	23	2471	65	65
27	BUSNOVI	495	1668	1756	1	105	6	1868	60	51
28	KOZARAC	252	844	825	3	12	4	827	526	507
29	KOZARUŠA	200	599	575	-	19	5	598	10	8
30	TRNOPOLJE	328	1160	960	2	9	189	1155	416	416
31	KAMIČANI	115	438	435	-	2	1	438	11	11
32	LJUBIJA	567	1539	322	487	664	66	1530	25	11
33	D-LJUBIJA	293	808	144	577	57	30	808	70	46
34	LJESKARE	142	460	255	6	196	3	460	2	2
35	G.RAVSKA	134	464	39	-	417	8	425	2	-
36	MISKA GLAVA	260	920	775	2	143	-	901	56	56
37	ŠURKOVAC	133	322	14	-	308	-	322	-	-
38	D.VCLAR	222	757	729	3	23	2	754	43	40
39	CIKOTE	90	282	281	-	1	-	282	44	44
40	MIŠĆANI	-	-	-	-	-	-	-	-	-
41	RAKOVČANI	4	12	-	1	11	-	12	-	-
42	RIZVANOVIĆI	-	-	-	-	-	-	-	-	-
43	HAMBARINE	18	62	57	2	2	1	62	2	2
44	ČARAKOVO	39	153	151	2	-	-	153	111	110
45	ZIČCOVI	37	114	114	-	-	-	114	-	-
UKUPNO U OPŠTINI		19767	65551	53655	6124	3169	2603	63153	5494	5037

SPISAK SKRAĆENICA / POPIS KRATICA

- AINOBiHPUB - Arhiv Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine Područni ured Bihać
- AIIZ - Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo
- A R BiH - Armija Republike Bosne i Hercegovine
- ARK - Autonomna regija Krajina
- AVL - aktivno vojno lice
- BiH - Bosna i Hercegovina
- b/k - borbeni komplet
- CK SK BiH - Centralni komitet Saveza komunista Bosne i Hercegovine
- CSB - Centar službi bezbjednosti
- GŠ SVK - Glavni štab Srpske vojske Krajine
- Had - haubički divizion
- HDZ - Hrvatska demokratska zajednica
- HMDCCR - Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata
- HVO - Hrvatsko vijeće obrane
- ICTY - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia)
- IOM - Međunarodna organizacija za migraciju stanovništva
- INO BiH - Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine
- IZ BiH - Islamska zajednica Bosne i Hercegovine
- JNA - Jugoslovenska narodna armija
- KK - Krajiški korpus
- KZ BiH - Krivični zakon Bosne i Hercegovine
- lpbr - laka pješadijska brigada
- MKCK - Međunarodni komitet Crvenog krsta / križa
- MKSJ - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
- MTS - materijalno-tehnička sredstva
- mtbr - motorizovana brigada
- MUP - Ministarstvo unutarnjih poslova
- MZ - mjesna zajednica
- okbr - oklopna brigada
- ONO i DSZ - Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita
- OB - organ bezbjednosti
- PVO - protivvazдушna odbrana
- R BiH - Republika Bosna i Hercegovina
- RH - Republika Hrvatska
- RO - radna organizacija
- RSK - Republika Srpska Krajina
- RS - Republika Srpska
- RVO i PVO - ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana
- RŽR - rudnik željezne rude
- SAD - Sjedinjene Američke Države
- SAO - Srpska autonomna oblast

SDA - Stranka demokratske akcije	UB - Uprava bezbjednosti
SDK - Služba društvenog knjigovodstva	UNHCR - Visoki povjerenik UN-a za izbjeglice (United Nations High Commissioner for Refugees)
SDS - Srpska demokratska stranka	UNPROFOR - Zaštitne snage UN-a (United Nations Protection Forces)
SFRJ - Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija	UN - Ujedinjene nacije / Ujedinjeni narodi
SJB - Stanica javne bezbjednosti	VES - vojno evidenciona sposobnost
SKJ - Savez komunista Jugoslavije	VO - vojna oblast
SO - Skušтина opštine / općine	VRSK - Vojska Republike Srpske Krajine (vidi SVK)
SR BiH - Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina	VRS - Vojska Republike Srpske
SSNO - Savezni sekretarijat za narodnu odbranu	ZOBK-a - Zajednica opština Bosanske krajine
SUP - Sekretarijat unutrašnjih poslova	Zn ŠTO - Zonski štab Teritorijalne odbrane
SVK - Srpska vojska Krajine	ZNG - Zbor narodne garde
TO BiH - Teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine	
tpoab - topovska protivoklopna artiljerijska baterija	

KAZALO

A

Abdurahmanović Đemal 211
Adžić Blagoje 47
Alagić Fikret 84
Alibegović Alija 140
Alic Ekrem 126, 127
Alic Enver 126, 127
Alic Fikret 21, 152
Alic Hasan 70,
Alic Husejin 70
Alic Muharem 71
Alic Refik 71
Alic Zejna 70
Alijagić Ekrem 77
Alijagić Fatima 77
Alijagić Ferid 77
Alijagić Suljo 77
Ališić Armin 145
Ališković Aziz 62-64
Aničić Miljenko 536
Antić Irena 95, 262
Antunović Nedeljko 63
Arlović Iljo 93
Arsić Vladimir 45, 52, 53,
55, 56, 233
Atlja Alojzije 200
Atlja Ilija 200
Avdić Fikret 145
Avdić Ismet 140
Avdić Mehmed 145

B

Babić Zoran, 44, 45, 72, 94,
95, 159
Bačić Asima 88
Bačić Azim 87
Bačić Đula 88
Bačić Elvisa 88
Bačić Enisa 88
Bačić Erna 88
Bačić Ernest 88
Bačić Ernest 89
Bačić Ferida 88
Bačić Ibrahim 88
Bačić Jasmin 88
Bačić Minka 88
Bačić Nermin 88
Bačić Nermina 88
Bačić Refik 88
Bačić Refika 88
Bačić Sabahudin 88
Bačić Semir 88
Bačić Šaha 88
Bačić Šehrija 88
Bačić Šida 88
Bačić Ziba 88
Bačić Zijad 88
Bačić Zikret 88
Bačić Zikreta 88
Badnjević Nijaz 128
Badnjević Velida 125
Bahonjić Emsud 145
Bahonjić Ramadan 145
Bajrić Adib 145
Balaban Nada 133

Baltić Dušan 27
Baltić Emsud 127
Banović Nedjeljko 147
Banović Predrag 139, 142,
144, 145, 151
Barišić Joso 90
Barišić Vladimir 90
Bašić Meho 207, 264
Bašić Zlatan 82
Begić Eniz 128
Begić Mujo 7, 8, 9, 29, 172,
263
Behlić Aladin 88
Behlić Enes 87
Behlić Raza 88
Behlić Senadin 88
Beljo Ante, 2, 7, 10, 278
Benić Latif 111
Bergsmo Morten 12
Bešić Osman 70
Bešića Edin 70
Beširević Mugbila 115, 122
Bešlija Hasan 180
Biserko Sonja 28, 264
Blewitt T. Graham 10, 12
Bojić Mehmedalija 26, 262
Brakić Adem 87
Brđanin Radoslav 33, 38,
39, 41, 65, 81, 82, 90, 92, 99,
110, 112, 115, 116, 118, 121,
123, 126, 128, 130-133, 140,
142, 148, 153, 154, 157-161,
169, 170, 174, 209, 239
Budimir Slavko 37
Buzuk Ilija 91
Buzuk Ivo 91

Buzuk Jozo 90
Buzuk Marko 91
Buzuk Mate 91
Buzuk Milan 91
Buzuk Miroslav 91
Buzuk Vlado 91

C

Cepić Almir 77
Cepić Mustafa 77
Cepić Sabahudin 77
Cepić Uzeir 77
Cepić Zuhra 77
Cerić Amir 125, 126
Cerić Emina 156
Cerić Hasan 156
Cigar Norman 178
Cigelj Jadranka 10, 130, 262
Crljenković Mirsad 145
Crnalić Dedo 134
Crnalić Mujo 128
Crnić Aziz 111
Crnić Uzeir 111
Crnkić Husein 126
Crnkić Mirsad 78, 126
Crnkić Muhamed 78
Crnkić Sadik 78

Č

Čaušević Emir 86
Čaušević Hikmet 84
Čaušević Husein 77
Čaušević Muhamed 84
Čaušević Muharem 77, 84
Čaušević Samir 77
Čaušević Uzeir 145

Čehajić Muhamed 27, 110,
111, 127, 128, 140,
Čehajić Sejad 78
Čehić Mirsad 78
Čekić Smail 46, 215, 250,
263
Četić Ljubiša 44, 95
Čivčić Petar 44
Čolić Pero 51
Čomić Alija 127
Čordić Adem 78

Ć

Ćehić Suvad 149, 152, 264
Ćeman Rasim 180

D

Dautović Edna 115, 129,
134, 226
Dautović Edvin 127
Dautović Mejra 129, 262
Dedić Ahil 124
Dedić Munib 83
Dedić Sefer 83
Dedić Sejfo 83
Delimustafić Alija 54, 57
Demirović Mujo 19, 263
Dimać Stipo 92
Dizdarević Sulejman 180,
185, 228
Došen Damir 140
Došen Ranko 82
Dragić Milovan, 37
Drljača Simo 37, 42-44, 56,
57, 114, 118, 133, 140, 141,
152, 233
Duračak Đemal 156
Duračak Fadil 156

Duratović Džemal 84
Duratović Đula 82
Duratović Faruk 84
Duratović Husnija 82
Duratović Mehmed 82
Duratović Nail 84
Duratović Zemira 82

DŽ

Džafić Senije 79
Džananović Kemal 77
Džananović Šefik 87

Đ

Đogić Safet 180
Đolić Besim 82
Đurić Gordan 44, 95
Đurić Velimir 86

E

Ećimović Cecilija 78
Ećimović Katarina 78
Ećimović Marija 78
Ećimović Nikola 78
Ećimović Slavko 76, 78,
124, 230
Ećimović Toma 78
Efendić Hasan 46, 262
Ejupović Nedžad 82
Ekinović Fuad 78
Elezović Amir 156
Elezović Edhem 156
Elezović Halil 156
Elezović Samir 156
Elezović Šaban 144
Elezović Tesma 115, 264

F

Fazlić Besim 145
Fazlić Edin 102
Ferhatović Ibrahim 225
Forić Asim 69
Forić Besim 156
Forić Jasmin 156
Forić Jusuf 69
Forić Lutvija, 69
Forić Sakib 156
Forić Teufik 69
Forić Zijad 156
Forić Zilhad 156
Fuštar Dušan 139

G

Ganić Edin 145
Garibović Emsud 99, 102
Garibović Ismet 145
Gavranović Anto 140
Gavranović Luka 11
Gligić Dragoljub 96
Goldston J. Richard 10
Grgić Cecilija 180
Grgić Ivan 200
Grozđanić Muharem 78
Gruban Momčilo 123
Gunić Vehid 73, 264
Gutić Esad 156

H

Habibović Derviš 84
Habibović Emir 82
Hadžalić Rizah 126
Hadžić Hajra 115, 122
Hadžić Husnija 83
Hadžić Mesud 127

Hadžić Teufik 73, 195, 264
Hajrudin Husein 82
Hajrudin Jasmin 82
Halvadžić Suad 145
Handanagić Dario 78
Handanagić Mehmed 78
Haviv Ron 155
Hegić Emir 82
Hegić Abdulah 83
Hegić Asuf 83
Hegić Bujazid 83
Hegić Elvedin 83
Hegić Esad 82
Hegić Hasan 236
Hegić Husein 82
Hegić Husref 83
Hegić Ibro 82
Hegić Ismet 82
Hegić Jasmin 82
Hegić Mehmed 82
Hegić Mesud 82
Hegić Mirsad 82
Hegić Mirzet 82
Hegić Muharem 82
Hegić Mujo 83
Hegić Ragib 82
Hegić Ragib 83
Hegić Sakib 82
Hegić Sulejman 83
Hegić Šerif 82
Hegić Vehid 83
Hegić Vejsil 82
Hegić Vejsil 83
Hegić Velid 83
Hergić Besim 146
Hodge Carol 32
Hodžić Nihad 146

Holjevac-Tuković Ana 7
Hopovac Husein 88
Hopovac Jasim 88
Hopovac Rasim 87
Horozović Hašija 88
Horozović Nermin 88
Horozović Nermina 88
Horozović Ramiza 88
Hrgar Veljko 80
Hrnčić Faruk 145
Hrnić Dalija 125
Hrnić Jasmin 126, 127
Hukanović Rezak 133, 134,
263
Husein Crnić 111
Huseinbašić Čamil 216,
262

I

Ibrahimagić Hasana 236
Ibrahimagić Himzo 236
Ibrahimagić Husein 236
Ibrahimagić Kasim 236
Ibrahimagić Muhamed
236
Ibrahimagić Omer 30, 263
Ibrahimagić Safet 236
Ibrahimagić Samir 236
Ibrahimović Rahman 77
Ičić Hase 111, 131, 262
Islamović Esad 140, 145
Ismaili Ekrem 78
Ivandić Danica 91
Ivandić Jerko 91
Ivandić Lucija 90
Ivandić Mara 91
Ivandić Milan 91
Ivandić Miro 91

Ivandić Pejo 91
Ivandić Srećo 91
Ivandić Stipo 91
Ivanić Dragan 48
Ivanković Damir 44, 95
Ivić Duško 157
Izetagić Muamer 78
Izetagić Muhamed 78

J

Jakupović Atif 70
Jakupović Azur 127
Jakupović Bahrija 99, 102
Jakupović Hilmija 77
Jakupović Husein 99, 102
Jakupović Idriz 111
Janković Dušan 44, 45, 94, 95
Jašarević Senudin 47, 263
Javor Smail 70
Jensen L. B. Steven 19, 264
Jurendić Petar 200
Jusufagić Sead 145

K

Kadić Hajder 83
Kadić Karanfil 83
Kadić Šerif 77
Kadijević Veljko 47
Kadirić Abdulah 84
Kadirić Admir 78
Kadirić Avdo 84
Kadirić Edhem 84
Kadirić Emdžad 84
Kadirić Enes 85
Kadirić Ermin 84
Kadirić Nihad 83
Kadirić Rasim 82

Kadirić Salih 84
Kadirić Samir 84
Kadirić Saud 82
Kadirić Sead 82
Kadirić Vahida 82
Kadirić Vejsil 77
Kahrmanović Sulejman
99, 102, 156, 264
Kahteran Fatima 88
Kahteran Kemal 86
Kaltak Almir 82
Kaltak Bego 82
Kaltak Dedo 82
Kaltak Smail 82
Kamenac Hasan 83
Kapetanović Meho 145
Kapetanovića Burhaudin
128
Karabašić Emir 126, 127
Karabegović Dževad 145
Karadžić Omer 80
Karadžić Radovan 20, 28,
33, 34, 38
Karagić Dedo 83
Karagić Fikret 84
Karagić Hamza 84
Karagić Husnija, 63
Karagić Mirsad 145
Karagić Munib 84
Karagić Nermin 159, 161,
162
Karagić Salko 84
Karagić Samir 83, 85
Karagić Šefik 84
Kasumović Ahmet 216, 262
Kauković Elvin 102
Kekić Halid 84
Kekić Nurija 84

Klonovsky Elwira-Ewa
223
Kljajić Husein 86
Kljajić Sanemir 99, 102
Kolundžija Dragan 140
Komarica Franjo 536, 537
Kopljen Ante 91, 240
Kopljen Ivo 91
Kopljen Kaja 91
Kopljen Luka 91
Kondić Novak 37
Kondić Vinko, 48,
Kovačević Milan 27, 56, 211
Krajišnik Momčilo 29, 31,
40, 41, 48, 49, 51, 55, 56, 64,
65, 90, 93, 100, 103, 109-
111, 114, 119, 133, 152, 156,
167, 168
Krak Nezir 134
Krivdić Zijad 148
Krkić Ahmeta 102
Kukanjac Milutin 49, 50
Kulenović Hidajet 78, 111
Kuprešanin Vojo 536
Kuruzović Slobodan 37,
55, 56, 151, 157
Kusuran Kamila 187
Kusuran Osman 187
Kusuran Zikrija 187
Kvočka Miroslav 71, 80,
115, 118, 120, 121, 134, 135,
145-147, 150

L

Lovrić Ivo
Lovrić Joso
Lukenda Filip 200
Lukić Rade 63
Lulić Milenko 63

M

Mahmuljin Velida 115, 122
Mahmuljin Zijad 128
Mahmuljun Osman 128
Mandić Boško 37
Mandić Momčilo 40, 331
Marić Franjo 202, 203, 262
Marijan Franjo 91
Marijan Mara 91
Marijan Milka 91
Marijan Zvonko 91
Matanović Ervin 92
Matanović Jure 140
Matanović Mara 91, 240
Matanović Tomislav 200
Matanović Vinko 90
Matijević Mile 233
Medić Adem 81
Medić Amir 78
Medić Asim 78
Medić Idriz 82
Medić Jasmin 63, 67, 72, 74,
76, 124, 140, 262
Medunjanin Bećir 125
Medunjanin Sadeta 134, 226
Mehmedagić Esad 128
Mejakić Željko 121, 123
Merdžanić Idriz 71, 155, 157
Mešić Adem 127
Mešić Džemal 145
Mešić Emir 127
Mešić Irfan 127
Mešić Izet 76
Mešić Midhet 127
Mijatović Siniša 63
Milanković Veljko 49
Milojica Rade 63
Miljuš Duško 80

Mišković Simo, 34
Mladić Ratko 20, 50
Mlinar Ivica 91
Mlinar Luka 91
Mlinar Mara 90
Mlinar Slavko 90
Modronja Enver 145
Mrđa Darko 44, 98-100
Mrkalj Fehim 81
Mrkalj Hašim 82
Mrkalj Ibrahim 81
Mujadžić Mirza 57
Mujagić Esad 156
Mujagić Muharem 78
Mujakić Fikret 111
Mujanović Džemila, 69
Mujdžić Avdo 86
Mujdžić Rasim 87
Mujdžić Razim 87
Mujdžić Redžep 86
Mujadžić Ekrem 86
Mujkanović Fejzo 147
Mujkanović Ibrahim 69
Mujkanović Midhad 99, 156
Mujkanović Vasif 145
Muranović Abdulah 80
Muranović Asaf 80, 124
Murgić Ante 156
Murgić Zoran 156
Musić Džemal 78
Musić Edin 87
Musić Hasib 86
Musić Ilijas 86
Musić Rasim 25, 30, 61, 65,
77, 78, 94, 125, 168, 263
Musić Razim 129, 150, 151
Musić Sanel 162
Musić Zekir 86

N

Naherović Muharem 77
Nasić Mehmedalija 124
Nazor Ante 7
Nezirević Muharem 54, 56,
57, 72, 79, 111, 121, 263
Nikolić Kosta, 28, 262

O

Oklopčić Idriz 77
Omanović Ibrahim 87
Omerdić Muharem 177,
178, 180, 182, 264
Orlovac Anto 202, 203, 262

P

Pašić Asim 82
Pašić Jusuf 128
Pavičić Andrija 11
Pavlić Milan 124
Pelak Refik 140
Penava Šimun 11
Petrović Slavko 86
Pjanić Mustafa 156
Poljak Ilijaz 156
Popović Zoran 160
Poznanović Đorđe 91
Prcać Drago 115
Pupovac Zdravko 77
Puškar Abdulah 111, 124

R

Radaković Milorad 44
Radić Mlađo 115
Radić Predrag 132, 133
Radočaj Jovo 145
Ramadanović Jasmin 145

Ramadanović Safet 125
Ramić Abdulah 78, 80
Ramić Emir 124
Ramulić Edin 239, 241, 262
Ramulić Kemal 82
Ramulić Vahid 82
Rašula Nedeljko 48, 536
Redžić Irfan 87
Redžić Mustafa 87
Redžić Šaban 87
Redžić Zijad 87
Reid Bob 77
Rizvanović Hamid 84
Rizvanović Rasim 83

S

Sadić Sajid 84
Sadiković Ago 128
Sadiković Esad 111, 128
Saldumović Salko 145
Sarajlić Eniz 77
Sarajlić Mehmedalija 111, 130
Sarić Silvio 57, 124
Seferović Gopa 88
Selak Osman 51, 70, 74, 264
Sikirica Duško 139, 140,
142-145, 147-150
Sikirić Ferid, 63
Sikora Željko 111
Sivac Mehmed 99, 102
Sivac Muharem 145
Sivac Mujo 145
Sivac Nusret 27, 30, 34, 54,
61-63, 65, 68, 69, 76, 78-80,
110, 111, 119, 121-124, 126-
129, 167, 168, 211
Sivac Sabina 71, 263
Sivac Sulejman 145
Smiljanić Dušan 48, 49

Softić ef. Hamid 180
Soldat Dragomir 86
Stakić, Milomir, 27-29, 31,
34, 35, 37-39, 43-45, 51-53, 55-
58, 61-66, 68, 69, 71-73, 76, 78-
81, 83, 85, 86, 89, 92, 101, 109,
112, 113, 120, 122, 128, 129,
133, 134, 147-149, 155-157,
159-161, 168-170, 173, 183,
201, 202, 209-211, 217, 241

Stanišić Mićo 40, 41, 103
Stevandić Nenad 48
Stojnić Željko 44, 45, 94, 95
Suljanović Rufad 111
Sušić Husein 86
Sušić Ibrahim 86
Sušić Rasim 86
Sušić Rizo 65
Sušić Sead 86

Š

Šahorić Fatima 69
Šahurić Mehmed 69
Šahurić Šerifa 69
Šalić Marko 200
Šarić Muhidin 142, 150, 263
Šerić Nedžad 128
Šestanović Muhamed 249
Škrbić Milorad 44, 45, 94, 95
Šolaja Miroslav 90, 127
Švraka Mirsad 91

T

Tadić Duško 19, 26, 29, 30,
34, 38, 39, 47, 50, 56, 61-63,
66, 67, 69, 70, 79, 109, 110,
120-122, 128, 154, 158, 169,
179, 259
Taić Vehbija 83
Talić Momir 51, 52

Taranjac, braća, 537, 538
Tatarević Muharem 86, 234
Tatarević Nihad 86, 234
Tatarević Nishad 86, 234
Tatarević Sejad 86, 234
Tatarević Senad, 86, 234
Tatarević Zijad 86, 234
Tatarević Zilhad 86, 234
Timarac Nedeljko 148
Tokmadžić Drago 145, 146
Travar Ranko 37

V

Vehabović Seid 102
Vještica Miroslav 41, 48
Vlaisavljević Lazar 91
Vokić Radovan 128
Vrkeš Vlado 48
Vukić Radislav 38, 132
Vulliamy Edward 121, 170, 209

W

Weiss Birte 167, 262

Z

Zahirović Edhem 77
Zahirović Emir 78
Zahirović Enes 78
Zečić Mirsad 77
Zeljaja Radmilo 52, 53, 68, 71

Ž

Žerić Muharem 156
Žigić Zoran 80, 125, 140, 147
Živković Ilija 177, 178, 200,
201
Župljanin Stojan 40, 41, 48,
68, 132

O autoru

Dr. sc. Begić (Mustafa) Mujo rođen je 13.05.1968. godine u Orašcu, općina Bihać. Oženjen je i otac dvoje djece. Živi i radi u Bihaću. Uposlen je u Institutu za nestale osobe Bosne i Hercegovine. Tokom agresije na BiH obavljao je niz komandnih dužnosti u komandi 5. korpusa A R BiH. Učestvovao je na više naučnih konferencija, skupova i okruglih stolova.

Autor je 4 knjige:

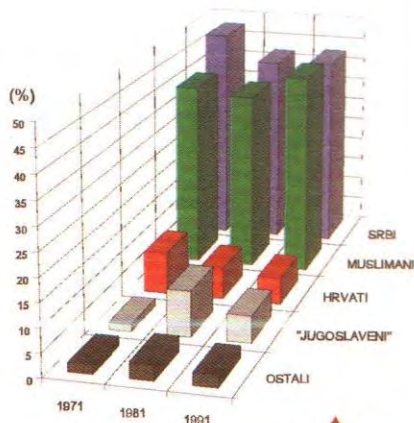
- *Ljutočka dolino, nikad ne zaboravi* (Grafičar, Bihać, 2004);
- *Genocid u Ključu* (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu);
- *U opsadi 1.201 dan - Bihać sigurna zona UN-a* (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2013);
- *Zločini ustanika u Ljutočkoj dolini 1941. godine* (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2014.).

PRIJEDOR

OSNOVNI PODACI O OPĆINI

Broj stanovnika 1991. godine:	112,543
Površina općine, km ² :	834
Gustoća naseljenosti, st/km ² :	134.9
Broj naselja u općini:	71
Broj stanovnika u opć. središtu:	34635
Promjena broja stanovnika:	
indeks 1991/1948	167.5
indeks 1991/1981	103.4

NARODNOSNI SASTAV PO NASELJIMA

Tumač:	Likupno u općini	Apsolutna većina Broj stanovnika	Relativna većina Broj stanovnika
Hrvati	6316	2629	14648
Srbi	47581	29759	
Muslimani	49351	33942	
"Jugoslaveni"	6459		
Ostali i nepoznato	2836		

